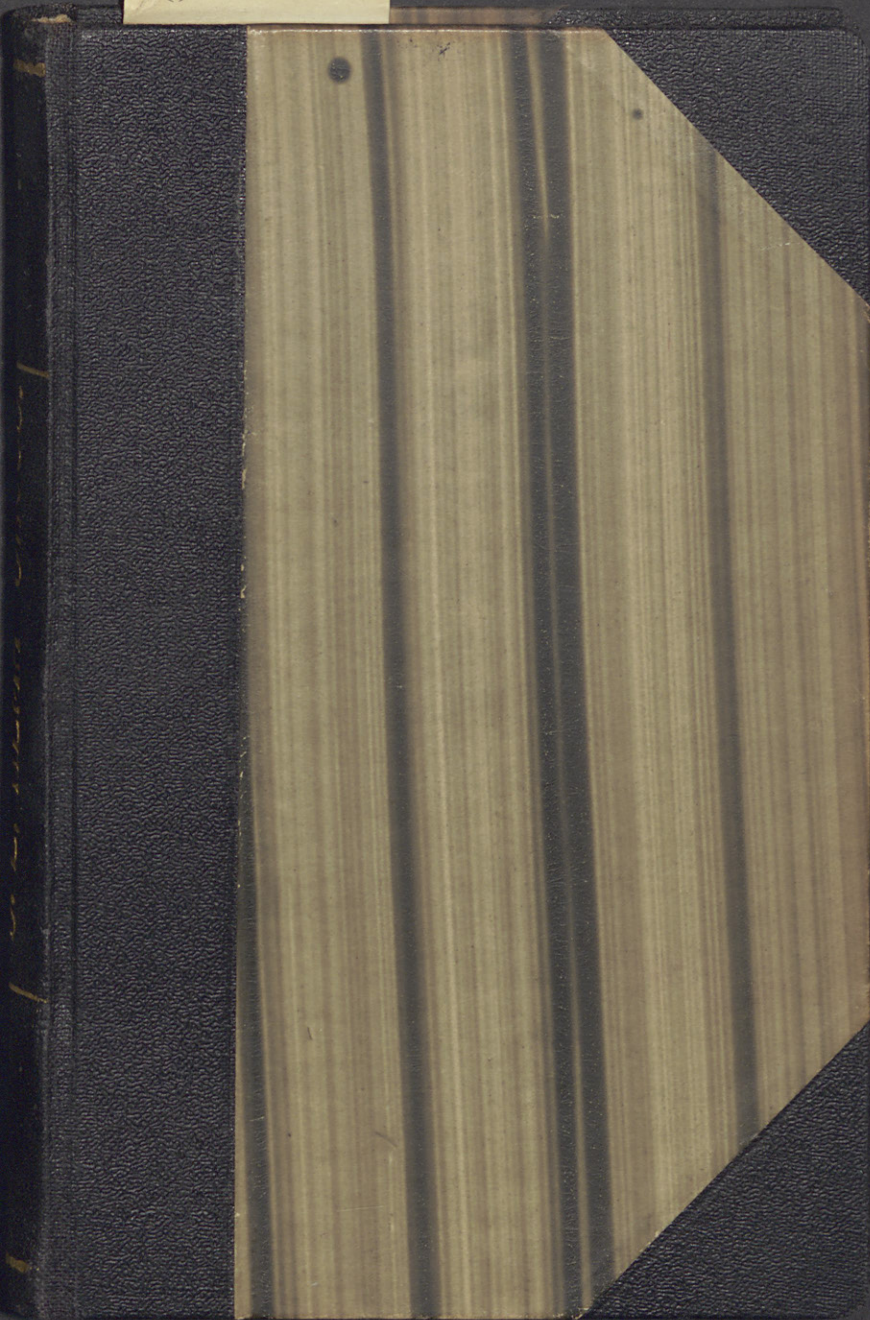
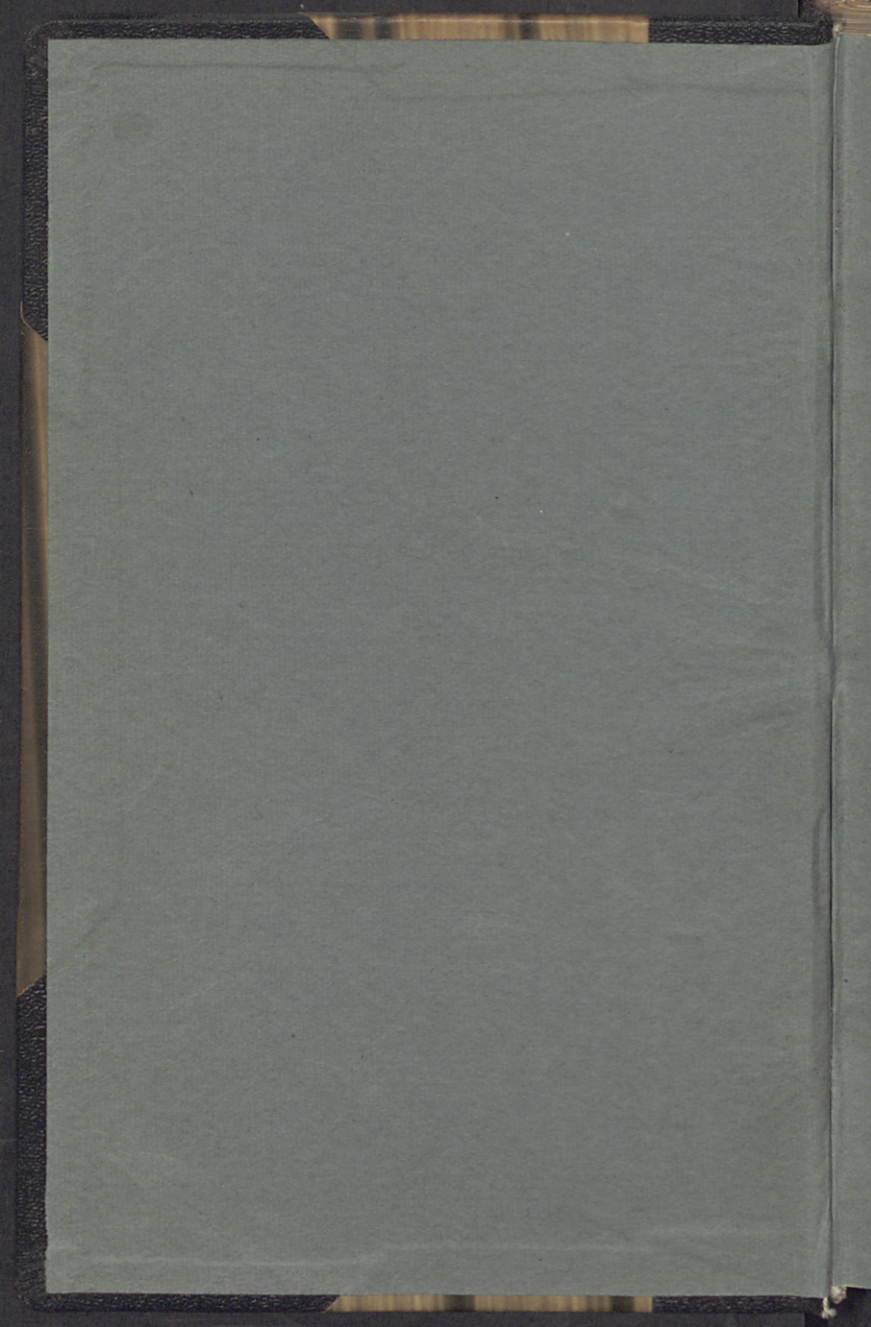
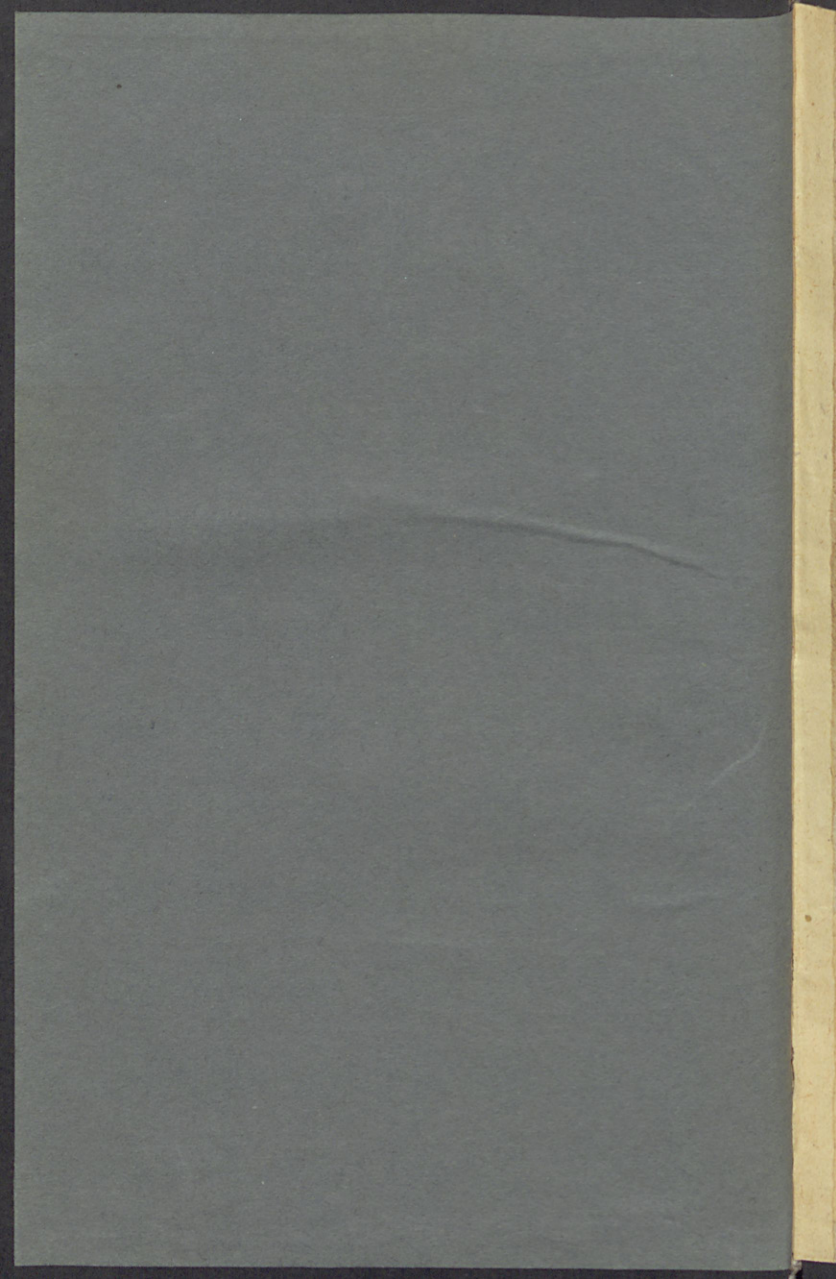

750467

750467

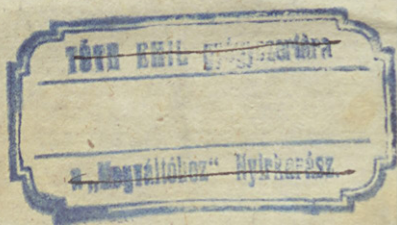
~~Handwritten scribbles and ink marks at the top of the page.~~

Handwritten scribbles in the center of the page.

TÓTH EMIL nyögőszékra
a „Megváltóhoz” Nyírlászt.

Sebes Sandoré ez a könyv,
Nittékeresze Szatár 1819

Ez az I. kötet.

Ltsz. I $\frac{125}{1934}$.

NÉMA ORVOS,

AZ-AZ:

EGYÜGYÜ és HASZNOS

H Á Z I

KÖNYVETSKE;

melly

A' falusi tselédes Gazdáknak, s Gazda-
aszszonyoknak, és Orvosok nélkül szűkölkö-
dő Betegeskedőknek segedelmekre és vi-
gasztalásokra íratott

S** E** által.

~~Est Lad. Martay & dona Amicus~~
~~Alex. Sebes. Szeg. S. Szabolcs 182~~

Mikor Orvos Doktor közel hozzád nintsen,
Jer ide, olvasd meg, tán Orvosod leszen.

POSONBAN és PESTEN,
FÜSKÜTI LANDERER MIHALY' költségével.

A' Nema Orvos

Rövid fontos Tanítása és Intése

A' jóakaró Olvasóhoz.

In verbis & heretice signa vis est.

A'mint nagy az erő ^{isten} evadokban,

Úgy nagy erő nagyon fűvekben 's szavakban.

Tene te calidum, comede parvum, sanus eris.

Tartsd magad' melegen, ne terheld gyomrodát,

Egészséges léssel, nem érzed bajodat.

Adhibe curam; tene mensuram, dives eris.

Elj mértékletesen, vigyázzál magadra,

Gazdag léss' nem is jö szükség a' házadra.

Time Deum, nosce teipsum, salvus eris.

Esmérd meg magadat, féljed Istenedet;

Ki pokol' tüzetől megmenti lelkedet.

Hæc signata tuo pectore semper habe.

Ezen szép, szent Tanáts maradjon szívedben,

Es légyen halálig szüntelen eszedben.

J 125
1934

TÓTH EMIL gyógyszerlára

a „Megváltóhoz” Nyírkarász.

H Á Z I

ORVOSSÁGOK és FŰVEK,
A' Betük' rendje szerint.

A.

Ábrázolnak szépítéséről.

A' Római Aszszonyok a' körösfalevel, vagy is szarvasgyökér fűnek virágjaival, magvait, gyökerét öszveszedvén, vízbe megfőzik, és reggel 's estve ezzel a' főtt vízzel szokták magokat mosni, hogy szépek legyenek. Ennek a' fűnek levelei a' körösfaleveleihez igen hasonlítanak, a' gyökere fejer, a' virágjai testszínűek, és nem keserűek, a' szárai szinte gatyakötetig, és magassabban is felnyúlhatnak. A'

gyökere tavasszal ásatik ki. A' falusi Magyar Aszszonyok a' csicserborsónak lisztjével az ábrázatjokról a' szeplőket elhárítani tudják. *Ismét*: Löböstöknek vízzel ábrázatjokat megszépítik. — Böl-dogaszszonymentának kifatsart levével szeplős 's fótos ábrázatjokat szokták mosogatni 's kenni, hogy szépek lehessenek. — A' babliszt is az ábrázatot minden fótoktól megisztítja, ha azzal mossák. — A' vadleutsének lisztjével is mossák ábrázatjokat, és a' szeplőt 's fótot elúzik. A' Tót Aszszonyok a' szeplőt, fótot rézsukafüvel szokták dörölni, hogy szépek legyenek. *Ismét* neveztetik közönségesen a' rézsuka szépítő fünek. Ennek a' szépítő fünek levelei nagyok, retzések, setétzöldek, szúróssak, virágjai fejekek és aprók, a' gyökere halavány fejer és szúrós. A' hová ő egyszer bégyökerezhetik, nem egy könnyen mozdul ki onnét.

Ha artzád szeplős, vagy fótos. Törj veres hagymát, és a' tyúktojás' fejerét elegyítsd öszve etzettel, azzal kenjed artzádat. — *Vagy*: A' földi tököt törd meg, 's vízzel elegyítsd öszve, 's mosogasd az artzádat vele három nap. — Bábair fünek kifatsart levével mosogasd artzádat, megtisztul. — Kakasfark fünek kifatsart vize sömört és szeplőt oszlat. — Ha a' lenmagot borban megfőzik, azzal az artzát mos-
sák,

sák, sömörtől 's szeplőtől megtisztítja. — Törd össze a' fejer liliumot, 's habard ró'sa vízbe, ezzel ha reggel 's estve ábrázatodat mosod, szép, fejer, piros lesz.

Ha artzád fakadékos, vagy bibirtsós. A' papsajtot, azaz: közönséges mályvának gyümölsét megszedvén, sótalan írósvajbau főzd-meg, azzal kenjed, de ha papsajt nintsen, mályvagyökért kell főzni. — A' kerti tziprosfának mézben főtt leveleivel jó az ábrázatot dörölni, hogy annak fekélyes rútságát le-tisztítsa. — Egy marok borkövet (Cremor Tartari) mintegy megszelyes pohar égettborban kell megélesztetni, és azzal, gyenge ruhát belémártván, kenni. — A' földi epernek gyenge ruhán által nyomd ki a' levét, 's mosd az artzádat vele, a' belső nedvességekből származott artzán való fakadékok elvesznek. — Tavasszal, a' melly békanyálban a' tókon békatojások vannak, azzal kétszer 's háromszor dörgölje meg, bizonyosan elvész.

Ha artzád óltvaras: A' fenyőszurkot, bárányfagyút és viaszat etzetben tűznél olvasd össze, kenegesd vele. — A' szilvafának gummija, vagy matskaméze, a' melly rajta nő, etzetben főve a' gyermekek' ábrázatjáról az óltvarakat meggyógyítja, ha azzal mossák. A' szeplőt is eltünteti, ha a' szeplős magát gyakran azzal

zal mossa. — A' gondolasonkoly, és annak olajja az ábrázatról a' persegéseket, sömört, fótot, és fakadásokat elveszt.

Ha artzád veresen marad: Főzd össze egyenlő mértékben a' büdöskövet, gyömbért, ezekre jó bort töltvén, tégy disznóhajat is a'hoz, főzd meg erőssen, még a' bora elapad, ruhán által megszürvén, éjjelre kösd bé vele, reggelre pedig mosd le lágy meleg korpatziberével — A' földi epének (Centaurea) levét ruhán által kinyomván, mossad és kenjed vele.

Ha artzád a' fogfájástól megdagadt: annak lohadására tsallángyökért törj össze, főzd meg sáfrányos tejben, ruhára kenvén, kösd bé vele. — Jó meleg borba áztass ruhát, és a' mint elállhatod, melegen kösd az artzádra, a' melly részen megdagadt.

Ágyékfájásról.

A' fejer mályvagyökért, és fejer liomtövet köménymaggal öszvetörvén, főzd meg vízben mint a' pépet, belétévén egynehány tsepp len- vagy faolajt, kend ruhára, jó melegen kösd bé ágyékkodat a' két vese tájjékán. — A' tyúktojás' székét, faolajt és mézet keverd öszve; és a' fejer mályvagyökért megfőzvé, ruhára kenjed, és kösd a' fájós részre.

Ájulásról vagy elbalásról.

Ha a' nagy éhségtől vagyon: A' pirított kenyeret hányd jó borba, a' beteg ezt egye, mindjárt megújúl. *Ha igen melegtől vagyon:* Etzettel mosogasd ábrázatját. — Márts ruhát etzedbe, 's tedd szívére. *Ha a' vérnek bővségétől, vagy ijjedéstől vagyon:* Eret kell rajta vágatni. Az el-ájulás akár-melly okból légyen, jó éles ruhával dör-göljed a' testét, lehet prüszkölő eszközt orrába fújni, vagy egynehány tsepp rózsá vagy gyöngyvirág etzetet beadni. — Sáfrányos borban főzd-meg a' kenyérbelet, 's jó melegen fiastrom formán ruhára ken-vén, küsd a' szívére.

Álomtalanságról.

A' kerti kaporból, vagy száraz mák-fejből tsinálj lábfördőt, abban áztasd lábaidat, megjön álmod. — A' salátamagot, és a' mákot öszvetörvén, és vízzel meg-öntvén, kösd homlokodra. — A' fetske-fészket, ha az embernek, a' ki nem al-hatik, szívére teszed, úgy el-aluszik, hogy addig fel nem ébred, míg róla el nem veszed.

Ánismagnak gyógyító hasznairól.

Ennek a' fűszerszámos fűnek magvait
ha

ha borban, vagy vízben főve iszszák, minden fájdalmakat tsillapít, vizelletet indít, a' gyomrot erősíti, a' vízkorságosnak szomjúságát előltja, dagadozásokat, fulladásokat, hasfájást enyhít, a' szeleket üzi, a' tüdőben megüllepedett taknyot meghigitja 's veti, náthát, rekedezést, tsuklást elhárít, a' gőzpárája a' szemvilágot tisztítja, az orrnak szaglását visszaadja, az Aszszonyok' fejférfolyása ellen is jó, és a' tejeiket szaporítja, a' tagokat erősíti, álmot hoz, a' bűdös lehelletről segít. A' nyers magvai megtörve tsets daganatot, ütésből esett kétségeket, ha reá kötik, elosztat.

Aranyérről.

Ha folyó: Erős meleg téglát tégy egy lyukas szék, vagy fazék alá, és egynehány tsepp erős etzetet reá tseppentvén, ülj reá, magadat jól bé-takarván, úgy pároljad. *Ha pedig vak:* Petreselyemvizet, és babvirágvizet egyenlő mértékben öszvetöltvén, vagy három tsepp fenyő, vagy faolajt közzé tévén; azt igyad. *Ha az aranyér kijár:* A' lopótöknek levelét zöld korában megszedvén, szárazd meg, és igeu apróra törvén, és megszitálván, faolajjal az aranyeret megkenvén, egynehányszor hintsed azon porral. — Szedj pallagi ró-
zsa-

zsagyökért, és borban megfőzvé, azt igyad. — Fejér mályvának, mályvarózsanak levelét 's virágját, lenmagot, székfűvirágot és kapormagot téjben erőssen főzz meg, 's annak párájával pároljad lyukas széken. — Márts belé gyenge ruhát, 's tedd reá, vagy ülj reá melegen.

Arena, avagy belső Fővény ellen.

Törj mosárban fehér vereshagymát, és annak levét kinyomván, tzitromlévvel egyenlő mértékben elegyítsd öszve, 's egyegy kalányit végy bé. — A' jóféle kánnamosó, vagy is ólomsimitó, tálmósó füvet herbaté gyanánt megfőzvé, a' levebé tégy törtt rákszemet, 's ketskerágófa gyümölsének a' sárgáját kimosva, megszáradva, és megtörve, add innya. — Nagy Bóldogaszszony', és Kisaszszony' napja között szedd meg a' szörösbaratzk' levelét, és a' mályvarózsa' virágát, 's szárazd meg árnyékon, herbaté gyanánt azt igyad wadmézzel. — Az aranyka nevű füvet, melyet fetskefonálnak, Bóldogaszszony' hájának is hívják, főzd meg kenyérhaj alatt, 's azt igyad. — A' fehér mályvagyökeret főzd meg jól tiszta vízben, és gyakran azt igyad, és a' petreselyemgyökeret megaszalván 's porrá törvén, azon vízben egyegy keshegynyit estve 's reggel végy bé.

A'

— A' meszet tedd egy fazékba, 's tölts vizet reá, 's felkevervén, ha meghiggad, melegítsd meg, és márts ruhát belé, 's azon melegen kösd a' vesére. — A' fekete retket reszeld meg, 's annak levét kifatsarván, estve 's reggel azt igyad, a' mellett a' petreselyemlevelet forró vízben áztatván, egy kis irós vaját belétévén, kösd bé az öledet.

Aszszonyok' külömbféle bajairól.

A' melly viselős Aszszonyon fejeztisztulás vagyon, szedje meg a' fejegegér-fark füvet virágostól, házba megszáraztván, tégyen hozzá mind porostól pókhállót, magát ezekkel füstölje. Ha pedig rendszerént a' természet nem járja, végyen egy jó marok tormát, megmosván, törje öszve, és tegye két itzés fazékba, bort töltvén reá, tartsa harmadnapig jó fedél alatt, azután ruha által kifatsarván levét, reggel és estve azt igya. Ha teje elvesz: a' bodzafának gombáját megszáraztván, törje öszve, és borba elegyítvén, arról igyék, elég teje leszen. Ha a' Sz. János' füvet megiszsa, azon haszna leszen. Ha nehezen szül: A' fekete ürömöt vízbe áztatván, arról igyék. Teje hogy bővebb legyen: a' kapormagot törd öszve, és lentse levesben felforraltván: mi-
kor

kor meghiggad, néhanéha azt igya. Ha mátrája leszállott: a' petreselymet, majorránát, szarkaláb virágot, fejer ürmöt fedő alatt borban főzd meg, timsót téven belé, egynehányszor add innya. Ha meghalt benne a' gyermek, vagy a' gyermek másfa benn maradt, a' farkasalma fűnek gyökerét borban főzd meg, mirhával és borssal azt igya reggel 's estve. Ha szülése idején nagy hévsége vagyon: a' bodza és szekfü virágot főzd meg édes tejben, és lágymelegen kösd hasára.

B.

Bánatnak elűzéséről.

Főzd meg jó borban a' közönséges ökörnyelvű fűvet, és a' baszalyikom zöld fűvet, mellyet a' magyar aszfzonyok magról szaporítanak kertjeikben és tserepédényjeikben, és azt igyad gyakran melegen vagy hidegen, a'mint tetszik, valóban elűzöd magadtól a' bánatot, melly unalmat szerzett szivedben, 's testedben.

Béled ha lejár.

Koplaltasd meg magadat erőssen, 's
fe-

feküdj hanyatt, és igazítsd helyre, azután ha felment, helyét kendd meg mézzel, és hintsd bé apróra tört alabástromkövel, és kösd bé borba főtt fekete rutafünek leveleivel, 's tartsd rajta harmadnapig, meggyógyúl. — Ha még csak az ölébe szállott, és a' lába közzé le nem ment: Tyúktojás' fejeében törtt temjént kevervén, és minekutánna felkeneti, ruhára kenvén, kösse az ölére, 's úgy hordozza vagy két nap, a' gyermekeken próbált orvosság. — A' gyermekeknek: vadpetreselymet vajas vízben meg kell főzni, a' tökötskéjére, és ágyékára kell kötni, hasznos következései lesznek.

Bodzafának sokféle gyógyító hasznairól.

Az orvos a' bodzafának megzúzott leveleit a' rühes tagokra kötteti, hogy megtisztuljanak. Borban főtt leveleinek levét a' vízkorságossal itatja, hogy a' felettebb való nedvességeket elszorítsa. A' gyenge leveleit a' szemdagadásra, köszvényes dagadásra hasznosan kötteti. A' bodzavirágot vízben főzeti, hogy a' mejjet tisztítsa, a' vízbetegséget gyógyítsa, a' hasat és vizelletet megindítsa, a' torokfájást lecsendesítse.

Bolondulás ellen.

A' fejer hunyornak vagy is pürüs-szentőfünek szárát, melly egy réfnél magassabra nő, leveleivel, zöld, sárga virágjaival huszonnégy óráig etzetben áztasd, osztán ismét szárítsd meg, törd porrá, és egy kalán meleg borban add bé a' megőrült, és bolondozni kezdő embernek, ez által eszére jön. — A' fekete hunyorgyökért ha borban, vagy etzetben, vagy mézes vízben 24 óráig áztatják, abból éhoma-ra félpohárral melegen a' melankolikus embernek bolondozása ellen igen hasznos bévenni. — A' kistsengőfü' virágjának öszve törtt, zúzott és kifatsartt levét a' maniacus eszében megkábúlt embernek igen nagyon hasznos inni, mert eszére téríti. Ez a' gyógyító fű mindenütt terem, erdön, hegyen; völgyön és gatyakötetig az ágasbogas szárai igen fel szoktak nőni, a' mellyeknek oldalain kétkét kissebb és nagyobb lyukas levelek néhány sorban egymásnak általellenében, a' sárga ötös virágok éppen a' tetején állanak.

Borsfünek hasznairól és erejéről.

Ez a' kitsiny bokros fű, fás ágaival kertekben nő, jó illatú, tsipős ízű, étkekben alkalmas: ételkivánásra indit. Ha
bor-

borban főzik, és gyakorta iszszák, mejjét tisztít, vizelletet indít, követ, fővenyt űz. Ha a' borafü' virágját szilvalévben főzik, és úgy iszszák, epét űz. Az ina szakadottnak kész orvosság, ha a' Borsfüvet mézes vízben főve iszszák. A' mézes vizet pedig így csinálják: négy font tiszta vizet, félfont mézzel együtt annyira elfőzik hogy harmadrésze elfőjjön, és a' habját jól le kell hányni. Osztan az e' fele vízben nem tsak borsfüvet, hanem más egyéb füveket szoktak főzni. A' borsfünek kifatsartt levét ha melegen a' fülbe bortsárik, elveszi a' fájdalmat. Ha megtörve vízbe teszik, a' bolhákat előli, ha a' házat öncözik vele.

Bujaság ellen.

Főzd meg a' sárga liliomgyökért vízben, azt igyad gyakran, tapasztalni fogod, hogy az aszszonymhez való vágyódásodat előltja, 's űzi. — A' szüzfának vagy Ábrahámfának magvaival, leveleivel, virágjaival ételben 's italban élven, a' bujaságra való fajtalan gerjedezéseket éppen előltják az emberekben. Innét indítatván a' tiszta és jámbor életet kedvellő Athénásbeli aszszonyok és szüzek, hogy az ágyaikat e' fának leveleivel megbhintenék. Tehát a' szüzfa nevet méltán

mondották a' Régiek hathatós következe-
seire nézve.

Büdös szájról.

Zúzd meg a' savanyú kerti vagy me-
zei sósának leveleit, és az azokból ki-
fatsart lével mossad бүдös és dohos szá-
dat belőlről; le egy kevés megtörtt tim-
sót is tégy hozzá. — A' zsallyát, útifü-
vet, zsópot, szekfüvet fejer borban főzd
meg erőssen, 's azt igyad. — Fejer üröm-
mel tsinált vizét gyakorta igyál, ez a'
szadnak бүдösségét elüzi. Jó e' végre
tzitromhajat, viola vagy örvénygyökereit
is rágni.

C.

Csallánfünek sokféle gyógyító erejéről.

A' csallánt tsak a' vak nem esméri.
Borban főtt levét hasznos kólíka ellen in-
ni: mert a' kemény hasat megindítja, és
a' vesét tisztítja. Ha vizét veszik, és a'

sebet mossák vele; megtisztítja. A' csalánnak gyökere mézes borban főve kész orvosság a' hideg hurut, fulladozás, mejjfájás és torokdagadás ellen, ha estve 's reggel iszszák. Sóval öszvetörtt leveleit jó kutyamarásra kötni. Rühét, koszt, varat elüz az ember' testéről. A' csallántsipést faolajjal jó kenni. A' taga elesteket csallánnal szokták megveregeni, hogy azokat az előbbi érzékenységre hozzák.

Csecsdagadásról.

A' keserűlapunak gyökerét főzd meg édes téjben, és ruhára rakván, azzal kössed. Ha pedig a' csecsnek bimbója megdagad, egy vagy két diónyi téglát apróra törvén, és forró vízzel megöntvén, kenjed kék papirosra, kösd bé vele. — A' ténába tiszta ruhát mártván, ragaszd rá. — Ha ez a' dagadás vérkeléssel van, az ó hájat, irósvajat, báránfyagygyút, szurkot és viaszt egyenlő mértékben öszveolvasztván, ruhán általszűrven, kenjed papirosra, 's flastrom módra ragaszd rá, megújítván a' kötést. — A' vad lentsének magvait megtörvén, abból tsinálj lisztet, és mézzel öszvekevervén, azzal rakjad. — A' turbulafüvet kösd csecsedre, a' meggyült sűrű tej az által eloszlik.

Csont'

Csont' és egyéb test' fájdalmai ellen.

A' vereshagymát meg kell tisztítani, és kerekekre metélni, egy tálba rakni, erős égettbort rá tölteni 's meggyújtani, mikor erejének fele elégett, a' fájdalmas kart vagy egyéb részt jó melegen kenni, és a' vérhulló füvet borban meg kell főzni, 's kifatsarván, jó melegen rá rakni, 's jól békötni napjában háromszor. A' vérhulló fű magasan felágazik, falak és sövények mellett árnyékos helyeken terem. Az egygyes gyökerén alól sárga rojtok függnek, sőt az egész fűből sárga nedvesség szivárog ki, ha megsértetik: izére tsípős, és egy kevéssé keserű és erős a' szaga. A' levelei igen hasonlítanak a' boglár virág' leveleihez, a' magvai nagyobbak a' máknál.

Csömör ellen.

A' fejez ürom' kinyomott sűrű levét igyad. Hideglelés ellen pedig e' füvet borban megfőzni 's inni hasznos. — Hagymát kell megtörni, a' levét kifatsarni, 's azzal kenni a' tagokat. Lásd: *Fokbagymáról.*

Csuklás ellen.

A' birsalmát erőssen főzd meg vízben, azt egyed. — Kakukfűvet köss a' gyomrodra, vagy arról igyál. — Tartóztasd meg a' lélekzetet egy ideig, azután azt, mint megmelegült párát, nyeld el; tégy úgy egynehányszor, megszűnik. — Tarts hideg vizet szádban, az is használ néha. — Tartsa egy ideig hideg vízben kezeit a' csukló, nyakára pedig hideg vízbe mártott ruhát tegyenek. — Erössen meg kell ijeszteni. — Hideg vízzel véetlen megönteni, hogy vére felindulván, megváltozeon ijedtében vagy haragjában. — Tarts egy fej vereshagymát a' markodban.

D.

Dagadásról.

A' ház' oldaláról vakarj agyagot bőven, és megszítálván, gyúrd öszve etzettel, 's azzal kenjed a' dagadást, és ha megszárad, 's magától lehull, másodsor,

's

's harmadszor is kend bé. — Öntsd meg forró vízzel a' közönséges mezei szekfüvet, vagy virágját, kösd rá, meglágyítja. — A' kender, vagy lenmagot törd meg, és kösd a' dagadt tagra, megapasztja. — A' tyúkganéjt meleg vízben áztatván, legyen mint a' pép, ruha között kösd a' dagadásra. — Az árvacsallánt, földiepet, tükla és káposztalevelet törd össze, ó hájat is tévéa közibe, serpenyőben megfőzvéa, kösd bé vele. — A' dagadás ha sértéstől, kartzolástól, vagy szúrástól vagyyon. A' sárga tök' bélivel, húsával kösd, meggyógyúl fájdalmától, sébétől, dagadásától. — Ha a' daganat lábszár ütésből vagyon, és kisebesedik, végy fejer plajbész, 's megtörvéa mint a' lisztet, botsásd fel faolajjal, 's kend kék papirosra, azzal ragaszd.

Derekfájás ellen.

Égetthorba bétsi szappant kell metélni bőven, 's meleg helyre tétessék; ha osztán elolvad benne, ezzel kell a' derekát kenni.

Dobdnyak külső 's belső hasznairól.

A' Magyaroknál mostanában minden füvek között legesméretesebb és hasznosabb

sabb a' dohány, mert az emberek közt a-
 lig találunk egyre, a' ki vele nem élne.
 Ezt Nikótzius János hozta bé Ameriká-
 ból legelőször Európába 1560-dik eszt.
 Tabako nevű szigetből. Azólta Magyar
 Országban is termesztik, és híresek is,
 kivált a' többi közt a' Szegedi, a'honnét
 vizen, szárazon, minden felé hordják a'
 tengerig. Ez a' fű meleg, és szárító ter-
 mészettel bír. Nagy betsületben tartatik
 mindenütt a' tudvá lévő belső és külső
 hasznaiért. Külsőképpen ezer meg ezer
 módon élnek vele: füstjével a' rozsosz le-
 vegő ellen, pestises időben kész orvos-
 ság. A' bűdös férgek kivesznek a' nyo-
 szolyából, ha a' dohánynak főtt levével
 megöntöztetnek. A' rüh ugyan annak főtt
 meleg levével megmosogattatván, a' ba-
 romról is elvesz. Azonképpen azzal mo-
 sattatván az ember' feje, az apró férge-
 ket és koszt elűzi. Dagadásokat oszlat-
 nak a' rájok rakott levelek; fekélyes se-
 beket tisztítanak, 's gyógyítanak. Ha az
 inneplő és heverő ruhák közzé teszik a'
 dohányleveleket, a' molytól nem kell azo-
 kat féltetni. A' ki az ujját megvágja, hin-
 tse bé tobákkal, a' vért megállítja, és a'
 vágást begyógyítja 's forrasztja. A' va-
 koknak, siketeknek, főfájósoknak igen
 hasznos dohányval élni, mert a' belső rosz
 's haszontalan nedvességeket az ember-
 ben

ben megemésztí. De a' kövér, vastag, meghízott ember mértékletlen éljen a' dohányossal, hogy jobban meg ne kövéredjen, a' sovány ember pedig mértékletesen, 's módjával, hogy megkövéredjen. A' szomorúságot, unalmat és a' melancholiát elűzi. A' vért tisztítja. A' gondokat, melyek emésztik az emberi tagokat, elűzi. A' rozsosz fogakat gyógyítja, azoknak fájdalmait enyhíti. A' száj innyét erősíti, és azt a' rothasztó vértől kitisztítja. A' tüdőnek veszettségét gyógyítja. A' gyomrot erősíti. Az éhséget megenyhíti, vagy elűzi, és álmot 's nyugadalmat hoz. A' reggeli dohányozás leghasznosabb. Egy szóval: a' ki a' dohány' füstének 's porának hasznát nem érzette, a' világnak nem próbált és hiteles lakosa.

E.

Égés ellen.

Az égésben való fájdalom' enyhítésére hasznos a' nyers káposztának kifatsart levével az ilyen tagot kenni. Az égés,
ha

ha forró zsír, vagy forró víz által lött, mindjárt etzetes vízbeu ruhát mártván, jó rá borítani, és gyakran megújítván, azzal nedvesíteni: ezután a' szűliszt, és a' megégetett káposztatorzsa hamujával behinteni. — Ó hájat téjfellel, 's tyúkmony' székivel törj öszve, 's azzal kend, mind hívesíti, mind a' fájdalmat enyhíti. — A' sárga agyagot keverd egybe téjfellel, és azzal kösd bé, vagy faolajos ruhával. — A' bodzafának zöldjét le kell vakarni, friss írósvajban megfőzni, 's egy kevés egett timsót is ápróra törve belé tenni, a' sebet vele kenhi. — Főzd meg a' rákot, annak levébv eresssz vaját, igen jó kenni, kiváltképpen a' puskaportól megégetett tagot. Az égés után a' melly var következik, nem kell erővel levájni, hanem vajjal meleg borral kell gyakran mosni és nyomogatni, míg magától a' var leesik.

Étel nem kívánsról.

A' földi epe füvet, azaz: centaurfát főzd meg etzetben, és jó melegen két három napon estve 's reggel igyad, ez még a' vesédet is megjárja, gyomrodát megtisztítja tsudálatosan.

Ezerjőfünek, a' vagy földi epe fünek hasznairól.

Igazán neveztetik ezerjőfünek tudva lévő hasznaiért. Ha ki ennek fűvét levestől, gyökerestől borban főve iszsza, minden belső nyavalyáktól megszabadítja, úgymint hidegtől, emésztelenségtől, hektikától, aszúkorságtól, gyomor' hidegségtől, sárepétől, kolikától, tsömörtől, a' ki pedig gyakran iszsza, a' köszvénytől, és inak' fájásától mentt lesz. Öszvezűzött fris levele a' sebet öszvehúzza, és a' kemény lépke köttetvén meglágyítja. — A' falusi Menyetskék a' főtt levele' vizével fótos ábrázatjokat szokták másni, azért is száz forintos fünek nevezik. A' deákok méltán adtak rá Centauria nevet.

F.

Fagyott tagokról.

A' megfagyott részt kösd bé hideg kovásszal, kiszíjja a' fagyot. Megfagyott kezedet pedig, vagy lábadat áztasd hideg víz-

vízben: azonképpen, ha ortzád megfagy, hóval nedvesítsd és dörgöld. A' meleg víz nagyon árt a' hidegvett tagoknak, erre vigyázz.

Fejér fejes káposztának hasznairól.

A' káposztát a' Magyar, Országa' tzi-
merének nevezi. A' ki azt akarja, hogy
korán új káposztát ehessen, az Szent Ja-
kab nap tájján Juliusban vesse el a' plánta
magot, a' mellyet osztán Septem-
berben ültessen el, megmarad télben oda ki,
és korán savanyíthat belőle. A' káposzta
leve köhögést tsillapít, a' mejj' szorón-
gatásait könnyebbíti, és száraz betegség
ellen is jó. Ha nyers káposztának levével
az ember' fejét megkenik, a' leesett nyak-
tsapot felhúzza. Ugyan a' káposztából
kifatsart lév, egy kis olajt töltvén hoz-
zá, azt egy ideig szájában tartván a' nyak-
tsap körül minden dagadást vagy sebet
eloszlat. Ha levelét megtörik, timsóval,
etzettel megkeverik, rühet, koszt és fe-
kélyt megorvosol. A' ki nagy forróság-
ban vagyon, törje meg a' káposztalevelet,
kösse magára, meghivesíti. A' véknyát
fájlalóknak, fövényeseknek a' zöld káposz-
tának főtt leve igen hasznos, torokreke-
dés ellen a' veres káposztát aprószőlővel
megfőzvény, melegen hörpölni a' levét igen
hasz-

hasznosnak tartják; de kivált a' mejjfájásban, és az új száraz betegségben a' vizelletet segíti, sebet gyógyít, a' scorbutust vérrothadást is eloszlatja. A' szömlötsöt elveszti, ha gyakran a' levével megdörsöltetik.

Fekete üröm' vagy is seprő fünek hasznairól.

A' fekete üröm fű igen esméretes mindeneknél, és azt Sz. Iván havának utolsó fertályján szokták megszedni. Ha mézes borban főve iszszák, jó hurut ellen, vese és hójagfájás ellen, ugyan ezen ital az Aszszonyok' rekedt méhét, eh gyomorra bévévén, megindítja. Ezen fűből tsinált fürdő a' megállott hőszaomot is megindítja, a' végre a' beteg magát, főképpen ágyéka' tájján azzal párolja, és lábait melegen abban áztassa. A' fekete ürömöt ha székfűvel, párlófűvel megfőzik, és azzal az öszve'sugorodott inakat melegen megkenik, párolják és kötözik, azokat helyreállítja. E' fünek főtt vizét szülés után hasznos inni az Aszszonyoknak tisztulás végett, reszketés ellen is estve 's reggel hasznos ital. E' fűvel ha a' podágrás lábakat kötözik, a' fájdalmakat szünteti; de ha faolajban megfőzik, és úgy kenik vele a' fájdalmas tagokat. Ha a' lábak' dagadásait e' fűvel füstölik, azokat eloszlatja. A'

ki

ki e' füvet a' nyakán hordozza; a' mér-
ges állatok nem árthatnak neki, legnagyobb
ereje száraz viragjaiban van. Italokban,
ferdőkbeu nagy hasznai vannak.

*Flastrom, a'vagy ír mindenféle sebre, vá-
gásra 's ütésre igen hasznos.*

Szedj kattangkóró virágot, 's végy
mosatlan szappant, rajviaszt, báránfyagy-
gyút, vagy disznó' álltsontjának velejét,
veres hagymát, egérfarkat, útilaput, mind
ezeket egyarányú mértékbeu kell feltenni
egy mázos fazékban, 's a' fazékat jól bé-
fedvén, nem tűznél, hanem jó meleg pa-
rázsban, egy nap és éjjel szüntelen főz-
ni, 's annakutánna kiszedvén le kell szűr-
ni a' 'sírját, melly is megaluván mintegy
flastrom válik felőle, és azt ruhára ken-
vén, akármelly sebre teszik, meggyógyít-
ja. — A' timsót, szurkot, bóldogaszszony
mentát, útifüvet, egérfarkfüvet egyenlő
mértékben öszvevagdalván, viaszszal, bá-
ránfyagygyúval, faolajjal és disznóáll zsír-
ral egyetemben főzd meg, és ruhán által-
fatsarván, midőn meghiggad, kenjed ru-
hára, kösd a' sebre, melly bátor a' tson-
tig ette is magát, meggyógyúl. — Égesd
meg a' timsót, megtörvén vele egygyütt
a' krispánt, büdöskövet, szurkot, viaszt,
ó hájat és báránfyagygyút egyenlő mér-
ték-

tékben, ezeket öszveelegyítvén főzd meg erőssen, 's azzal kösd, meggyógyúl.

Fenéröl.

A' tormalevelet törd meg, kifatsarván, annak levével mossad. — A' reteknek magvait öszvetörvén, vedd erős étzetbe, kösd azon részre, melyet a' fene veszteget. — Főzd meg vízben a' disznóganéjt, és ruhát mártván belé, mossad, azután azon ruhára kenvén, kössed vele, tovább nem ereszti. — A' Fene ha tsak még a' lábfejtől térdig ment: veres borban főzz fenyőmagot, azzal mosd, és ruhát belé mártván, azzal kösd, tovább nem ereszti, 's meggyógyúl.

Fogfájás ellen.

A' csaté' gyökerét fenyőmaggal étzetben főzd meg, és azt melegen a' fájós fogadon egy ideig tartsad, azután pökd ki, az megennyhíti a' fájaldmakat. A' csaté fű igen esméretes, mivel sok helyeken a' szőlőveszszöket szokták velek felkötözni. — Főzd meg a' száraz rozmaringot fejer borban, vagy vízben, és azt szádba vévén, jó melegen tartsd a' fájós fogadonn, gyakran megújítván. — Két vagy három szem borsot, és kevés fokhagymát meg-

tör-

törvén, boretzettel keverd öszve, és gyap
 potba tévén, tedd fájós fogadra. — A'
 bodzafának belső zöld héjját faragd le, é-
 des téjben megfőzvé, jó melegen a' főtt
 tejet tartsd szádban, 's fájós fogadón. —
 Hogy a' fájdalom meg ne újuljon, szádat,
 fogaidat, és inyedet tisztán tartsd. E'
 végre a' száraz komlót főzd meg vízben,
 mindennap kétszer, háromszor azzal mo-
 sogasd. Ha féreg van benne, kámfort ol-
 vaszd el égettborban, gyapjút belémártván,
 dugd odvába megöli.

Fogak' innyének megerősítéséről.

Bodzavirágot, zsallyát, rutát, tárkon
 gyökeret öszvevagdalván, egy borsónyi
 kámfort közzé tévén, egy itze borban, fe-
 le legyen víz, egygyütt főzd kenyérhaj
 alatt, lágymelegen azzal mosogasd gyak-
 ran és öblítsd szádat.

Fokhagymának sokféle hasznairól és erejéről.

A' fokhagymának sok hasznai vannak:
 mert a' fokhagyma erősíti azt, a' ki e-
 szi, amazz a' ki vele jár, erőtlentíti. Ha
 ki megtsömörlött, etzettel öszvetört fok-
 hagymával dörgölteti meg karjait, és hát-
 gerintzét, nyakszirtjét, és lapitzkáit, ak-
 kor is jó a' kenésfenés, mikor valakit a'
 hi-

hideg ráz. Poshadt víz, pestis, vízkor-
ság, főveny; szélkolika, giliszta, kösz-
vény és vizelletrekedés ellen igen sokat
segít, ha ki hat hét fokot szalonnás, vagy
vajas kenyérrel éhomra megeszik. Ha ki
estve három gerezdet lenyel, minden ned-
vességet kiveszt a' gyomrából. Ha téjben
főve iszszak, gilisztát üz: követ ront:
vagy ha minden hétben egyszer fokhagy-
mát eszik, a' kötől menten marad, a' sze-
leket hajtja, hangos szavat szerez. Ha a'
fokhagymát disznóhájjal öszvetörik, és az
ember' talpát a' tűznél vele megkenik,
elveszti a' hidegleléstől származott huru-
tot 's hideget. A' kit a' húzomos hurut
bánt, sült fokhagymát egyék, úgy a' ví-
zibetegségben lévő. A' fokhagymá gerez-
det hasítva ha a' fülbe dugják, a' fogfá-
jást megenyhíti. Tsuklás ellen kész or-
vosság, tsak a' markába szorítsa a' fok-
hagymát.

Folyosó ellen.

Főzd meg borban a' bodzafa' zöldjét,
azután kinyomván a' bort, azzal mosd és
kösd. — Az agyagra tölts erős etzetet,
egy kevés sót is vétvén belé, 's azzal
kenjed. — Kámforos égettborral mossad,
's ruhát is mártván belé, kössed vele, de
semmi más féle nedvesség ne érje.

For-

Forróbetegség ellen.

Törd össze a' kerti vagy mezei mustár magokat, etzettel elegyítve kösd talpára azon embernek, a' ki a' betegségben elméjében megháborodott. — Az uborka' magvait törd meg, ereszd rá vizet, azt igya a' beteg. A' savanyított ugorka' levét is mind ebben, mind a' száraz betegségben igen hasznos.

Főfájás ellen.

Reszelt retket két ruha közt köss a' homlokára. — Törd össze az almát tyúktójas' székivel, és lágú sóval, sáfrányozd meg, és ruha között, hogy hajához ne ragadjon, kösd bé azzal fejét. — A' fenyőmagot, rozs kenyérbelet erős etzettel törd össze, és ruhára kenven, kösd homlokodra. — Fűzfa' leveleit, ágait öszveszedvén, tsinálj lábvizet, abban áztasd 's mosogasd lábaidat. — A mályvafüvet gyökerestől megszedvén, tsinálj lábferdőt, lábaidat abban áztasd. — Kölest, és apró sót serpenyőben melegíts, és ruha zatskóban melegen kösd fejére, ha meghül, újra melegítsd.

Főszédülés ellen.

A' rozmarin' leveleire tölts forró vizet, és azt igyad lágymelegen. — Pirítsd meg a' kenyeret, azután öntsd meg borral, hintsd meg szeretsendió virágnak, vagy fahéjnak porával, ezt éhomra egyed. — Aszszú pápafüvet apróra törvén, minden reggel egy késhegyen egy kalán meleg borban végy bé belőle.

Főnyilalás ellen.

Gyömbért, szekfüvet, szeretsendiót, és szeretsendió virágot tyúktojásban főzön meg, 's mintegy pogátsát kössön a' feje' tetejére, megállítja.

Füladás ellen.

A' kaporlevelet aszald meg, 's törd meg borban, azt igyad. — Kattangkórófüvet ásd ki tövestől, 's törd őszve, 's főzd meg borban kenyérhaj alatt, úgy igyad mindennap reggel, délbe, 's estve. — Az izsópot, zsallyát, földi borostyánt, és kék lilium' tövét főzd meg erőssen, levét ruhán által kifatsarván, tégy hozzá kétannyi mézet, újonnan megfőzven, minden reggel és estve egy kalánnal végy bé. — Törd meg apróra a' lenmagot, és a'
C fe-

fejér mályvának száraz gyökerét, főzd meg vajban, azzal kenjed mejjedet.

Fülzúgás és nehéz hallás ellen.

A' nyers köménymagnak gyökerét réz mozsárban jól meg kell törni, azután rá etzetet tölteni, melly álljon rajta egy ideig, osztán fatsarják ki, közzé faolajt töltsenek fülébe. — Három kalán káposztalevet, és ugyanannyi borettetet öszvelegyítván, egy pohárban huszonnégy óráig meleg helyen álljon, ezután títzta ruhán általszürvén, három tseppet abból néhanéha botsáttass füledbe. — Törd öszve a' lenmagot, főzd meg édes tejbe, és mint a' pépet ruhára kenven, melegen köttesd füledre. — A' bodzavirágot szárazon serpenyőben megpergelvén, kössed füledre, megújítván.

Fűzfa' leveleinek 's héjjának hasznairól.

A' fűzfa leveleit Májusban szedik meg, árnyékon megszáritván, ha borban főve, 's megborsolva a' levét iszszak, kolikát, és vérköpést állítanak. A' leveleinek 's héjjának főtt vizében jó a' köszvényes tagokat, és a' fájós lábat megfürösztteni.

G.

Gyalogfenyőmagnak külső 's belső hasznairól.

A' fenyőmagot ködös időben hasznosnak tartják éhomra enni. Pestises és egyéb egészségtelen időben jó a' házakat kifüstölni vele. A' fenyőmagot borban főve hasznos inni hurut ellen, a' belső részt tisztítja, arénát, fővenyet, követ osztat, ront. Egy vagy két lat fenyőmagra valamely nyakas üvegbe annyi égettbort töltenek rá, hogy a' bogyókat bélepje, a' száját bédugván, négy nap áztatni hagyják, az alatt néha felrázzák, osztán leszűrik, és pedig háromszor, más más frismagvakra töltik, de a' magvakba szivárkózott nedveket mindenkor kifatsarják, a' többihez ismét hozzáelegyítik. Ebből két kalánnal meleg fejer borban a' beteg bévehet, osztán üljön mályvából és szekfűből készített ferdőbe, de ne jóllakott hassal, se akkor kemény széke ne legyen. Az idő alatt, míg a' fájdalmak megszűnnek, és a' kő elmegyen tőle, rózsavízzel kenettesse kezét, ábrázatját. Kőszvényeseknek, és taga elesteknek fenyőmagból,

gyenge ágaiból, levakartt héjjából igen hasznos ferdőt készítenek, mellyben azokat éhomra a' paroxismus' idején kívül megferesztk, hogy osztán többé őket olly hathatósan ne ostromolja.

Giliszták ellen.

A' tehénnek az epéjét, és egy keves veres bort önts egy tálba, légyen szítálva korom, 's azt keverd belé, mellyet flastrom módjára irhára kenven, kösd a' gyomrára, mind kihajtja vagy alól, vagy felyul. — Fejér ürmöt tehén epével együtt serpenyőben kell melegíteni, dögölve az emberből mind kimegyen. — Akár ember, akár gyermek légyen, ha a' köldökét fájtatja, kenje meg fenyőolajjal, és vegyen bé három, vagy négy tseppet, megszabadúl a' gilisztáktól. — Végy egy kalán rózsavizet, abba nádmézet elegyíts hogy jó édes legyen, reggel azt igyad, de azután fél óráig semmit ne igyál. — A' tormagyökérből kinyomott levet éhomra igyad. — Főzd meg a' lóméntát borban, és azt igyad, megölöd a' gyomrodban lévő gilisztákat.

Gélyváról.

Tégy egy darab spongyiát egy új fazék-

zékba, és azt meleg kementzében annyira pergeld meg, hogy apró porrá lehessen törni, e' porból mindennap a hódnak utolsó negyedétől fogva újságig, minden hónapban egy hétig reggel, étel előtt két órával egy arany nehézségnyit igyál meg borban. Hogy pedig a' pergeltt spongyia' pora kedvesebb ízű legyen, egy arany nehézségű ilyen porhoz tégy fel annyi törtt fahéjat azon meleg borba — Főzd meg a' lentsét héjjastól etzetben, és kösd a' gelyvára flastrom módra, eloszlatja. — Az ólatlan meszet apróra törvén, és megszitálván, a'hoz mézet elegyíts, mellyet ruhára kenve tedd a' gelyvára. — A' reteklevelet, sőt, bort, etzetet elegyítsd össze, és egy edénybe tévén, álljon egy éjjel, azután gyakran kenjed vele, és kútvízzel éljen.

Gyermek' elszáradása ellen.

Vagyon olyan nyavalya, melly a' kisedded gyermeket naponként fogyasztja, ámbar eleget szopik, még is száraz és erőtlen. E' nyavalyának neve *Eb-agja*, midőn tudniillik a' bőr alatt szőrféreg terem, melly olly vékony, mint a' szőrszál: Fő-rösztés közben mézes kenyérbéllel dörögöld gyakorta a' gyermek' hátát és karjait, a' vékony férget megtalálod a' kenyérbél-

bélben, a' meleg fürdőben kidugja fejét, és ha a' gyermek' hátát pirított kenyérral dörgölöd, elesik feje. — Készíts meleg ferdőt vízből, melynek negyedrésze jó fe-jér bor legyen, fereszd abban, látni fo-god a' szőrférgeket a' víz felett úszkálni; ezt pedig addig gyakorold naponként, míg a' víz felett látni fogod a' szőrfér-geket, mellyek a' gyermeket emésztették.

Gyermek' tagjai ha megmerevedtek.

Zsallyával öszvetört lúdzsírral a' hát-gerintzet a' nyaktól fogva egész a' fartsi-káig egyéb tagokkal egygyütt a' tűz előtt kenjed. — A' napraforgó virágot minde-nestől főzd meg tiszta vízben, és abban mint meleg fürdőben gyakran fereszd: az-után pedig a' nevezett kenetekkel ken-jed, és lefektetvén a' beteg kisedet, jól bétakard.

Gyermek ba álomtalan.

Az álomtalanságot okozza vagy a' for-rózás, vagy a' gyomrában megkeseredett ei, midőn többet szopik, mintsem meg-emészthet gyomra. Az álmatlanság ellen, törd meg lágyan a' fejer mákot, keverd öszve tsetstejjel, és tyúktojás' székivel, ruhára kenvén, kösd feje' lágyára, vagy
két

két vakszemére : lábait pedig lúdzsírral a'
tűznél kenjed.

Gyermek ha álmában ijjedez.

Adj néki szinmázat hogy nyalogassa ;
ez, a' mi a' gyomrában megkeseredett, azt
alá-felé hajtja.

*Gyermek ha forrózást szenved az ártalmas
szemek' sebes tekintete miatt, melly igazsá-
nak neveztetik.*

A' disznótököt, vagy annak leveleit,
vagy a' görögdinnyét vékony szeletekre
metélvén, tedd feje' lágyára ; két vaksze-
meit is bé lehet azzal kötni. — A' nyers
csallán' leveleit jól öszvezúzván, kösd
homlokára. — A' rozmaringot, majorán-
nát főzd meg borban, a' gyermek' fejét,
és egész testjét azzal mosogasd, azután
lefektetvén, jól takard be, elaludván, ha
megizzad, jó jel. — Három négy darab
elevenszenet vess egy pohár tiszta vízbe,
add inni, ortzáját is lehet azzal mosni.
Ez az ital a' belső forrózást előltja, a'
külső mosás pedig a' pórusokat, az az :
a' testen lévő lyukatskákat megnyitja ; ez-
után a' gyermek könnyebben aluszik. —
Égettborral, sóval, savanyú kovászt ösz-
vegyúrván, lágymelegen kösd feje' lágyá-

ra. — A' tyúktojást keményen főzd meg, két felé metszvé, és megborsolván, kösd azonképpen jó melegen a' gyermek' fejelágyára.

Gyermeken ha nyavalyatörés történik.

A' gyermek' fogainak jövésekor, vagy mikor a' giliszták benne megindulnak, hogy a' nyavalya ne törje, törd meg a' basarózsának gyökerét; magvait elegyítsd össze kovásszal, és égettborral összevegyürvén, melegen tedd a' feje' lágyára. Ha egyéb nints, égettboros piritott kenyerec tégy rá. — A' basarózsá' gyökerét összevegyürvén, és ruhába kötven, orra' allyát vele dörgöljed. — Jó egy kis kanál faolajat beadni, hogy hánnyon tőle. — Nádmezet mondolaolajjal összeelegyítvén, kenjed a' gyermek' szájába, hogy nyalogassa, annál inkább, ha már egyszer a' nyavalya kitörte.

Gyermek' potrohossága ellen.

A' gyermeknek potrohossága megesik a' hosszas hideglelés miatt: vagy attól is, hogy sokat szopik, és gyomra meg nem emésztheti. Hasznos neki minden nap borkövel savanyított levest adni. — Egy kis tsuporban a' rutát főzd meg faolaj-

lajban, és jól megtörtt petreselyemmagot tévén közzé, hasát gyakorta melegen kenjed vele.

Gyermeket ha a' giliszta háborgatja.

Ez ellen ezt tegyed: éheztesd meg az ilyen gyermeket, adj néki édes tejbe gilisztaport, vagy a' lisztlángot keverd tiszta vízbe, tévén hozzá nádmézet, legyen mint a' tej, abból egy kaláunnal adj bé néki. — A' zöld búzának levét fatsard ki, 's add bé. — A' sárga, vagy is murokrépát akár nyersen, akár főve kétszer 's háromszor napjában add enni. — A' vereshagyma' szárát etzetben erőssen öszvezúzván és törvén, kösd köldökére. — Ha a' giliszta, a'mint szokták mondani, fe-lyül huggyoz, jele, hogy felsiet, adj a' gyermeknek színmézet, tartsa egy ideig szájába: így lehet a' gilisztát felfelé tsalogatni. — Főzd meg a' vereshagymát tejben, és azt flastrom gyanánt tedd a' gyermeknek köldökére.

Gyermek ha okád, és csuklik.

A' piritott kenyeret etzetben áztatván, keményen sült tyúktojás' székével törd öszve, és apróra tört temjént, aszszú fo-dorménta port egybekevervén, és jó me-
le-

legen ruhára kevéen, kösd gyomrára. —
A' nyers ürmöt, fodorméntát főzd meg bor-
ban, kösd a' gyomrát vele.

Gyermek' basa ha fáj.

Sáfrányos faolajjal jó melegen kenjed
gyomrát. — Fodorménta vízben olvaszsz
el kevés kámfort, azzal azonképpen me-
leg helyen kenjed gyomrát.

Gyermek' basa ha megszorúl.

Olaszsz nádmézet édes tejben, add
néki jó melegen, hadd hörpögesse. —
Malosaszöllöt, magvát kivetvén, és mon-
dolabélt jól törd öszve nádmézzel, mint
a' pépet, add enni gyakran. — Főzz ke-
vés folia-senét vízben aszszú szilvával, le-
vét add inni.

Gyermek ha ganéjlást nem tehet.

A' nyers kápornak leveleit süsd me-
zsaárnak alatt, jó melegen kösd alfelére.
— Főzd meg vízben az tökör farkkórót,
tűrhető melegen ebben örözd. — Mezi-
telen alfellel ülted sült almára, a' gőzzel
felmenvén, megindítja.

Gyermek, ha nem vizelhetik.

Löjjenek egy szarkát, 's annak feje
velejét adják meginni hideg vízben.

Gyermeknek' Hasmenése ellen.

A' gyermeknek erejét nagyon fogyaszt-
ja az hasmenés, a' köménymagot, birsal-
mát főzd meg etzetben, és öszvetörvén,
mint a' pépet ruhára kenvén, kösd bé ve-
le gyomrát. — Valamely májrat süss meg,
vagy főzz meg, az után ezt megszáraszt-
ván, porrá törvén, és tejbe fel forralván,
add enni. — A' viza' hólyagból egy dara-
bot erőssen főzz meg tejben, add inni.

Gyermeknek, ha véghurkája kijön

Törd meg a' keméyitöt, még jobb, ha
tészel hozzá apróra törtt gallest, melyet
gubának is hinak, hintsd bé azon porral, a'
véghurkát helyre nyomván. — Törd ap-
róra a' Salétromot, és marhaepével azt
egyelítvén, a' vég hurkát tollal kenjed, ma-
gától helyre megyen. Használ ez még az
Öregeknek is,

Gyermek' béle, ha ágyékába lejár, vagy köldöke kidagad, és kikél.

Főzd öszve erőssen a' lentsét, útifüvel, és törd öszve mint pépet, jó melegen ruhára kenvén, szorossan kösd fel, egynehány nap maradjon rajta. — Ha a' gyermeknek köldöke kidagad a' sok sírástól, vagy egyéb erőltetéstől, égesd meg a' gallest, és azt porrá törvén, elegyítsd öszve égetett rongynak hamujával, és tyúktojás' fejeével, három vagy négy tsepp terpentinaolajat tévén közzé, és ruhára kenvén rakd köldökére. Ha pedig tüzes és fájdalmas a' dagadás, kökényfa' mohát, és útifüvet veres borban, vagy etzetben jól öszvefőzvéen és öszvetörvén, melegen kösd rá. Ha a' dagadást szél okozta (a' mit meg lehet esmérni abból, hogy ha benyomod, visszapatann) aprón törd meg a' köménymagot babérlevéllel öszvefőzvéen, kösd rá.

Gyermek' ina, ágyéka és alfele ha kipárlík.

A' gyermeknek ina, ágyéka és alfele az izzadástól kipárlík, és a' vizellettől bőre lemegyén, teste kisebesedik, melly igen kínos fájdalom. Ekkor édes tejjel mosogasd a' kipárlott részeket. — Az útifüvet öszvezúzván, törd meg, és kifatsart

levét dísznóhájjal öszvetörvén, főzd meg, azután erős ruhán általszürvén, kenegesd meg vele; még hasznosabb leszsz, ha apróra törtt temjént, és kevés bort teszel hozzá. Ha bőre lement, törd meg jól az árpakását, megszitálván, azzal hintsd. — Ha könnyebben kaphatod, törd liszt formára a' temjént, azonképpen hintsd bé vele.

Gyermek' torka ha fáj vagy megdagad.

Ha torka fáj, ezt táogatásból meg lehet tudni, kenegesd írósvajjal, adj néki nádmézet, hogy nyalogassa. Ha pedig torka megdagad, égesd meg a' gallest, azt porrá törvén, rozsliszttel keverd szinmézben, kevéssé megfőzvé, és ruhára kenvé, jó melegen kösd rá. — A' fetskefészket apróra törvén, lenmagolajjal gyúrd öszve, kösd bé vele.

Gyermek' szája ha fáj, és innye feljö.

A' salétromot törd öszve, légyen mint a' liszt, mézzel és vízzel egygyütt forrald fel, azzal kenjed. — Törd apró darabokra a' gallest, vagy a' tőlgymakkot, főzd meg útifű vízben, mossad száját vele. — A' narants' héjját, és száraz harangvirág' levelét főzd meg etzetes vízben, fo-
gai-

gainak húsát gyakran kenjed, és mossad azzal. Ha fene rothadás láttatik szájában, apróra reszelt szarvas' szarvát, vagy lágyan törtt narantshéjjat hintegess gyakran rá.

Gyermek' ajaka ha kitserepesedik.

Ajaka ha kitserepesedvén, meghasadozik, a' mi megesik a' szopott tejnek hévségétől, az útifüvet törd meg, és levét fatsard ki, írós vajjal, vagy tyúkhájjal jól öszvefőzvé, gyenge tollal kenegsd ajakát. — A' temjént apróra törvé, elegyítsd öszve tyúktojás' fejeével, tedd fájós ajakára. — A' bárány fagygyút, faolajt és keves viaszt olvaszsz öszve, kenjed vele.

Gyermek' teste ha ótvaras és fakadékos.

Némelly gyermekben az ótvar nagyon elhatalmazik, ezt nem kell hamar gyógyítani, hadd adja ki magát a' rossz nedveség, mellyet a' gyermek anyja' méhéből magával hozott. Ez eránt tégy színmezet lágymeleg vízbe, azon vízzel kenegesd, és gyengén mosogasd az ótvaras részeket. — A' бүдөskövet borban főzd meg azzal mosogasd; a'hol kisebesedik, a' temjént apróra törvé, hintsd bé vele. Ha egyéb

gyéb fakadék van a' kisednek testén, a' lentsét meghámozott almával erőssen főzd meg, szitán által törvén, ereszs közzéilendőképpen faolajt, hogy olyan legyen mint a' hig ír, azzal kenegesd a' fakadékot.

Gyermek' orrlyuka ha bédugódik.

Tsetstejet kevés gyenge vajjal egygyütt ereszs belé. — A' tzeklát etzetben megfőzvé, annak meleg páráját botsásd lyukába.

Gyermek ha burutos.

A' sótalan írós vaját, és kevés sáfránt öszveelegyítvé, melegen kenjed vele mejjét, talpait pedig azonképpen, mejjét is lúdzsírral kenegesd, hogy könnyebben vehessen lélekzetet.

Gyermek' feje ha varas.

Apróra törtt timsót, temjént, viaszt és vaját öszvekevervén, és elolvasztván, kenjed vele.

Gyermek' feje ha serkés, vagy tetves.

Ha a' serkék vagy tetvek a' gyermek fe-

fejét megszállják, lúgban forrald fel a' bárány, vagy fejer ürmöt, kétszer háromszor mosd vele fejét, elvesznek. — A' rutafüvet, és fejer ürmöt főzd meg pár lúgban, azzal mosogasd.

Gyermek ha veres hajú.

Ha a' gyermeknek veres haját meg akarod barnítani, főzz zsályát, és zöld dióhaját vízben, azzal mosd gyakran a' gyermek' fejét. — Főzd meg vízben a' tserfának a' héját, és azzal mosd gyakran a' gyermek' fejét, lassan lassan megfeketedik a' veres haj.

Gyomorfájás ellen.

Nyárban a' gyenge ürmöt szedd meg nyersen, kösd a' gyomorra, és reggeltől fogva más napig hadd rajta, 's ha még is fáj, többször is próbáld. Talben pedig aszszu ürömnök levelét a' száráról foszde le, 's egy kis meleg borral megöntvén, kösd rá. — A' lisztet keményen égettborral, tyuktojással egybe kell gyúrni, meglaposítani, forró vízzel tálban megönteni, 's más tállal befedni, azután kivévén, gyömbérral meghinteni, 's a' gyomrára kötni. — A' medgyfa' leveleit főzd meg vízben, és melegen kösd a' gyomrára. —

A' kerti petreselymet, födorméntát égettbor-
tal, vagy vízzel forrózd meg, jó me-
gen kösd gyomrára. — Tyúktojás' székét
keverd össze édes tejjel, megsáfrányoz-
ván, vess belé kenyérbelet, főzd meg
jól, mint a' pépet, ruhára keüvén, kösd
gyomrára.

Gyomor Dagadásról.

A' szöllő levelet főzd meg, egy ke-
vés irós vaját is tévén belé, mintegy fél-
tojás, 's jó melegen kösd a' gyomorra.

Gyomortisztító Purgátzió alórl.

A' Bodzafának jó bőven vakard le
aláfelé a' Zöldjét, mert ha felfelé vakarod,
felyül hajt, mozsárba tévén törd meg e-
rössen, azután gyenge ruhába tévén men-
nél jobban lehet fatsard ki a' levét, azu-
tán annak a' sűrűjéből fél pohárnyit ele-
gyíts egy kevés borba, 's idd meg, meleg-
ben tartván magadat. Ha felfelé akarod,
felfelé kell vakarni. — Egy pohár sava-
nyú káposztalevet, 's annyi lenmagolajt,
egygyütt megmelegítvén idd meg, és egy
óra múlva igyál rá hideg vizet. De más
purgátziókra sőtalan meleg levét kell in-
ni. — Ürmöt, rutát, sőt, borsot össze-
törvén, 's borban megélesztvén, az ár-

talmas nedveségeket a' gyomorból kitisztítja. — Két arany nehézségű Rhebarbarumot törj meg, kevés fahéjat adván hozzá, kösd ruhába, 's tedd egy itzés mázos tsuporba, bort töltvén rá, főzd meg jól, de fel ne forrald éppen, italban igen hasznos. — A' Foliasenét (Senna fű) kösd ruhába, aszszú szilvával egygyütt jól főzd meg, osztán szürd meg, 's törj nádméz is belé, egy vagy két szem törökborst, 's idd meg.

Görts ellen.

Égettborral kell erősen kenni, 's meleg ruhával dörgölni azt a' részt vagy tagot, mellyet a' görts fog. — A' ki görtsben szenved, karmasin színű selyem sinort lába bokájára kötve viseljen. — Ha nyakadat, vagy derekadat előre, vagy hátra húzta a' görts, főzd meg a' szösös bogátskórónak leveleit és gyökerét vízben, azt igyad.

Gutaütés ellen.

Akkor mindjárt meleg ruhákkal dörgöljék a' karját, melly felől megütötte, és ha borbély van, eret vágassanak. — Ha nints borbély, törjenek fokhagymát, 's tormagyökeret, 's mind a' kettőnek vegyék

vizét, melyeket öszveelegyítvén, adják meginni, a' több levével kenni kell, ha annyi lesz. — A' retket reszeld meg, 's a' vizét megvévén, azzal kend az hónallját. NB. A' ki a' gutaütéstől fél, 's hajlandó e' nyavalyára, Aprilisnek végén, 's Május eléjén szedjen, 's égessen gyöngyvirág vizet, 's azt igya. Igen jó nehéznyavalya ellen is. — Szedd meg a' Zsályaát, vagdald öszve jól, áztasd bé égettborba, tedd melegre, vagy napfényre, ázzon: azután tégy belé nádmezet, 's tedd el a' magad hasznodra: jó orvosság, és előre oltalmazó eszköz a' gutaütés ellen.

H.

Hagymáz betegségről

Végy kendermag olajt, kend meg a' testét, el nem hatalmazhatik az emberen. — Szaporafüvet kell szedni, 's a' leveleket a' száráról lefosztani, 's basarózsa gyökeret reszelni, 's borban kenyérhéj alatt megfőzni; 's azzal megkeenni jó melegen tetétől fogva talpig, azután jól bé-

takarni, hogy izzadjon, és egynéhány nap szellőre a' házból ki ne menjen. — Egy pohár égettort, és egy kalán terpentinolajt jól öszvekevervén, a' betegnek egész testét, tetejétől fogva talpáig kend meg azzal. A' ház, mellyben a' beteg vagyon, se igen meleg, se hideg ne legyen: enni adjanak sóskával, vagy másképpen savanyún készített eledelt. Hogy a' tiszta víz ne ártson, vess piritott kenyeret a' vízbe, azt igya.

Hajbullásról, és nevelésről.

Ha a' mogyoróhagymát öszvetörik, kinek a' haja vedlik, és hull, kenje meg vele a' kopasz helyet, megnő a' szőre. — Égesd meg a' diót, és annak hamvát ha faolajban habarod, és azzal fejed kened, haját nevelsz. — Ha istenfának porával mézzel elegyítve a' kopasz fejedet gyakran kened, azt meghajásítod. — A' vizitök' gyökérét áztasd lúgba, és gyakran azzal mosogasd fejedet, haját nevelsz. — A' mogyoróbélet törd öszve, és elegyítsd mézzel: azzal kend a' kopasz helyet. — Vízitormát, ürmöt, Istenfáját; vérehüllőfü gyökeret megfőzvé lúgban, azzal mossad, az-után egy tsomó vagy falka legyet törj öszve jóféle terpentinnal, és tyúktojás' székével, azzal kenjed

fe-

fejedet, midőn hajad hűll, és kopaszodni kezdel.

Hályogos Szemről.

Az Hangyának tojását tedd egy üvegbe, 's üvegestől süsd meg kenyérbe tésztába tsinálván, 's ha megsül a' kenyér, és megfűl, vedd ki az üveget, a' melly olajt találsz benne, abból tsepegess belé, hat esztendő's hályogot is elveszen. — Végy egy új fris tojást, 's tedd egy vízzel teli edénybe, 's két hétig mindennap újítsad rajta a' vizet, az után találsz a' tojásban egy kis vizet, 's ebből egy vagy két tseppet botsáss a' szemébe, két-té hasad az hályog nagy pattanással. Dítsérik: hogy ha egy tsep mézet belé ereszt, az is meghasítja. — Törj mádmézet, és gyömbért egyenlő mértékben, vesd faolajba, 's botsásd a' szemébe. — A' Fűrj madárnak háját tedd egy kis üvegbe, és a' napfényen olvaszd meg, és azután abból egyegy tseppet tseppents a' hályogos szembe, mind addig, míg a' hályogot két felé hasítja. Mivel pedig igen erős, egy kevés idő múlva egyegy tsepp aszszonytejet kell rá tseppenteni. — A' kert-i lóhere fűnek kinyomott levét ereszd a' szemre, elveszti a' hályogot. A' Belső hályog ellen pedig ezt tselekedd: Végy
egy

egy új mázas fazekat, 's belől kend meg mézzel, és a' hol nagy veres hangyák vannak, ásd bé a' fazekat egészen a' szájáig, és minekutánna bővséggel a' mézre belé mennek, hirtelen tégy rá fedőt, és sárral tsak hamar tapaszd bé, azután ásd bé ismét a' földbe egész a' szájáig a' fazekat, mindenestől azon befedve alatta egy kis katlankát hagyván, 's rakj tüzet alá, és minekutánna megfőnek az hangyák a' melly olaj marad a' fazékban, abból töltsön a' szemébe, avagy kenje azt tollal, meggyógyul. Próbált dolog ez olyanánál, a' ki három esztendeig nem látott, tiszta lévén pedig kívül a' szeme, mintha semmi baja nem lett volna.

Hasfájás ellen.

A' kovászos kenyeret el kell szelni mind héjastól fellyül, megpiritván, szekfűvel, fahéjjal, szeretsendió virággal, sáfránnyal meg kell hinteni, 's égettborral megöntözni, 's a' mint elálhatja melegítvén a' hasára kötni. — Az apró, 's közönséges mályvának rántsd meg a' gyökereit vajban, kösd a' köldökére. — A' Fodorméntát aszald meg, 's törd meg, meleg borba ádd meg. — Zsallyát, petreselmet, léstyán fűvet kell főzni vízben, vagy borban, 's rá kötni.

Has-

Haskeménységéről.

A' Zabot erőssen forrald fel vízben egy nagy fazékban, és azt tegye maga alá, bétakaródzva párolja magát. — Főtt szilvát egyék, annak a' levét igya.

Hasrdgás ellen.

A' Tehén ganéjt faolajban meg kell rántani, és egy kevés szekfüvet belé tenni, 's azt hasára kötni. — Végy egy pohár pálinkát, és abba aprítsd két tzipótskának a' belét, 's tedd a' tűzhöz, főzd addig, míg jó kemény lesz, azután tégy egy kalán vaját belé, és ismét főzd kevesse, és lentsepüre tévén, két ruha közt kösd a' hasára, hadd legyen ott, még tarthatja. — Egy tyúktojásnak haját gyengén megegetvén, és porrá törvén, azonképpen felszeretsendiót is ezen kétféle port akár borban akár vízben vedd bé.

Hasmenésről.

Sós parázslentsét egyél gyakran napjában. — Az aszszú Berekenyét ha veres borban iszod, megállítja. — A' fejer ür-möt öszvetörvén, kifatsart levéből borral egygyütt egy kalánnal igyal. — Egy kalán frissen kifejtt tejet öszveelegyítvén, ebéd,

ebéd, és vatsora után azt igyad. — A' mogyoróhagymát meg törvén, kenyérhéj alatt főzd meg pálinkában, 's azt idd. — Reszelj meg egy szeretsen diót, azt idd. — Törd meg a' szeretsendiót, gyúrd össze írósvajjal, 's tedd féldió héjba 's kösd a' küldökére, míg béiszsza. — A' Fodormentát, fejer ürmöt, és, ha vagyontzitorom' heját öszvevagdalván, rakd két zsatskóba, főzd meg veres borban, kevéssé fatsard kilevét, és jó melegén párolva tedd egyiket gyomrára: ha ez méghül, a' mássikkal is úgy tselekedj. Ezt gyakorold egynehány ízben.

Hasszorúdsról.

Jó a' főtt aszúszilva, kivált, ha meg-nádmézeled, és ebéd előtt egy órával egy ital vizes bort iszol reá. — Egyél egy diónyi írósvajat, és azonképpen igyál reá. — Aszszú szilvát, egy kevés folia senet köss ruhába, főzd meg, annak mind szilvája lágyít. — A' fejer mályva' leveleit vajba egy serpenyőben főzd meg erőssen, és levét, vagy is Zsirját kifatsarván, azzal kenjed a' hasát. — Végy, avagy szédj Ördögborda füvet, és tsinálj fürdőt belőle, és förödj benne, megindítja. NB. Ezt az Ördögborda füvet királyné tuskés káposztájának is hallottam nevezni, ha az egész

egész fű meg-szárad, szelek' játéka lesz. A' kemény sovány földön szeret lakni. Borban, vagy mézes vízben főtt gyökere' leve az Aszszonyok' hó számát orvosolja, a' hasrágást tsillapítja, a' puffadozást eloszlatja, máj és lép szorulásban, sárgaságban, és vízibetegségben is hasznos ital.

Hasindításról.

A' szappant édes téjben aprítsd el, forralj annyit, a' mennyi egyszer elég, 's idd, megtisztít fájdalom nélkül. — A' veres ebszóló leveleinek száraz porát figével egygyütt, ha béveszed, a' hasadat megindítja. — Főzd meg vízben az olasz fejer fodros káposztát, és azt az első só-talan levét, a' mellyben főzted, ha megiszod, gyomrodát meglágyítja, és megindítja, 's egyszer'smind hangos szavat szeres.

Hévség vagy is Szomjúság ellen.

A' melly beteg nagy hévségben vagy szomjúságban vagyon, egy jó pohár vízbe bortsáss egynéhány tsepp etzetet, hörpögetvén, azt igya. — Kinyomott tziromra frisz vizet töltvén, azt igya. — Ha igen szomjúhozik, a' tojásfejerét kivéven egy kantsóba, vizet kell rá tölteni, egy kantsóból

ból másba által, meg által tölteni, és a' mikor elelegyedik, jó habos leszén, azt igya. — Két, vagy három késhegyen tsináltt borkövet vess egy pohár vízbe, azt igya. — Ölyvfünek, az az: Erdei nagy salátának kifatsart levét két, három kanállal hasznos hörpögetni a' nagy hévség ellen, mert azt megszünteti, a' hideglelést is sokszor el is hagyatja. NB. Plinius erről azt írja, hogy az Ölyvmadarak mikor vénségekben megvakúlnak, ezen zöld fünek tejes levével szemeiknek előbbi látását visszaszerezik. Régenten sok Orvos Doctorok úgy tartották, ha tsak az ember nyakára kötve hordozza is az Ölyvfünek gyökerét, már a' szemeinek homályját kezdi világítani.

Hideglelés ellen.

Minthogy minden hideglelés tsömörzstől származik, igen jó, ha homlokát, vak szemét, és állkaptzáját, nyakát, hátát, kezeszárait, válhegytől fogva lábaszárait, térdétől fogva lábikráját, a' szártsontok' éleit, lába fejét, és széljeit megkenik egy kevés fokhagymás, zsiros, vagy vajas meleg etzettel háromszor, négyszer, 's azután jó purgátziót véssen, vagy csak a' sárfü magvából kilentz, 's tiz szemet, mint a' kendermagot szárazon megeszik.

mely

melly alól, fellyül purgálja; ha nagy ember és erős természetű, tizennégy, vagy, tizenhat szemet bévehet. Azután ha elnem hagyna, közönségesen élhetsz ezekkel. — Végy egy Diónyi sót, és égesd mind addig, míg megtüzesedik, 's akkor azon tüzesen vesd egy findzsa Herbatéba, és idd meg a' sót a' herbatéval egygyütt, a' herbaté lágymeleg légyen, hogy egyszer'smind meg lehessen inni, mert hörpölve nehéz volna a' keserűség miatt, azután a' keserűség elverésére nézve, lehet nádmézzel rá inni. — Fris tyúktojást keményre főzvé, a' héjját belső hártájától el kell választani, és úgy az héját igen apróra megtörni, és az hideglelés előtt vízben meginni. — A' közönséges tsalánt, fejer ürmöt, rútat, és füzfa leveleit egyenlő mértékben huszonnégy óráig egy jó pohárnyi borban, vagy pálinkában áztatván, és levét leszürvén egyszerre a' hideglelés előtt idd meg. — Kilentz szem borsot, ha idős az ember, és kilentz szem rákszemet törj össze, légyen mint a' list, egy pohárba jó etzetet töltvén, hidelelés előtt idd meg. — A' Pápafüvet főzd meg borban vagy vízben, ámbár keserű, kétszer, háromszor melegen egy findzsával azt igyad. — Végy egy kalán színmézet azt tiszta tserépszerpenyőbe tévén, és diónyi írósvájjal olvaszd, és keverd össze

a'

a' hideglelés előtt való estve, azt idd meg azon melegen; így három estve tselekedj. — Végy kilentz tsepp fenyőolajt, és azt égettborban, vagy pálinkában idd meg, 's takard bé jól magadat, hogy megiz-
zadj. — Az ebnyelvü füvet gyökerestől öszvezúzván, és meleg ruhára rakván, kösd gyomrodra, magadat jól betakarván, ha megmelégít, és zöld 's sárga nyálat hánysz, igen jó jel, meggyógyúlsz. — Főzd meg fejér borban a' széles lapunak gyökerét, és éhomra azt igyad melegen.

Himlőről.

Ha ki az Himlőtől hamar akar megszabadúlni, igen hasznos, és szükséges, hogy mindenféle hús eledeltől magát óltalmazza. Itala légyen árpából, vagy sóskagyökérből való főtt víz. Mikor himlőzni akar a' gyermek, és ki nem üthet rajta; főzzenek meg egy itzénél valamivel kisebb edényben, tiszta vízben lentsét, ré-pamagot, figét, köménymagot, 's hidegen adgyák inni a' gyermeknek, kiüt rajta. — Akár ember, akár gyermek légyen, ha ki nem akar ütni rajta. Egy jó marok lentsét erőssen főzz meg vízben, első levét leszürvén, tiszta vizet ismét rá töltvén, figével, apró tengeri szőlővel, árpával főzd meg, midőn meghiggad, add

inni. Ha olly kitsiny vólna a' gyermek, hogy meg nem ihatná, a' ki szoptatja, az igya meg. Hasznos káposztalévben lenmag olajt adni inni. Ha fejér, vagy veres az himlő. Főtt lentsének a' levében lenruhát kell mártani, 's olly melegen kell rá tenni, a'mint elálhatja, minden mérgét kivesszi. A' himlő, hogy a' szemére ne menjen. Egy kevés tsetstéjben törtt sáfrányt keverj öszve, 's kend meg a' szem' héját vele. Ha pedig a' szemébe vólna. Hogy a' szemnek ne ártson, tüzes atzélt kell tejbe óltani, és a' szemébe botsatani, vagy ruhát mártván belé, azzal kell gyengén tapogatni. Torkára is szükség vigyázni: tsinálj azért gyenge gyóltsból zsatskót, melly kívül a' torkot bélepje; tégy abba sáfránt, mályvarózsavirágot, azt tsetstejben, vagy más édes tejben áztatván, kösd rá. Azomban főzd meg a' tzeklát árpakása' lévben, a' beteg azzal öblitse száját, a' vagy fetskendezzék torkát belől. Szükség arra is vigyázni, hogy orrában ártalom ne legyen: gyenge bódzafából tsinálj tsapotskákat, mártsd kámforos vízben, dugd orra' lyukaiba. Ha orra béragad, kend friss vajjal. Ha száradni kezd, és varasodik az himlő; vékony tövel lehet a' himlőket fakasztani, hogy a' himlőnek helye mély ne legyen. Végre a' gyengén
pur

purgáló orvosság hasznos, hogy a' maradt rútság inkább tisztúljon.

Hugyozásról.

Az álomban akarát ellen való elhugyozás megesik az erőtlenségtől, vagy természetnek hidegségétől, mint az öreg embereknek, vagy a' nedvességek' bővségéből, mint a' gyermekekben lehet tapasztalni. Az Öregekben ez gyógyíthatatlan, a' gyermekekben pedig idővel megszokott szunni. Ha e' nyavalya történik a' gyermekekben, szoktassák, és kényszerítsék őket lefektekor, és éjféلكor, és hajnalkor vizellei. — A' legelő mezőkön úton útfélen terem barátfejú fű, nagy sárga virágja van, melly ha megérik, a' szél elkapván, kopaszon marad a' helye mint a' Barát' feje, a' szára üres, és ha megszágattatik, az egész fűből tej szívároგ ki. Ennek a' fűnek gyökerét vízben főzd meg, és azt itasd a' gyermekekkel, hogy az ágyba ne vizelljenek. NB. Ezen ital a' hasmenést is elállítja, ha pedig fűvét gyökerestől, szárastól lentsével megfőzik, és úgy iszszák, a' vérhast megszüntetik. Némmeltyek hóld' fogytán kiássák, tzérnára fűzik, nyakokon hordozzák a' szem' nyavalyái ellen. Tavasszal saláta módra enni jó, mert a' vért tisztítja.

Hútról.

A' fejer karórépát, vagy más édes répát meg kell metélni, 's vízben jól megfőzni, 's tiszta ruhára kitölteni, 's jól kifatsarni, levében nadmézset vakarni, avagy ha ez nints, színmézset bővén tenni, 's estve reggel úgy inni. — Az édes gyökeret, örvénygyökeret, és kék liliomgyökeret, egyenlő mértékben vévén, és megtörvén szitáld meg, keverd tiszta mézbe, és főzd meg egy kevéssé, estve 's reggel azt egyed. — A' tsalán gyökerét főzd meg borban, sáfránt tévén belé, azt igyad. — A' Zsallyát főzd meg borban kenyér héj alatt, 's gyömbérezd meg, és hányj tyúktojás' fejerét belé, azt egyed. — Petreselymet, köményt, reket gyökerestől borban főzz meg, azt igyad. — Pálinkába tégy malosaszöllöt, kevés figét, nadmézset, faolajt, 's megégetve jó melegen vedd bé háromszor, 's négyszer. Fojtó húrut ellen: A' fenyő magot kerti söröfűvel főzd meg tiszta vízben, tévén hozzá nád, vagy színmézset, 's ha meghül, éhomra egy hétig reggel mindennap abból igyál. Ha az Húrtos nehezen lélekzik: A' zsallyát főzze meg vízben, estve 's reggel igya, leviszi a' flegmát, 's megtisztítja a' mejjét. — A' reket, és tormát megtisztítván, és öszvetörvén, ki fatsartt le-

vé-

vével mejjedet meleg helyen kenegesd, még jobb, ha lúdzsirt tészel közébe. — Az isópot, hét, nyóltz szál rutával főzd meg és mézzel vízben, 's egy darabig azzal élj. Ha az hurut mejj rekedéssel, erős fulladozással, 's lélekzet vitellel legyen: Ó hájat fokhagymával öszve kell törni, 's a' talpát, de főképpen a' sarkát széntüznél azzal kenni, 's jól bé fütteni estve, 's reggel; a' mejjét pedig fagygyúval jó melegen kenni. Itala légyen: estve, 's reggel édes téjben zsallyát sáfránnyal főve, mellybe tegyen veres tükrot bőven, lúdzsirt, 's törtt büdöskövet, és estve 's reggel három-három findzsával igyék meg belőle. A' bort, és más a'féle italtól e kell tenni, 's etzetes, és savanyú ételtől magát őrizni.

I.

Ingó Fogról.

Főzd meg a' tárkonyt etzetbe, azzal mossad gyakran.

Iny

Inyfajdsról, és rothadásról.

Erős bor etzetben főzz kenyér héj alatt komlót, azzal mosd, a' szádban tartván egy egy ideig, 's azután kipökvén. — Egy kevés szín mézben négy vagy öt szek füvet törj meg, azzal keuegesd. — A' nádmézet törd apróra: 's azzal hintsed. Hasznos erről a' nyers tárkonyt is gyakran rágni. Ha rothadt, és kivész: Kámforos égettborral gyenge ruhátskát mártogatván belé, nyomogasd, 's mosogasd. Inye a' kinek fogától elválík: Törje meg jól a' puskaport, 's tegyen közibe törve fokhagymát is, és azzal ismét ösvenetörvén kenje meg estve, viradtig meggyógyúl.

I'sóp' kerti jó szagú fűnek gyógyító hasznairól.

A' kerti jó szagú isóp igen jó szárazság ellen. Az Aszszonyok nyavalyáját megindítja, ha főzött levéből minden reggel éhomra isznak. A' kinn a' fűlladás, és a' hurut van, ha isópot, rutát, és mézet vízzel egygyütt főve iszsza, igen hasznos, és a' régi hurutot megállítja; nyilalás: és nehéz lélekzet ellen is igen hasznos. Ha pedig tormával, fűgével szilva' levében főzik, 's úgy iszszak, jó purgátzió. Ha magvát, virágját vízben

E

fő-

főve iszszak tizenhat napig: a' sárgaságot elüzi. A' kifatsart leve a' fülzúgást megsillapítja. A' torokgyékot főtt levével jó öblögetni.

Istenfája' hasznairól, és gyógyító erejéről.

Az Istenfája igen esméretes fű, mert alig vagyon házi veteményeskert, mellyben nem volna. Jó szaga van, ágas bogason nő, az ágai vékony vesszőtskék, vékony levelekkel. Fulladozás, görts, öszve'sugorodás; inakfajása, és has' fájjás ellen szedjék meg az ágait, mikor már magasok, főzzék meg vízben, vagy borbau mézzel elegyítve, napjában háromszor igyák, meggyógyúlnak. Ha e' füvet borbau áztatják, 's úgy iszszak, a' megrekedett szeleket, és a' hősámot elindítja. A' füstje kígyót, és egyéb mérges állatot üz.

Iz ellen.

A' melly embernek iz eszi a' száját, égett timsót, szeretsen diót, narantshéjat, ezeket öszve kell törni, 's az inyébe kell nyomni, meggyógyúl. — Az hegyes úti füvet, egy éjjel vízben áztatni, és azon vízben megfőzni, 's azzal mosni, ismét az égett timsót, szeretsendiót, narantshéjat megtörni, és a' porát a' mosás után

után az inyébe nyomni. — Etzetben főz-
zenek Zsallyát, azzal mossák.

K.

Kakukfünek sokféle gyógyító hasznairól.

A' ki sok kakuk szót akar érni, 's hallani, az a' kakukfüvel így éljen: ételben szinte olly jó, mint a' petreselyem: mert az emésztést segíti. Ha mézes etzetben főzik, 's úgy iszszák, vér hányást, és vérpökést gyógyít; ha pedig borbau főve iszszák, vérhas, szakadás, tüdőnek, máinak, lépnek szorúlása ellen hasznos; a' rekedt vizelletet, és az Aszszonyok' nyavalyáját elindítja, a' gyomor korgást letsillapítja, sebet gyógyít belsőképpen, és a' tsuklást elállítja. A' füstje kigyót, bolhát uz. Ha borba teszük, jó etzet lesz belőle. A' taga elesteknek jó ferdőnek. Az allföldi magyar gazdaszszonyok vajás kötsögjeiket e' füvel szokták kiforrázni. NB. Juliusban Kakukfű virágjával az égető vas vagy rézüstöt meg kell tölteni, és ugyan annyi szerű egett-

bort reá tölteni, hogy a' fazék e' kétfé-
lével tele legyen, ezt égesse ki Spiritus-
nak, mint a' pálinkát szokták; a' virág-
ból kiégett borból kifőzött Spiritust töl-
tse ismét friss, és új virágokra, és újra
égesse ki Spiritusnak, és ezt tselekedje
egymás után kilentszer; de mindenkor
huszonnégy óráig kell a' virágon rajta
tartani a' spiritusos pálinkát. Jó é vagy
rosz a' munka, egy, két tsepnek a' föld-
revaló tseppentésével a' dolog' végén ki-
tetszik: mert ha felrepül, jele az, hogy
jó. Ha evvel a' fájdalmas Apostemákat,
köszvényes tagokat megkenik, a' fájdal-
mak' erejét félfertály óra alatt eloszlatja.
Aranyakat ér ennek tsepje.

Ke'ésről.

A' lenmagot meg-törvén, bodza és
székfű virágot vele öszveegyeltvén, és
közzé kevés szappant vakarván, édes téj-
ben főzd meg, lágymelegen ruhára kenjed,
és tedd a' kelésre, újra megmelegítvén,
és rá kötven, míg a' kelés kifakad. — A'
lenmagot meg kell törni, 's szitálni, ehez
egy, vagy két tyúktojás' fejerét, 's egy
keves faolajt elegyíteni, 's ezt egybeha-
barván flastrom formán rá kötven, megfa-
kasztja. — Tejbe vagdalj igen apróra vagy
reszelj veres hagymát bőven, tégy fejer
ke-

kenyér bélt belé, és jóféle töretlen sáfrányt, főzd öszve, 's tsinálj flastromot, 's tedd gyakran a' kelésre. — A' szurkot, ó hájjat, íros vaját olvaszd öszve, meghiggadván, kösd rá. Ha megfakad, a' temjént apró porrá törvén, és mézbe kevervén, azzal kössed.

Kelevény ellen.

A' pápafüvet borban meg kell főzni, és lenolajt közibe tölteni, azt melegén inni a' mint eltűrheti, ennél jobb Orvossága alig van.

Kerti kapornak sokféle basznairól.

A' kapor' füve 's magva igen jó az étkekben, bélesben káposztában, uborkában. Gyomorfájást, émelygést tsilapít, szeleket, és vizelletet indít, az emésztést segíti, és a' nyerseséget a' gyomorból ki veszi. Ha a' kaporfüvet magostól isszák, a' hasat, és a' tsuklást elállítja. Ha pedig mézes vízben főve élnek vele, sürü nyáltól a' mejjét tisztítja. A' kaporból készült láb ferdő jó álmatlanság ellen. A' fájdalmas méhanyát is jó vele párolni. Dagadásra rakják a' megzúzott zöld leveleit, hogy azt meg - apaszsa, tsuklásban a' ,

a' köldökre kötik. Főtt levét inni, tejet szaporít, és a' nehéz szülést segíti.

Kéz reszketésről.

A' Bóldog - aszszony' méntáját borban jól megáztatván, 's levét kifatsarván add meginni egynéhányszor. — A' Fekete ürmöt, 's fejer rózsát törd össze, 's azzal kenjed a' kezedet, és a' tenyeredben való ereket. — Tárkonytövet, Zsallyát, isópot főzd meg vízben, vagy borban, azzal mosd kezedet gyakran. Ha a' kezek 's lábak elesnek, vedd medgyának gyökerét, szépen megmosván, vagdald egyegy ujjnyira, főzd meg fördőnek, és egyegy nap kilentzszer förödjél meg benne, meggyógyúl.

Kéz, vagy Lábsugorodásról.

Mindennap földi bodzából készített meleg fördőbe förödj, és a' fördés után régi ó hájat, len vagy kendermagot, vakart szappant, és jóféle safránt öszvefőzven, azon Zsirral tűz előtt, vagy más meleg helyen egynéhányszor kenegesd. — A' szőlő törkölyjét főzd meg vízben, 's egy kis széket belé téven, üljön benne egy ideig egynéhányszor, felyül lepedővel, vagy egyébvel betakarván. — Az árvatsalánt

lánt megtörvén, Ó hájjal, vagy szalon-
nával gyúrd öszve, és azzal háromszor,
négyszer napjában tűz mellett kenjed su-
gorodott kezedet, vagy lábadat.

Kigyó marásról.

A' vad kendert főzd meg vízben,
vagy törd öszve jól, kösd rá. — A' fok-
hagymát öszvetörvén, kösd a' sebre: még
jobb, ha kevés mézet teszel hozzá. —
Vedd akkor mindjárt a' magad vizelletedet,
és melegén idd meg, semmi bajod nem lé-
szen. — A' Fejér lilium' gyökerét törd
öszve ó hájjal, 's azzal kenjed, azonnal
használ.

Kigyó kiben vagyon.

Főzzék meg a' kigyóhagymát borban
vagy vízben, igya meg, kimégyen. — A'
rutát, fokhagymát, isópot erős etzetben,
's mázos fazékban meg kell főzni 's azt
inni adni.

Kólikáról.

Egy kanál szín mézet, egy póltura
árrú faolajt öszve kell tölteni, félmarok
köménymagot liszt módra megtörni, egy
retket hajastól megreszelni, ezeket egy-
gyütt

gyütt főzd meg fedél alatt azután ruhán által kifatsarni, és meginni: a' seprejét pedig azon melegen köldökére kötni, a-zonnal a' fájdalmat szünteti. — A' tehén ganéjt faolajban meg kell rántani, 's egy kevés szekfüvet belé tenni, 's azt hasára kötni. — Serpenyőben melegítsenek öszve kölest, Zabot és apró Sót: ezeket ruha Zsatskóba jó melegen kössék hasára, ha meghül, újítsák.

Kólíka ellen Purgátzió.

Égett bort, ó hájat, faolajt egyenlő mértékben olvaszszanak öszve, 's adják meginni, 's lefektetvén takarják bé. — A' füzfa' levelét főzd meg borban, és egy kevés borsot belé vetvén, idd meg. — A' szilvát mosd meg három vagy négy lévben is, hogy semmi rútság rajta ne maradjon, azután főzd meg jól káposzta lévben, 's azt igya.

Koszvos főről.

A' puskaport elegyítsd párlúgba, 's tedd üvegbe, kend vele egynéhányszor. — Elsőben le kell mind az hájat jól nyírni, 's a' tövisses hájat ilyen módon ri kell szedni, e' megléven, végy apróka törtt keményítőből két részt, fenyőszu-
rok-

rokból pedig egy részt, üszveolvasztván ezeket, és ruhára kenvén, mint a' flastromot fejére kell ragasztani: ez megával a' hajnak megveszett töveit kihúzza. Ezután mindgyárt a' földi epét, azaz: Centauriát, vagy az Örvénygyökeret, vagy mind a' kettőt egygyütt főzd meg erőssen borban, jó melegen azon lévvel mossad. — A' dohányt vízben megfőzvé, elsőben azon vízzel, azután pedig kékköves téjjel kenegesd, és mosogasd a' koszos főt. — A' fodorméntát főzd meg vízben, hamut is tévén hozzá, azzal mint lúggal mosogasd a' koszos főt. — Törd apróra a' büdöskövet, keverd meleg borba, Öntözd vele.

Köhögés ellen.

A' természetnek legnagyobb Mestere Plinius nyilván bizonyítja, hogy a' ki két fontnyi Isópot három meszszyel vízben megéleszt, azon, a' régi köhögést is megállítja, és a' tüdejét meggyógyítja. — A' riskását lisztjével egygyütt vízben megfőzvé tégy hozzá irós vaját, ezután szürd által szítán, annak levével elj. — A' kakukfüvet főzd meg vízben mézzel egyelítve, gyakran igyad. — Jó az Örvénygyökeret vagdalva, szarvasnyelvü, és pápafüvet egygyütt Herbatéban inni.

Köl-

Köldökfájásról, és tsömürről.

A rutafüvet törd meg, és tyúktojás' fejeérében keverd el, kend vele, 's kösd a köldökére. — Szedd meg a' lómentát, fekete, és fejer ürmöt, egygyütt megtörvén, öntsd meg forró vízzel, 's azt jó melegen kösd a' köldökére.

Köménymagnak haszna, és ereje.

A' köménymag, a' melly kertbe magát béveheti, ott maga magát szaporítja. Ha a' gyökere' porával vízben, borban élnek vele, hasznos a' fulladozó, köhétselő embernek, azoknak is, kiknek gyomrok tele van sűrű nyállal: mert azt kitisztítja; az Aszszonyoknak megrekedt méhannyát megindítja; és a' főtt gyökere' vizét ha iszszák, megrekedt vesét, nehéz vizelleletet gyógyít. Homályos szemű embernek a' magvait rágni gyakran a' szájában sokan javallják. A' méhek majd minden füvek felett kedvellik, és azért a' jó méhes gazdák a' méhkasokat a' fünek megzúzott leveleivel belől meg szokták döröszölni, 's kenni, hogy örömeosebbs benne maradjanak.

Körömméregről.

Ennek legjobb orvoslása, ha jó mélyen az érvágóvassal, vagy más éles vékony hegyes késsel a' köröm mellett megszu-rod, és azután a' mérges vért belőle ki-nyomod, azonnal megszózott tyúktojás' szé-kevel bekötven. — A' tsalángyökeret törd öszve, és borba megfőzven, kösd rá, meg fakasztja. — A' Parlagi gyopárnak vagy is szőrös, gyapjas funek leveleit öszve-törven 's zúzván, kösd a' körömméregre, azt meggyógyítja. NB. Régenten a' fa-lusi menyetskék ennek a' funek halavány sárga, gömbölyeges, puha, gyapjas vi-rágjaival töltötték meg a' derékallyakat.

Köszvény ellen.

E' kinos nyavalyának, 's betegségnek fájdalmát elveszik, avagy enyhítik ezen két első Orvosságok: hogy tudniillik ha borseprőben hangyaszombikot tészesz föl-destől, hangyástól, 's tojásostól egygyütt, úgy kifőzöd. Azután a' melly palatzkba vészed az égettborát, öszvi, melly tavasz-szal is vagyon, kék kükörtsnek a' tövét, hányd belé, és azzal mosd. Ez, mikor kifőzöd a' hangyaszombikot, veres lesz, mint a' piros bor, a' kükörts tövétől pe-dig mindgyárt megsárgul, és bűdös kü-
löm-

lőmben, de nagyon hasznos. — Tsudafa levelét főzd meg jól vízben, 's töltsd egy désába, páltzikót által dugván a' két fülén, míg forró, tedd rá a' lábadat, betakarva párold, és ha annyira meghül, borsásd belé, 's ha ki akarod venni a' vízből, szedd ki a' levelét, 's kösd bé a' fájós lábadat vele, két 's három nap ezt műveld. — Sót, és kormot tyúktojás fejével öszvehabarván, es ruhára rakván, midőn a' köszvény elsőbben kezdődik, kösd bé vele. — Főzd meg a' Békalentsét tejben egy kevés árpa liszttel, 's jó melegen két ruha között kösd fel a' köszvényes tagokra. — Főzd meg a' nyers dohánynak egy-néhány leveleit, jó melegen kösd rá. — A' Fűzfának őszszel elhullott leveleiből készített fődőben fürödj, és köszvényes lábaidat gyakran abban áztasd. — Ha tömőzik a' fájós tag, használ az érett sajt, azt régi sódarlévvel főzd öszve, mint a' pépet, és ruhára keüvén kösd bé vele, ismét újítván. — A' mogyoróhagymát törd öszve, 's pálinkába téven élleszd meg, 's mossad vele, 's ruhát is mártván belé kössed, az hagymát is rá lehet kötni. — A' borseprőt forrald meg, vess timsót, és büdöskövet belé, jó melegen kösd. — Tégy safránt édes tejbe, és abban a' kenyérbelet főzd meg, és két vagy három tyúktojás' székevel főzd öszve mint a' pépet,

pet, jó melegen ruhára kenven, a' fájdalmas részt kösd bé vele. Azonképpen hasznos a' tejben jól megfőzött fejer mályva' gyökere. — A' salétrom főzés után, a' melly lúg marad, lábaidat abban jó melegen tartsad.

L.

Lentsének külső, 's belső haszna.

A' Lentse a' sovány földet szereti, ha az elvetés előtt marhaganaj' levébe béáztatják a' magot, jobb ízű lesz, és hamarébb is megérik, úgy tartják a' falusi gazdák. A' lentse azt mondják, hogy az ember' szemét megtompítja; de ha a' héjából kifejtik a' jó szakátsnek, hasznos étel. Ha pép modra megfőve a' köszvényes tagokra kötik, a' fájdalmakat megszünteti. A' főtt lentse' első leve a' hasat megindítja, ha olajjal, sóval vegyítve isszák, és ugyan az első levét a' himlőző gyermekeknek hasznos beadni, hogy rajtok elébb kiüthessen. Kövér testű embereknek jó lentsét enni: mert szárítja őket.

A'

A' főtt lentse héjjastúl etzetben a' hasat megkeményíti; ha pedig kemény dagadásra és a' gelyvára kötik flastrom módra, eloszlatja.

Levendula fünek, 's virágnak basznairól; és erejéről.

A' Levendulának fűvét, virágait borban főve ha iszszák néhány napokig, a' hideg gyomrot melegíti, a' szeleket elűzi, és a' vizelletet, májt, lépet megnyitja, az embernek lankadt agyavelejét erősíti, a' fejfájást elűzi, sőt a' hideg nyavalyáját is elveszti; úgymint a' szédelgést, gutaütést, álmos betegséget, görtsöt, reszketést, 'sugorodást, és bennaságot. Hasonló ereje van az égett vizének; és olajjának. A' levendula' vize, bizonyos orvosság a' szédelgés ellen. Ferdőnek is igen hasznos a' tagaelesteknek. Égettborba hányt levendula' virágnak nedvét szájban vévén, elveszett szavát az embernek visszatéríti. A' levendulavizet, vagy tisztán megszürt kevés lúgot tölts a' tésztaba, midőn kovászt tészel, a' kenyér meg nem fog penészedni. A' hova a' levendula fűtétetik, oda a' moly nem közelit.

Lóméntának sokféle haszna.

A' Lóménta önként nő szántóföldesken, vízálló, tótsapotsoja tájékokon. Ha borban főzik, és úgy iszszák, vizelletet indít, a' Szülőhaszszonynak inni igen hasznos, májnak, vesének dagadását megapasztja; a' gilisztát az ember' béliiben megöli, harmadnap hideglelést elűz. Ha pedig pápafüvel séna leveleivel édes borban megfőzik, a' gyomrot kipurgálja; meijet gyógyít. A' vizének ugyan azon hasznai vannak, a' fájó fület is meggyógyítja a' belé eresztett vize, a' füstétől kigyó, béka, mérgesállatok eltávoznak. Úgy a' száraz, mint a' nyers füve a' sárga epét az emberből kiveszti, appetitust ad, a' nyelvet jó vele dörölni; mert tisztítja, a' megtsomósodott emlőkre, fájó főre, ködökrágásra nagy haszonnal köttetnek.

Lósóskának sokféle gyógyító hasznairól.

A' Lósóskának leveleit, gyökereit ha öszvetörük, mézes vízben megfőzik, 's úgy iszszák, sárgaságot gyógyítanak. Ha pedig borban apróra, vagdalt gyökerét megfőzik, nem tsak a' sárgaságot, hanem a' harmad napi hideglelést is meg szüntetik; úgy a' fogfájást, de a' végre melegen kell a' szájban tartani. Ha a' gelyvára kötik,
azt

eloszlatja. Kosz, rüh, és sennyedek ellen vajban, vagy téjfelben szokták megfőzni, kevés mézet, és büdöskő porát egyelítvén hozzája, kész a' kenőtse. Ha e' gyökeret mályvával téjben megfőzik, vagy csak vízben, és a' hasra kötik, a hasrágást elállítja.

M.

Máj, vagy Tüdő rothadásról.

A' Sebfüvet, az az: Betonikát főzd meg faolajban, add meginni egynéhányszor.

Majoránna, bokrétafünek hasznairól.

A' Majoránna füvet ha fejer borban főzik, és azt iszszak, mindennemű rútságot, folyását, nátháját a' főnek eloszlatja. Ugyan azon haszna a' belőle készültt lúgnak, ha azzal fejeket mossák. Azon haszna porának, ha orrban felszívják. Borban főtt majoránna jó a' vizibetegség' elején; hasrágas, nehéz vizellet ellen

is javallják, ha borban főve flastrom' módjára az ember' hasára kötik, a' fájdalmakat eltünteti. Az elvesztett szóllást meg hozza, és ha nedvességét fülbe botsátják, a' hallást nyilatkoztatja. A' majoránna' polyvájával leginkább szoktak élni étkekben is, kivált a' kolbászokban igen becsül-
tetik.

Mályvafünek gyógyító haszna.

A' Mályvának kifatsartt levét hasznos inni sokféle belső nyavalyában, úgymint: hasszorulásban, vérhasban, fájdalmas vizelletben, köhögésben, vesefájdalmokban, szárazbetegségben, bélfájásban. Téjben, borban főve ugyan azon hasznai vannak. külsőképpen is kötözések által nagy osztató erővel bír. Lábierdőnek is javallják: mert a' fáradságot a' lábakból egészen kihúzza.

Mezei székfünek sokféle hasznairól.

A' mezei székfű a' székes helyeken leginkább szokott teremni, es tanyázni. A' virágjait Májusban legjobb megszedni. A' vízben főtt virágjait hasznosan kötik a' vak aranyérre, mert a' fájdalmakat elosztatja, a' száját is jó vele öblögetni, mert annak belső dagadását elosztatja. Borban
F
főtt

főtt virágjának a' levét hasznosan iszszák. Hószám ellen jó, mert azt elindítja, a' vizelletet hajtja, a' szeleket oszlatja, a' hideg gyomrot melegíti, a' gyomorfájást megszünteti, tüdejét, veséjét, májját, és az aszszonyok' mátráját meggyógyítja. Ha a' székfű virágok a' kolikás embernek köldökére köttetnek, a'vagy ha tehénhússal főtt levét iszszá, úgy is, így is a' fájdalmaktól megszabadul, a' kis gyermekeknek is használ ez az ital, ha rágásban vagynak. A' székfűnek száraz virágjai, ha köszvényre, és egyéb dagadásra felkötetnek, igen hasznosok; de e' végre némelyek elébb forró vízzel megöntik, úgy tartják, hogy hamarébb lágyítja, és elébb oszlatja.

Mustármagnak gyógyító ereje és haszna.

Ha az ember bétsináltt mustárral él, a' természetét erősíti. A' mustármagot ha elébb béáztatják, azután megtörik, és liszttel öszvekeverik, a' dagadt torokra, leesett nyaktsapra kötik, segít rajta. Ha a' mustárfűnek gyökerét és magvait borban főve a' repedt tsontokra kötik, hamar öszveforrasztja. A' homályos szemet kifartsart levével hasznos mosni. A' hideglelős a' magva' porát egye, a' gutaütött ember a' magvát rágja, jobban lesz tőle. —

Bor-

Borban főve, zatskóba téve, melegen az elesett tagokra kötni, igen hasznos. Porát tobák módra felszívni, náthát üz, és ptrüszszögtet. A' meleg leve fogfájást enyhít, ha azt egy kevés ideig a' szájban tartják.

Mejjfájás ellen.

A' feje ürmet kell gyakran melegen a' mejjére rakni, 's kötni. — Az Istenfát főzd meg, 's annak a' levét igyad: minden mejjfájdalomról hasznos. — A' tsipkés káposztát megfőzvé, egyed, és levét kanálanként igyad. — A lúdz irt kenjed szürke papirosra, és jó melegen kösd rá. — Pipatsnak száraz leveleit főzd meg vízben, herbaté helyett azt igyad reggel, és estve. — Sült vereshagymát törj össze vajjal, azzal kenjed és kössed. — A' kék papirost tsepegess meg fagygyügyertyával, azután tövel lyukaszd által, megmelegítvé kösd a' mejjére. — Vagy a' földi bodzának gyökerét reszeld meg, mint a' tormát, meleg bort, vagy tsak vizet rá öntvé, midőn meghigga add inni. — Ha mejjed nyilallik, estve, és reggel valami kevés kámfort borban vagy vízben elolvasztván, azt igyad. — Ha valakinek mejjében süjj vagyon, meggyógyíthatja; ha a' zeller funek, vagy gyökér-

kérnek vizét mézzel öszveelegyíti, 's azt iszsa.

N.

Nátha ellen.

A' köménymagot, és nadmézet öszvetörvén, vesd elevenszénre egy serpenyőben, két hálósüveget fejedre húzván, úgy füstöld azzal. — Fatsard ki a' tsalánnak levét, és lisztlángból tsinálj tésztát vele, flastrom formára tétesd vakszemedre. — A' majoránnát dörzsöld meg, és annak porát szívjad. — Rózsaszettet tsepegtess meleg téglára, fejed, orrod, és szádat azzal pároljad, magad' bétakarván. — A' tobáköt, és nadmézet elegyítsd öszve, azt szívjad. — Ha egyebet nem találsz, a' dohány' levelét rágjad, és a' nedvességet, mellyet szív, köpd ki.

Nyavalyatörés ellen.

A' kiket a' nehéznyavalya háborgat,
hor-

hordozzanak szünetlen magoknál kerti kakukfüvet, és mikor rajtok van a' nyavalya, az orrok alá kell dörgölni, megént észre jönnek. — A' puszpáng' leveleit meg kell törni, 's annak kifatsartt levét kell meginni adni. — A' kerti rutafüvet áztasd vízbe, és azt az ilyen betegnek add inni. — A' denevért szárazd meg kementzében, 's törd porrá, 's abból estve 's reggel végy bé egy egy késhegynyit. — A' tövisses disznót megégetvén, a' porából egy egy késhegynyit adj bé akármiféle italban, mikor rá akar jönni. — Az ökörfark fünek 's kórónak virágjait szedd meg, 's aszald meg, 's törd porrá, add meginni akármiféle italban. — A' basarózsának magvát megszáraztván, 's porrá törvén, egy késhegynyit adj bé borban, vagy pálinkában, és ha egyszeri beadással el nem hagyná, másszor is adhatsz. NB. Ennek a' magvára jól kell vigyázni; azért Junius' végén, vagy mindjárt Julius' elején el kell szedni, mivel egy éjjel is oda szokott lenni.

Nebéz ballásról és siketségről.

Végy egy nagy fekete retket, 's azt megreszelvén, sózd meg jól, és annak levét kifatsarván, gyakran a' fülébe kell ereszteni. — A' nyers köménymag' gyökere-

kerét rézmozsárban apróra meg kell törni, azután rá etzetet tölteni, melly álljon rajta egy ideig, osztán fatsarják ki, töltsenek faolajt közzé, és egy egy keveset töltsenek fülébe. — Az etzetet, 's aszszonytejet elegyítsd öszve, 's ereszd a' fülébe. — A' hangyatojást törd meg, veres hagyma' kifatsartt levével elegyítsd öszve, szürd által tiszta ruhán, azt ereszd füledbe. Hasznos a' lábvíz, főképpen ha abba egy marok sót, két vagy három marok hamut vetel, és füzfa' leveléből, vagy ágaiból készited. — Törd öszve a' lenmagot, főzd meg édes tejben, és mint a' pépet ruhára kenvén, melegen köttesd füledre. — Három kanál káposztalevet, és ugyan annyi boretzetet öszveelegyítvén, egy pohárban huszonnégy óráig meleg helyen álljon, ezután tiszta ruhán általszürvén, három tseppet abból néha néha botsáttass füledbe.

Nyilalás ellen.

A' lenmagot főzd meg tiszta vízben erősen, kösd a' nyilalásra. — Egy új és friss tojáshoz ki kell venni a' fejerét tányérra, tölts rá erős égettborst bőven, varkarj rá olajos szappant, keverd mind addig, míg sűrű leszén, azután tégy jóféle sáfránt belé, kenjed lentsepüre, és felyül
vé-

vékonyan hintsd meg borssal, kösd oda, a'hol nyilallik, 's ha megszárad tegyenek újat rá mind addig, míg elmúlik. — A' kék papirozt mézzel kenjed meg, és az Istenfát apróra törvén, hintsd bé, kösd a' nyilaló részre. — A' keserü laput forró vízzel öntsd meg, és melegen kösd a' nyilalásra. — A' rozsmaringot főzd meg vízben, azt igyad. — Kenjed mézzel a'hol nyilalik, és dohánylevéllel ragaszd bé kétszer háromszor. — Az isópot és kék lihom' gyökerét főzd meg fele vízben, fele borban, vess köménmagot is belé, és azt add inni.

Nyirfa víznek haszna.

A' fulladozó turhás embernek igen hasznos inni a' nyirfa vizet; a' hurutoló ember naponként egy hétig minden reggel igya a' nyirfa vizet, de gyömbérporral, így a' vastag nyálat is igen kiirtja, követ is ront. Ha a' nyirfa vízből ótót tsinálnak, az a' sajtot a' férgektől megörzi. NB. A' nyirfa víznek elkészítése ez: Tavasszal, minekelötte kizöldüljön a' nyirfa, fúrd meg azt a' töve felé, és üss belé tsapot, egy nyirfából három négy akó nyirvizet is lehet venni, mellyet ha borseprőre töltesz, jó tavaszi italod lesz. Midőn a' víznek folyása a' tsapon megáll, bé kell szegez-

ni

ni a' lyukat, hogy a' seb miatt a' fa el ne romoljon, és seprőnek való gallyakat se kell róla levagdalni míg a' víz meg nem szűnik folyni.

O.

Oldalfájás ellen.

Végy boretzetet egy fertályt, abba bőven faolajt töltvén, savanyú kovászt osztalass el benne, 's egy lábasban mint a' pépet megfőzvé, papirosra vagy ruhára kell kenni, 's azzal raggatni melegen, a'mint elállhatja. — Ha pedig Pleuritis, az az: belső kelés, vagy öklelet hozza ezt a' fájdalmat, végy egy almát, és két végén a' bélivel egygyütt kerekítsd ki, 's tégy abba három borsnyi szép fejer temjént, és tsináld bé a' két végét ismét a' kikerekített alma végekkel, azután takard bé az almát vizes tsepübe, tedd parás hamuba, és süsd addig, míg gondolod, hogy a' temjén elolvadt benne, ekkor kivéven a' tűzből, mesd két felé, 's a' beteg jó melegen egye

egye meg. Ez az orvosság sok végső nyavalyákon megpróbáltatott. — Továbbá ha oldaladban és ágyékodban mind a' két felől egyszerre fájdalmat érzesz, a' fekete üröm' leveleit megfőzvé, vagy ruhán által levét kinyomván, ételbe téve egyed. Ez az arenáról, vagy is fővenyről hasznos. — Keserű mandola, és keserű belül baratzkmagot egyél minden nap ötöt hatot sóval és kenyérrrel.

Orbánzós lábnek orvossága.

A' tyúktojás' fejerét ki kell venni, és timsót abban addig kell keverni, míg flastrom keményedik belőle, és azt azután lenruhára kenni, 's azzal béragasztani. — Meleg tehén ganéjjal kössék, meggyógyúl.

Orrvér folyása ellen.

A' közönséges nagy tsalánnak levét fatsard ki, azzal kend meg a' homlokát olly tágas helyen, mint egy márvás. — A' tűz helyben megégett agyagot boretzettel öszvegyárván, ruha között kösd körül nyakadat vele. — Vegy sertés ganéjt és két felé hajtván a' tüzet ha frissében, és melegen nem találhatod, melegítsd meg jól, 's kösd a' feje' lágyjára. — Gyenge
ru-

ruhába takarván azon ganéjt, mártsa erős boretzetbe; tartsa az orra alatt.

Orrban való Sülyről.

Az ökörfark' füvet főzd meg vízbe, azzal jó melegben főképpen éjtszakára paroljad fejedet. — Az árvatsalánt, árnyékban megszáraztván, kevés ökörfark virággal öszvetörvén, megszitálván, és harmad résznyi portobákot közzé tévén azt szivjad. És ha sebes az orrod, ezt gyógyítani akarván, kevés kékkövet, vagy krispánt megtörvén, három vagy négy tsepp faolajt egyelíts öszve tejfellel, kenegesd vele.

Ökörfark fünek, vagy kórónak haszna.

Ez a' fű vagy kóró igen esméretes, mivel a sovány ugarokon és parlagokon tanyáz. Borban főtt gyökere' levét inni jó vérhas ellen; ha a' hideg leli, akkor vízben kell főzni, és mind addig kell inni néki, míg meg nem szünik. Ha virágjának, gyökerének borban főtt levét isszák, hurutot, sérültséget, tagoknak elszakadását, fövenyet, és követ orvosol. A' kibe kígyó, és egyéb féreg bűjt, rutával főtt gyökere' levét igya, kiüzi belőle. A' virágjának kifatsart leve torokgyé-

gyékot, nyaktsapot gyógyít. Ha a' feje rázó, nyaka, vagy lába szegett emberek az ökörfarknak borban, vagy vízben főtt levét iszszák, helyrehozza őket; ha az ökörfarkból tsinált ferdővel gyakran élnek, úgy is meggyógyúlnak. Ha levét, virágját, és gyökerét disznó hájjal öszvefőzik, gutaütés ellen, és a' bajos gutaütés által ellankadt tagoknak hasznos kentsefentse lesz belőle. A' végbélhurkát ennek füstével, párolása által szüntetik meg, ugyan a' végre a' porával is élnek, és így a' pora a' hasmenést elállítja. A' fris kifatsart levét a' fünek, és a' gyökérnek borban bévenni a' hideg előtt egy órával jó, a' hideglelést elüzi. A' kehes barmoknak torkába töltik az ökörfark főtt vizét. Az ábrázatjokat tsinosítók ennek a' vizével mosogatják magokat, a' virágjával ha a' szömöltsöt dörgölik, elvész. Ha az ökörfark leveleiben az almát, szilvát, és egyéb tartani való gyümöltsöt betakarunk, rothadás nélkül elállanak sokáig. Ha a' tudatlan kováts a' patkolásban a' lovat megnyilazta, húzd ki a' patkószeget, mártsd az ökörfark' megzúzott levében, használ.

Örvénygyökérnek 's fünek haszna, és ereje.

A' falusi aszszonyok, a' kik a' füvek között járottabbak, aratás' idején, hogy
a'

a' rövid éjtszakákon bátrabban nyughassanak, estve a' házaikat örvénygyökérral szokták kifüstölni, hogy a' kelletlen vendégek 's hálók, az az: a' szúnyogok onnét kitakarodjanak. Az örvénygyökér vízben, vagy borban főve hasznos ital a' füladózó, hideg gyomrú embernek, a' porával is élhet a' gyökerének a' végre. A' leveléből, gyökeréből a' falusi öreg aszszonyok disznóhájjal jó kenőtsöt csinálnak, a' fájó hideg gyomrot, és hasat azzal kenik. A' levelei ha szeméremtest' dagadásaira köttetnek, meggyógyítja. A' borban főtt leveleiről inni hasznos a' farsábásoknak; a' gyomrot erősíti, a' vizelleten által tisztítja az embert, szegezés ellen is hasznos. Sokan a' feldarabolt gyökereit kotzkásan mustba hányják őszszel, és szokás szerént ha a' must ki-forrta magát, hasznos italnak tartják az illyetén bort a' nehéz lélekzet, hurut, vérköpés és aréna ellen.

P.

Pápafünek sokféle haszna, és ereje.

A' Pápafüvet a' hová ültetik, onnét a' vakondokot elüzi. A' kibe kígyó búvik, annak jó a' pápafü' vizét inni. A' pápafüről bort inni egészséges. Mind vizének, mind levelének nyersen vagy szárazon pestis, vagy más méreg ellen; akár bevegyék, akár kívül éljenek vele, hasznos. A' negyednapi, és egyéb más hideg ellen, a' melly fázással jön, igen jó, ha reggel éhomra három untziát a' kiégetett vizében, vagy levele' porában egy drakmát bevesznek, meggyógyúlnak tőle. Ha borban főzik, és a' levét iszszák, vese' fájdalmát, és a' hasrágást elüzi, a' gesztát előli, izzadást szerez, a' gyomrot megerőssíti, a' sárgaságot elveszti, és több e'féle nyavalyákat gyógyít.

Pemetfünek sokféle gyógyító hasznairól.

Mindeneknél igen esméretes a' pemetfü, mivel majd minden falu' végén elég terem, és úgy látszik mint egy ágasbogas

tsemete bokrotska, mert t'erden felyül nem igen szokott nőni. Ha ennek a' fünek fött levét iszszak akár borban, akár mézes vízben, fulladozást, hurutot, belső kehét, belső sülyt, májnak megkeményedését meggyógyítja, a' lépet az ártalmas környülvalóktól megtisztítja. Ezen haszna van a' kipréselt levelei' vizének, a' hószámot elindítja. Mások pedig porával élnek, avagy herbathéban iszszak fővény ellen. Szirupot is tsinálnak a' pemetfűből, tudniillik mézes vízben, vagy szilvalévben, négyszer újabb levét töltvén rá, és nádmézzel megédesítvén, meghidegítvén, megszürvén, fulladozásról és mejjfájásról igen hasznos itálnak tartják.

Petrezselyem' haszna, és betsülete.

Ha Szent Iván nap tájján vetik a' petrezselymet, egész télen zölden marad. Ha a' zöld petrezselyem' leveleit rágják, a' büdös, dohos száj' szagát elveszi, úgy a' bor', és fokhagyma' szagát. Gyökere levele, aréna, és kő ellen ha vizét iszszak, vagy levét, kivált ha édes gyökérrel főzik, használ. Ha ferdőt készítenek belőle, a' vizelletet elindítja. A' Dajkának, a' nyavalyatörőknek, úgy a' szemnek, és főnek ártalmasnak mondják. De a' könyhán nagy a' betsülete a' hús, hor

só,

só, és árpakásából készített étkekben ízéért, és egészséges voltaért.

Pipatsnak sokféle hasznairól.

A' pipatsot csak az nem esméri, a' ki még a' mezőn nem járt a' gabonák között. A pipatsnak fejeit ha fele vízben, fele borban addig főzik, hogy kevés leve maradjon, hasznos itala azoknak, a' kik nem alhatnak. Kolika ellen a' megérett magvait megtörve, mézzel összekeverve megenni használ. A' pipats' kifatsart levét a' virágokból jó inni hévség ellen; a' nyelvnek, és torokgyíknak dagadásait elapasztja. A' pipatsvirágot vízbe áztatván arról igyék, kinek szíve fáj. Szent Ivánhavában a' szorgalmatos anyák gyermekeiket elküldik a' mezőre pipatsvirágot szedni, a' mellyet ők olyan helyen, a' hol a' nap nem éri, megszáritják. Ha az ilyen száraz pipatsból herbathét főznek, 's reggelenként azt iszszak, a' szárazbetegségből kigyógyúlnak. Ha pedig pipats' levébe posztót mártanak, az rothadásra indúlt szájinyet megmossák vele, azt meggyógyítja. A' kehes, göthös emberek, és a' kiket a' szegezés gyötör, hasznosan ihatják az említett herbatét.

Pokolvarról.

Törd meg a' leuntsét, keverd öszve a' rozsliszttel, és főzd meg mézes vízbe, kösd bé vele. — Aszszú szilvát, vagy pedig malosaszőlőt megborsolva rakj rá. — A' tyúktojás' széket habard öszve timsóval, ruhára kenvén, ragaszd rá. — A' tyúkganéjt tojás' fejeével öszveegyeltvén, kenjed ruhára, kösd bé vele. — A' disznóganéjt melegen kösd rá, kivált ha megújítod, használ. — A' sótalan főtt kását melegen kösd rá. — A' tyúktojás' sárgáját törtt timsóval habard öszve, azzal ragaszd, 's ha osztán megfakasztja, kék fodorkáposzta' levével tsak meg köpdősve, meggyógyúl. — A' dióbélet, sültt vereshagymát, tyúktojás' székevel, és kevés ó hájjal törd, és keverd öszve, ezzel kösd. — Ha fakasztani akarod, a' rntafüvet, vagy tsak savanyú kovászt, és figét erősen törd öszve, ez az ép húst a' rothadt hústól elválasztja.

R.

Rágás ellen

A' fejer ürmöt borba, vagy etzetbe megfőzven, két ruha között jó melegen kösd gyomrodra. — A' kenyérnek felső részét héjával leszegni, 's a' bélit öblösen kivájni, 's tűzre tenni, de a' tüzet ne érje, 's égettborral megöntözni, hogy a' tűzön jól béigya, 's azután gyömbérrel, és törtt fenyőmaggal behinteni, 's jó melegen a' gyomrára kötni.

Rekedés ellen

Főzz sért nádmézzel, reggel 's este azt igyad. — Főzd meg a' fenyőmagot borban, kakukfűvet tévén hozzá, melegen azt igyad. — A' szaporafűvet borban főve szinmézzel, hasznos inni a' rekedés ellen. — A' tyúktojás' sárgáját, nádmézet, zítromnak kinyomott levét, lúdzsirt öszvehabarván, és egy tsésze forró vizet rá töltvén, melegen azt igyad. — A' sárga nádmézet, törtt fáfránt, tyúktojás' székét meleg édes tejben keverd öszve, azt igyad.

gyad. — Égettborba hányt levendula' virágnak nedvét szájban vévén, el - vészett szavát az embernek visszatéríti.

Retek' haszna, és ereje.

A' munkás emberek szeretik a' retek'et, a' honnét nálok ez a' közmondás a' retekéről: reggel méreg, délben éték, este pedig orvosság. A' retek'et ha meg főzik, régi hurut, és turhaskodás ellen hasznos, nyersen étel után is jó. A' retek'et megreszelni, levét kifatsarván, azt melegen meginni, igen hasznos a' nyilalás ellen. Ha a' retek'et kétfelé hasítják, és úgy a' Pestises' kelevényre kötik, a' mérget kiszívja. A' retek' levét fővény ellen is jó inni. A' hideglelők a' retek'szeleteket talpaikra, mások a' homlokjokra szokták kötni, hogy a' forróságot a' fejből kihúzzák, és jobban alhassanak. Mézzel retek'et enni, hurutot állít. Ha kifatsart levében az ember a' kezét megmossa, mérges állatokat foghat vele. Ha a' retek' leveleit megfőzik, úgy iszszák a' levét, a' megrekedt lépet, és májt megnyitja. A' retek'et, ha bűdös borba teszik, a' bűzét elveszi. NB. Sokan a' retek'ben, mikor jó nagyra nőtt, még másik magot is tesznek, vagy szúrnak a' répájába, és földdel behintik, hogy nagyobbra nőjön.

Rozmaring' hasznairól.

A' rozmaring a' meleg házakat a' vagy pntzékét szereti, a' nélkül meg sem is terem, de ha gyalogfenyőfába óltatik, még a' kemény téli dereket is kiállja, sőt a' jó gondviselés mellett igen közel hatvan esztendeig is él. A' rozmaring a' kedves illatja kívül igen jó az étkekben, a' virágjából jó etzetet tsinálnak, de a' virágját akkor kell szedni, mikor legjobban virágzik. Pestises időben jó belőle füstöt tsinálni, mert a' dögleletességet távol űzi. Orrba, szájba ereszteni, jó hurut, és nátha ellen; megerősíti az agyvelőt, hideg folyást, és szorongatást elűz. Nehéz betegség ellen, álmos betegség, gutaütés, reszketés, érezhetetlenség ellen, igen hasznos, ha borbau, vagy vízben főve azt éhomra iszszák. Ha a' rozmaring' porát kenyérre hintik, 's azt eszik, használ az émelygős gyomornak. Ha borbau, vagy etzetben Zsallyával megfőzik, és a' fogat mossák vele, jó szájinyek ellen. Végre a' fejszedelgés ellen a' leveleire öntött forró vizet sokan iszszák, a' rozmaring' olajjával tagokat kenni igen jó.

Rutafűnek hasznairól és erejéről.

A' rutának szaga nehéz, azért a' kígyó kerüli a' rutát. A' rutafüvet tedd ágyadba, ládádba, vagy almáriomodba, a' poloskákat elkergeted. A' rutafüvet vízbe megfőzvé, és ezzel a' házat öntözvé, elüzöd, és megölöd a' bolhákat. A' ki hagymát evett, rutát rágjon, elveszi a' rossz szagot, az ember' szemét világosítja. A' ki rutával él, tiszta életű lesz. A' viselő aszszonyok a' rutát kerüljék. A' ruta' vizét jó inni nyavalyatörés ellen. Borban, vagy vízben főtt leve a' hőszármot megindítja. Méreggel sértett embert segíti, életét vidámitja. Pestises időben egy lat rutalevelet; másfél lat figét, más fél lat fenyőmagot, egy lat diót, rózsa vagy bor etzetet négy latot öszve kell keverni, reggelenként egyegy kanállal bé kell venni; a' dögleletesség nem árt. Ha valakinn pestis van, kivált a' veres, hegyes, mérges guga; törje meg a' rutát, tegyen hozzá kovászt, disznóháját, vereshagymát, figét, ótatlan meszet, mustármagot, körösfán termő zöld bogarat, egy kevés terjéket. tsináljon flastromot, tegye rá, megfakasztja. Ruta' vizét geszták ellen jó a' gyermekekkel itatni, úgy a' gyermekek' rágása ellen is jó, de téjben kell nekik beadni.

Rüh ellen.

Vagdald öszve az örvénygyökeret apróra, 's áztasd egy éjjel téjben, azután a' téjjel egygyütt mosárban törd meg, és ó hájban jól rántsd meg, 's ruhán által azután kifatsarván, kend azzal kétszer, 's háromszor tüznél, hogy jól béigya, bizonyosan elvész. — A' Zöld vadkendernek kinyomott levét keverd öszve etzettel, és sóval, kend azzal rühes tagjaidat. — Büdöskövet ó hájjal törj öszve, és salétromot, 's tüznél azzal kend. — Téjfelben keverj törtt бүдöskövet, timsót, és babért, azzal kend, huszonnégy óra alatt elvész. — Elsőbbben káposztalével jól megdörgöld rühes tagjaidat, hogy a' rossz nedvesség adja ki magát, azután a' salétromot törd meg apróra, 's ó hájjal egygyütt törd öszve, 's azzal kenjed tüznél jól béitatván, elvész.

S.

Sárgaság ellen.

Párolgasd egy lábasban a' lómentát mind addig, míg a' leve jól elfőződik, osztán két ruha között kösd a' köldöködre 's gyomrodra. — Főzd meg vízben a' békalentsét, és azt herbaté gyanánt igyad napiában háromszor is. — A' tsengőfüvet tsizmádba rakván, járj rajta; annál jobb, ha kebeledben és süvegedben is hordozod. Nyárban mindennap tégy Centauriát, az az: földi epefüvet tsizmádban. — Az árvatsalánt gyökerestől megtörvén, és borban fedél alatt megfőzvéni, azután kifatsarván, tégy belé jóféle sáfránt, egynehány nap reggel estve azt igyad. — Megpirítván a' kenyeret, gyömbérrel, szerepsendióval és nádmézzel meghintvén, öntsd meg égettborral, vagy pálinkával, reggel és estve azt egyed. — A' fekete és fejer ürmöt, földi epefüvet egygyütt főzd meg borban, 's azt igyad gyakran nádmézzel. — Aranyszál fonalat hordozz nyakadban, és tiszta sárga viaszból tsináltt pohárból igyál,

igyal, vagy egy vastag sárga répát kivá-
ván, abból igyal.

Sárga répa' hasznai.

A' ki sárga répát hordoz magánál, azt a' kigyó elkerüli, feléje se megy. A' gilisztás ember ha éhomra egynehány napokig sárga répával él, elüzi azokat. A' sárga répa' leveleit ha mézzel egybe kevervén, a' sebet vele kenik, tisztítja. — Főtt sárga répának levét igen hasznos annak hörpögetni, a' ki nehezen vizek; vízbetegség ellen, oldalfájás ellen hasznos orvosság. NB. A' sárga répából igen jó liktariomot főzhetsz; tudniillik, mosd meg a' sárga répát, vakard meg, szépen tisztítsd meg, törd őszve, vagy apróra aprítsd meg, 's jól megfőzd, de igen kevés vízzel; azután valamelly tiszta zsatskóba kötvén, nyomd ki belőle minden nedveségét, mellyet fazékba töltvén, addig főzd, míg jól meg nem öregszik, mint a' liktariom; ezt osztán kenyérre kenvén irós vaj helyett lehet enni; ételbe is lehet tenni méz helyett. Ha pedig reggelenként ezt eszed, kihajtja belőled a' gilisztát, 's külömben is jó egészségedre szolgál; azonban két három esztendeig is eláll, ha vele tisztán bánsz, mikor tsinálod, és ha azután is jól gondját viseled. A' kis gyerme-

mekekre nézve kiváltképpen hasznos tse-
mege.

Szaporafűnek hasznai.

A' szaporafű mindenütt igen esmére-
tes, mivel utak és kertek mellett, és a'
falu végeken elég terem. Borban főtt le-
vét melegen hasznosan iszszak a' sárga-
ság ellen, követ ront, tüdőt, vesét, má-
jat tisztít, a' megrekedt vizelletet elin-
dítja, dohos szájt, torokdagadást gyógyít,
sőt a' hideglelést is elhagyatja. Ha a' sza-
porafüvet mézzel öszveelegyítve megtörik,
és friss sebre kötik, öszveforrasztja; ha
pedig etzettel törik öszve, orbántzot, és
egyéb tüzes dagadásokat oszlat. A' sza-
porafüvet megzúzva ha a' fájós főre kö-
tik, megszabadúl a' fájdalomtól, mert azt
elűzi.

Szarvasnyelvű fűnek hasznai.

A' tüdőnek romlásaiból a' szarvasfü
ital az embert kigyógyítja, a' lép' daga-
dásait eloszlatja, a' vérköpést megszünte-
ti, a' kiket pedig a' kő bánt, azok bor-
ban főtt levét igyák. A' vízben főtt le-
ve a' nyaktsapot helyreállítja, és a' vé-
rengező foginakat meggyógyítja, ha azzal
szádat gyakran kiöblited. Egyébként se-
be-

es

a'

e-

a-

á-

r-

t,

a-

ka

ia

es

a-

o-

et

ni

a-

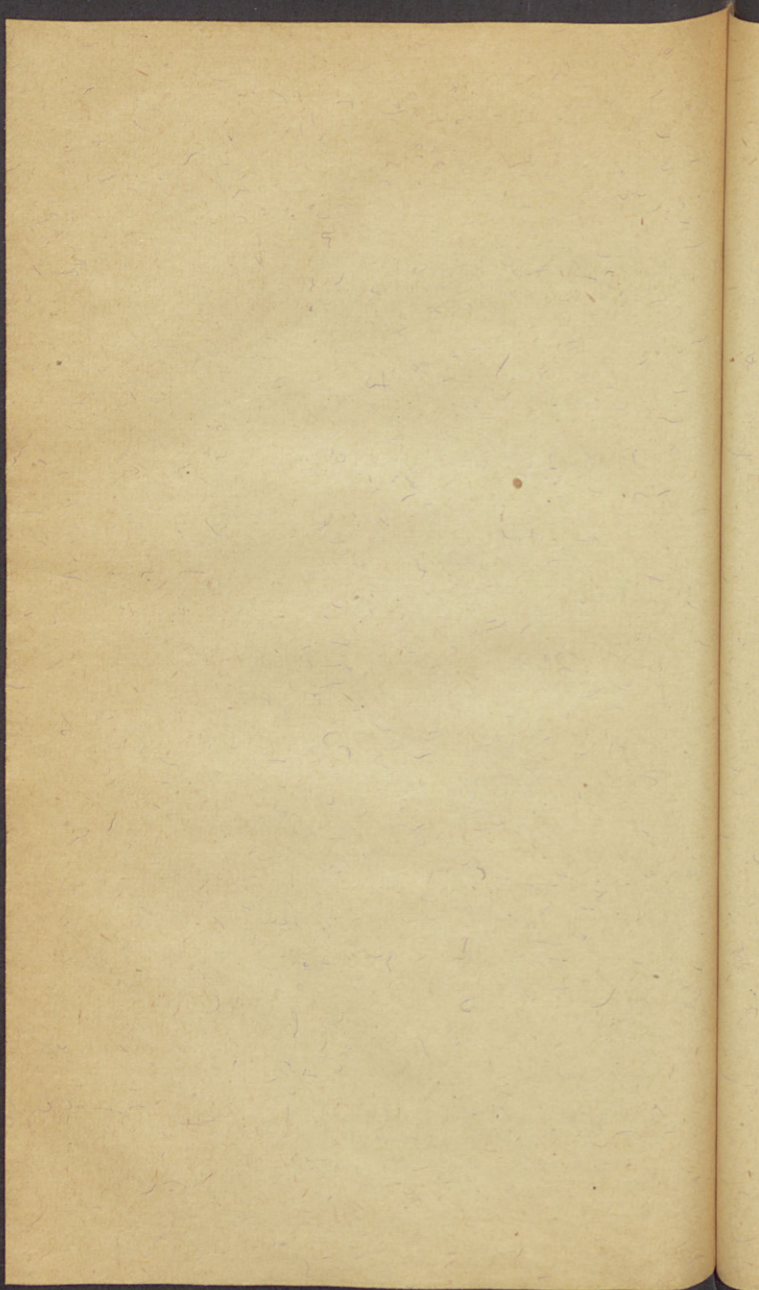
e-

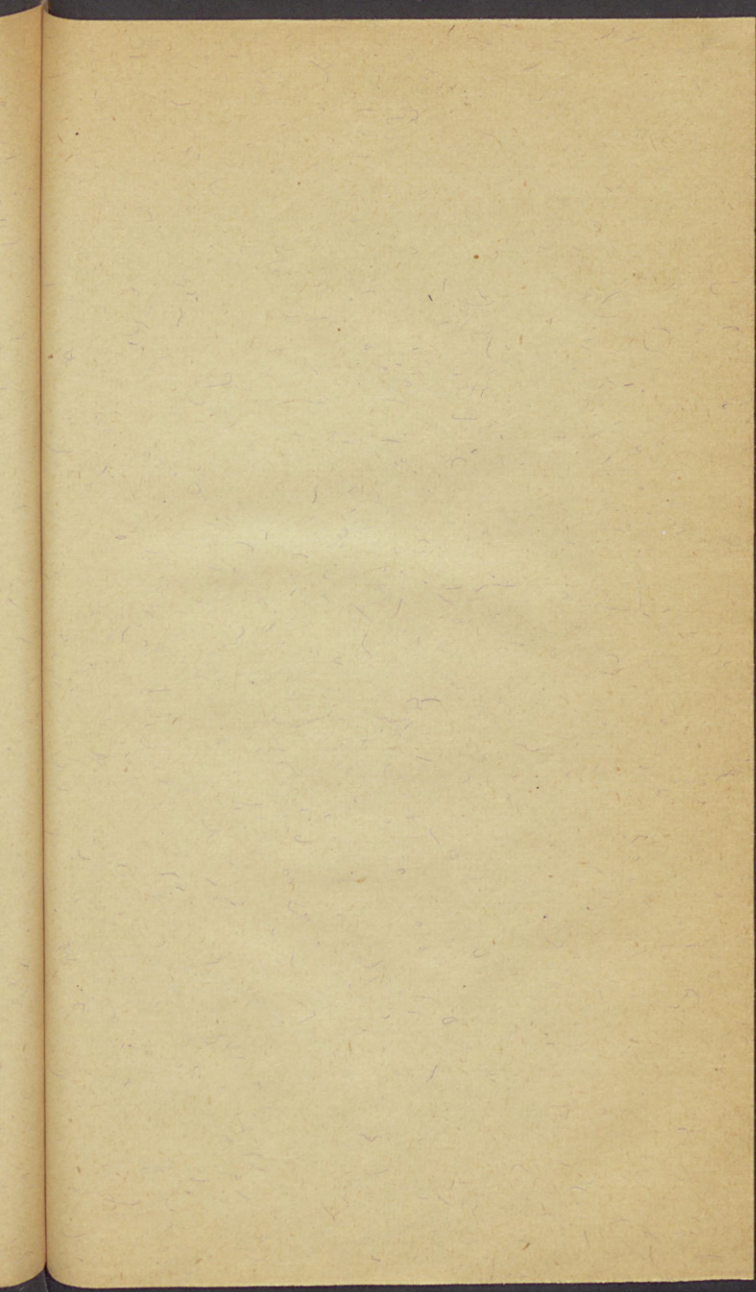
r-

e-

é-

al

i
t
v
a
P
l
t
v
h
d
b
f
m
j
b
h
r
v
s
g
l
t
j
f
m

igyanak, a' savanyú ételeket is eltávoztassák.

Sebfűnek, másként betonikának hasznairól.

Ez a' fű a' kaszállókban terem, a' levele sététkék, a' szélei bővágottak mint a' fűrés, a' négyszegletű szára' tetején piros veresellő virágjai kalász formán állanak. Ezen fűnek kifatsartt levével jó a' torokgyékot kenni; ha ezen fűvet magvastól öszvetörik, Sz. Antal' tüze ellen hasznos kentsefentse, és más egyéb heves dagadásokat enyhít; fogfájás ellen orrlyukba is dugják; ha herbatében iszszák fejfájást, köszvényt megszüntet, tüdőnek, májnak, vesének nyavalyáit meggyógyítja, de színmézzel kell inni. A' főnek sebeit, melly verés vagy ütés által esett, ha fűve főtt borában mártott ruhákkal borítgatják 's kötözik, beforrasztja. A' fűve' porából egy drakmát (melly annyit teszzen, mint hatvan búzaszemnek nehézsége) bévévén, mérget üz, sárgaságot osztlat, követ ront, májt, mejjet tisztít, görtsöt és a' háborodott méhanyát letsillapítja. Ha ketsketéjben, vagy veres borban főve iszszák, a' vérköpestől az embert megörzi.

Szemfájásról.

Ha hályog vagyon is rajta: a' tyúktojást tedd igen erős etzetbe mind héjjastól, hadd álljon benne harmadnapig, és leolvadván a' kemény héjja róla, azután szárazd meg tiszta ruhában, és lyukaszd meg egy tövel a' tojás' hártáját, és a' melly viz kijön belőle, ereszd a' szemébe vagy háromszor. — A' közönséges szemfájás ellen végy fél árkus tiszta papirost, négyszer öszvehajtván, mártsd tiszta vízbe, kösd gyengén tiszta ruhával a' szemedre, ha megszárad ismét megújítsd. — A' rózsavizet egy polturára Romai gálitzkövel és egy kevés törtt nádmézzel elegyítsd öszve, azt gyakran ereszd szemedbe. — Vedd a' menyhálnak a' máját, és azt egy üvegbe erősen bészárván, tedd ablakba a' napfényre hadd élledjen, és midőn levét ereszt, azzal kenegesd szemedet, ha hályog lesz is rajta, meggyógyúl. — Két polturára Romai gálitzkövet, ugyan annyi kámfort megtörvén, tedd egy meszszyel rózsavizbe, azzal kenjed szemedet, belé is eresztvén. — Két vagy három fris tyúktojást meg kell sütni keményen, azután vágd hosszára ketté mindeniket, a' székit kivetvén, hintsd nádmézzel mindeniket só helyett, három vagy négy tsepp rózsavizet is közzé botsátván, rakd egy-

más-

másra leforgatva, a' melly víz jön belőle, azt tseppenként botsásd a' szemedbe, a' tojást pedig főképpen éjtszakára kösd a' szemedre. — Timsót törve tyúktojás' fe-jérével elegyítsd össze, és azt flastrom for-mán tiszta ruhára kenvén, kösd szemed-re, ha megszárad, gyakran újítsd. — A' rózsavirágon lévő harmatot tollal üvegbe leszedvén, tseppenként gyakran botsát-tasd szemedbe, mindennemű szemfájást, és folyást meggyógyít. — Egy kis szelet fehér kenyeret vízbe áztatván, kösd sze-medre. — Vékony szalonnaszeletet tégy rá. Bóldogaszszony' mentájával is köthe-ted. A' tiszta fehér bor is ha nádmézet keversz közzé szépen tisztítja és világo-sítja a' szemet.

Szemen való vérről.

Mikor elfogja, és majd hályog eresz-kedik rá, a' bodzafának virágját, vagy értt gyümölcstét meleg vízbe kell tenni, 's ott megélesztetni, 's azzal kötni. — A' tyúk-tojás' fejerét kivévén tégy belé igen apróra törtt timsót, 's azt összekevervén, 's tiszta ruhátskára kenvén, kösd a' sze-medre. — A' tyúktojást keményen meg-sütvén, hosszúra hasítsd két féle, székét kivetvén, és a' fejerét timsóval meghint-vén, kösd szemedre. — Ha a' vér úgy
el.

elfogta, hogy hályog is kezd rajta ereszkedni: A nádmézet törd meg, 's apronként háromszor is napjában hintsd a' szemébe kevesenként, mind a' vértől megtisztítja, mind a' hályogot lehasítja. — A' Romai gálitzkövet lisztláng módjára törd meg, 's egy kis ruha véget nyálazz meg, 's mártsd a' tört gálitzköporban, és a' szemed bőrét kívül, 's belől azzal kend.

Szem verességéről.

Egy gerezd fokhagymát törj öszve, 's annak levét kis ujjodra vévén, szemednek bőrét, kívül alól 's felyül dörgöld vele egynéhányszor napjában.

Szem' könnyvezéséről, 's folyásáról.

A' Rózsának bimbóit megszedvén, mázos új tsuporba tévén, és tiszta folyóvizet rá töltvén, fedő alatt még leve megsűrűdik, főzzed, meghiggadván, minden nap háromszor eresztess szemedbe.

*Szemen való fluxusról, mellyet orbantznak hív-
nak.*

Végý köménymagot, 's azt törd meg erőssen, azután egy tyuktojásnak a' fejérét kivévén, belé kell tenni, 's jól ösz-

vekeverni, és egy kis gyenge ruhátskát gyakran belé mártani, a' szemére kötni. — A' kapor' gyökerét törd mind addig, míg leves lesz, és két gyenge ruha között kösse a' szemére.

Szemnek hévségéről.

Végy kerti kaporgyökeret, 's addig törd, míg leve ereszkedik, azt kend egy ruhára, 's kösd a' szemére.

Szem' homályosságáról.

Végy rozmaring levelet, 's törd meg igen jól, míg leve ereszkedik, azon levét pedig timporáld igen szép színmézzel, de kevéssel, és így egy keveset ereszsz a' szemébe egynéhányszor. — Vedd a' fodormenta levelet, ezt jól megtörvén, levét kifatsarván a' szemébe kell napjában egynéhányszor ereszteni.

Szemnek ütés által lett dagadásáról.

A' sebfüvet vizes borban megfőzvé, tiszta ruhát belé mártván, melegen kösd rá. — Tsak nyersen azon füvet öszvezúzván, kösd szemedre. — Törd öszve az apró bojtornán' levelét tyukmony' fejérével, 's azzal kössed.

Szemen való árpáról.

A' pipatsvirágot kevés vízbe áztatván, és abba tiszta kis ruhát mártván, ezt kösd rá, megújítván.

Sérvésről.

A' faolajt, égett bort, sőt, és tyuktojás' fejejét főzd egybe, azután hadd meghűlni, és a' tűznél, mintegy irrel, kend magadat vele vagy háromszor. — A' veres hagymát lenmagolajba, és mézbe főzd öszve, és mint a' pépet melegen ruhára kenven, kösd rá, ha meghült, újítsd meg. — A' füzfa' leveleit vízben megfőzven, éjtszakára melegen azzal kösd bé. — Az ökörfark' kóró virágjait törd öszve, levét kifatsarván, fél pohárral reggel, és estve abból igyál, a' törkölyét a' sérvésre kötven. — A' lenolaj' pogátsát törd meg apróra, 's gyúrd öszve ó hájjal, 's melegítsd meg serpenyőben, azután két ruha közt, olly melegen, a' mint elálhatja, kösd a' sérvésre. — A' Zabot főzd meg, azután törd meg ó hájban, kösd melegen a' sérvésre.

Sz. László füve' basznairól.

Ennek a' fünek, melly másként kereszt-

resztesgyökernek is neveztetik, erejét Sz. László királytól tanultuk meg, hogy a' pestis ellen hathatós erővel bír, kivált ha a' gyökere' porából egy fél drakmat melly harmincz szem búzát nyom etzetben béveszen az ember. A' rút fekélyes, folyó sebeket tisztítja, és gyógyítja ez a' gyöker mézben főzvényt, és úgy felrakván. Ezt a' gyökeret a' disznók' moslékjába a' dög ellen szokták keverni, hogy megőriztessenek. Ismét: Ezt a' gyökeret ha borban megfőzik, 's osztán a' lónak, és egyéb baromnak törött lábát megmosván, porával meghintik, 's békőtik, igen hasznos. NB. Ennek a' fünek szára egy arasznyira nő, a' levelei egymás' ellenébe állanak, a' tetején hat hét kék töltséres harangotska virágjai szemléltetnek, a' magtokja majd igen olyan, mint az ökörfark' kórójé, a' gyökere fejer.

*Szent Robert' füve, másként, jószagú gólya-
orrú fü' hasznairól.*

Ennek a' jószagú fünek gyökerét vagy leveleit ha borban megfőzik, vagy tsak a' porát teszik a' borba, és úgy iszszak, a' méhanya puffedezését, és az aszszükorságot, meggyógyítja, a' belfajóknak pedig hasznos ferdőt készítenek belőle. A' jószagú Robert füve' nedvessége belső,

's külső sebeket tisztít ; ráksült, dagadozott emlőket, tsúsz, orbántzot öszvezűzött zöld leveleivel hasznos kötözni, a' rothadt dohos szájt jó vele öblögetni.

Szívfájásról.

A' pipatsvirágot vízbe áztatván, arról igyál. — A' Zsallyát borban megfőzvé, annak levét igyad : a' Zsallyával pedig melegen kösd bé szived' táját. — A' mehfüvet fejer borban megfőzvé, gyakorta arról igyál.

Sóskának sokféle hasznairól.

A' közönséges mezei sóska mindenütt terem a' mezőkön, és a' réteken. Sós-kából a' ki sirupot akar tsinálni, szent I-vánhának tizenötödiktáján szedje meg. A' sirupot pedig így tsinálják ; a' sóskát szárastól, levelestől, és gyökerestől morszárban megtörik, abból mintegy három meszely levét kifatsarnak, lassú tűznél jól megfőzik, és további haszon végett el teszik. A' melly hideglelésnek abból inni adnak, meggyógyítja. Ha a' sóskának gyökerét, és szárát levelével egygyütt megtörik, és annakutánna mézes vízben megfőzik, a' sárgaságban, és a' hideglelésben szenvedőknek inni adják, meggyó-

gyógyítja. A' sóskának kifatsartt leve ha etzettel elegyítették, holmi apró viszketeget és varat gyógyít, ha azzal mosogattatik. A' főtt levelének vize, vagy azokból kifatsartt nedvek, ha leveses étkekben, vagy salátában bévétetnek, a' szomjúságot hatalmasan előlják.

Sülynek gyógyításáról.

A' sülynek sok helyen van fészke az ember' testében, mert némellynek van az orrában, némellynek a' mejjében; némelykor az alfelében; a'hol vagy vakon van, vagy vérrel foly: némelly embernek pedig karját, lábszárait sebbel kihányja. Azért, ha orrodban vagyon e' nyavalya, lásd az O. betű alatt: *Orrban való sülyről.* Ha fejedet, fogaidat és ortzád' tsontjait járja a' süly: az árvatsalánt, ökörfarkkórót, és farkasalma levelét borban megfőzvé, fejedet bétakarván, jó melegen parold vele, szádat is moshatod azzal — A' farkasnyíl fűnek főzd meg a' gyökerét borban fedő alatt, 's azzal öblögesd belől a' szádat, kívül a' mint elálhatod, kössed. Ily formán élhetsz az árvatsalánnal és tsitsóka' gyökerével is. Ha a' süly mejjedben vagyon, és nehezen lélekzel: a' fekete tsalán' gyökerét nyersen rágjad, vagy szárazon megtörvé, és kenyérre hintvé, úgy egyed.

egyed. Italban is bélehet venni. — Szedi gólyaorrú füvet, azt megfőzvé, herbaté gyanánt igyad reggel és estve. — A' keményítőt törd meg, ezt megszitálván, ezetben gyúrd meg, egy kevés borsot tévéen belé, tsinálj apró pogátsát belőle, süsd meg a' tűzhelyen, estve reggel azt egyed. — Az igen régi sajtot serpenyőben főzd meg, azt egyed. — Ha az alfelén jár a' súly: a' konkolyt kell megszedni, míg félerejében vagyon, az az: helyre nem érik, meg kell törni, azzal béhinteni, elsőben ugyan tsíp, de azután megszűnik. — Árvatsalán porral kell meghinteni. — Egy új mázos fazékba tölts másfél itztze tejet, tégy belé egy marok szárától megfosztatott turbulyát, és egy kevés ideig engedd lefőni, azután kivévén a' turbulyából egy keveset, tedd a' súlyre melegen, és valamennyiszer meghül, mindjárt mással kell újítani. Ha dagadással van a' súly: a' fejer mályvának leveleit és virágjait, len és kapormagot, ha vagyon székfü virágot, sáfránt is, vetvéen belé, édes tejben erőssen főzd meg, párájával lyukas széken pároldjad, vagy abba mártván ruhát, vagy spongyiát, tedd alfelére, vagy üljön rá. — Bodzafának aszszú leveleit törd apró porrá, hintsd bé vele, nagyon enyhíti a' fájdalmat. — Főzd meg jól vízben a' zöld bodzafa' leveleit, ezt kenjed

ruhára mint a' pépet, hasmánt fekvén a' beteg, tedd a' súlyos részre. — Főzz főrdőt fejer mályvából, ökörfarkkóróból, bodzafa' leveleiből és virágjaiból, kaporból, és ha vagyon, székfüből, abba üljön gyakran. — Szerezz egynehány nádalyt, vagy is piótzát, három napig tartsad tiszta vízben, megújítván gyakran a' vizet, azokból egyet vagy kettőt ruhás kézzel megfogván, tedd a' száját a' kidüllyedt sülyhez, ha belé nem akar ragadni, kendd meg tyúkvérrel, így szívasd ki a' seprős vért: ha le kívánod venni, hintsd meg sóval vagy hamuval a' fejét, leesik. Ha pedig a' külső süly folyik; szerezz nyirfa gombát, azt megszáritván és apróra törvén, hintsd a' kifakadt sülyre, megállítja. — Törj öszve egynehány tölgyfa makkot, azokat ugyan tölgyfa leveleivel két zatskóba rakván, főzd meg, és azoknak egygyikét, mihelyt meghül, tedd rá. — A' rozstot megpergelvén, törd öszve, megszitálván, azzal hintsed, megállítja. Ha karjaidat és lábszáraidat vagy egyéb tagodat a' süly kihányja: egy kád-
ba, vagy hordóba ül; széketkére, felső ruháidat levetvén, felyül mindenfelől jól betakartasd magadat, azután egy tiszta tserepbe tégy elevenszént, arra vess egy árpaszemnyi tzinóbert, azzal pároljad est, ve reggel magadat két hétig mindennap-

ez idő alatt pedig minden sós és fűszer-
számos eledelt kerülj, még sós kenyeret
se egyél, hanem csak molnár pogácsát. A'
füstölés alatt pedig mindenkor vizet tar-
tsál a' szádban, hogy fogaid fájdalmat ne
szenvedjenek.

Szömöltsrök.

A' friss ösztövért tehénhúst hasítsd két
felé, tedd erős etzetbe, huszonnégy órá-
ig maradjon abban, ezután kivéven, kösd
rá, hadd rajta egy nap, és egy éjjel köt-
ve. — Timsóval főzd öszve vízben a' dió-
fa' leveleit, azzal mosd és raggazd. — A'
vakondok' vérével ha gyakran kened, ke-
vés idő múlva elveszted. — A' juhganéjt
öszvetörve keverd etzetbe, azzal kenjed.
— A' fűzfa' héjját égesd meg, ennek ha-
muját erős etzettel elegyítsd öszve, az-
zal kenjed.

T.

Tagoknak elszáradása ellen.

Midőn vagy keze, vagy lába, vagy egyéb tagja szárad valakinek a' rossz és táplálásra nem alkalmas vér miatt. Elsőben az ilyen tagokat meleg ruhákkal dörgöljék erőssen, úgy hogy megveresedjék, azután kenjék fenyőmag olajjal, vagy mondolaolajjal, vagy égettborral öszveelegyített ó hájjal egynehányszor. — Borst, és tört mustármagot elegyíts faolajban, azzal kenjed.

Tagoknak erősítéséről.

Kakukfűből készíts fürdőt, abban fürödvén, elesett tagjaid erősödnek. — A' gyomrot is hasznos ezen fűvel néha kötözni.

Talpnak feltöréséről és fájásáról.

Friss káposztalevelet köss rá, igen jó. — A' dohányleveleit timsóval egygyütt borban főzd meg, és éjtszakára kösd be
ve-

vele. — Egy fazék vizet felforralván, és azt dézsába töltvén, vess belé egy marok sót, és két jó marok hamut, melegen egy-néhányszor abban áztasd lábadat, a' testből akármelly nyavalyát lévon.

Tályogról.

Lenmagot kell édes tejben megfőzni, papirosra kenni, és azzal raggatni, eloszlik. — Az ökörfark füvet megszáritván, alabástrom kövel mozsárban törd össze, és egygyütt mézben megfőzvé, kösd rá, vagy eloszlik, vagy meggyógyul. — A' napraforgó virágnak magvait öszvetörvén, édes tejben főzd meg, melegen ruha között tedd rá. — A' fejer mályvagyökerét, veres hagymát, mézet, lenolaj pogátsát egygyütt főzd meg tejben, szappant vakarván közzé, kösd vele, megfakad.

Tálmosó, vagy olomsimitó fünek hasznai.

Ennek az esméretes fünek hasznai ezek: ha vérfolyó sebre rakják, a' vért elállítja; a' kinek az orra vére megindul, ezt a' füvet tartsa az orra alá. Borban, vagy vízben főtt levét ha gyakran iszod, a' vérhast letsilapítja; vérhányás, és hurut ellen a' főtt gyökerének, vagy friss leveleinek levét inni igen hasznos. Ha a'
friss

friss zöld füvet megtörik, a' levét kifatsarják, hasznos vele a' lábat mosni. Ugyan ez a' víz a' tsüvös, lyukas sebeket hamar öszveforrasztja, úgy nem különben az ember' orra vérét is megállítja; de a' végre a' kifatsartt levét hogy orrába szivja, szükség.

Tárkonyfünek hasznairól.

A' tárkonyos étel a' náthából tisztítja az embert. Ha a' fris virágját az ember orra alá tartja, vagy a' száraz porát felszivja, ptrüszszentést okoz. A' gyökere' porát ha vízben megiszszák, a' vérvelletet megszünteti. A' vereség' helyén öszvegyült vért oszlatnak a' rá kötött levelek. Azok is szokták rágni, kiket a' fogfájás kínoz.

Terjékfünek vagy matskagyökérnek hasznai.

Ezt a' füvet vagy gyökeret a' matskák igen szeretik, és meg is eszik, mivel fűszerszámos illattal kedveskedik. Ha többé keverve porával élnek, pápaszemre nem egy hamar szorúlnak. Ha e' füvet a' heverő ruhák közzé teszik, a' molytól megmenti azokat. Száraz levelével, s gyökerével dögleletesség ellen jó a' házat kifüstölteni. Ha friss leveleit s gyökerét

a'

a' fájós fejre kötik, azt megenyhíti; az orbántzot eloszlatja. Ha a' nyavalyatörőnek a' porából naponként féllatot fekete tseresnye' vizében beadnak, kigyógyúl. A' gyökerével herbatékban hasznos élni a' sárgaság ellen. A' borban főtt gyökere' levét hasznosan iszszak fővény ellen, a' rekedt vizelletet elindítja, az ember oldalának, hátának fájását eloszlatja, a' rekedt hósnámot hajtja. Méltán viseli a' *Valeriana* nevet a' Deákoknál.

Tzitrom, vagy mébfünek hasznairól.

Ezt a' füvet ha fejer borban főve iszszak egynehány napig, a' mejjet tisztítja, szívet erősíti, a' bánatot és melánkiát elüzi. Az Aszszonyok' és a' gyenge Szüzek' nyavalyáiban a' fájaldmakat letsilapítja, ha ezt a' füvet nyersen megzúván tzipójokban vagy tsizsmájokban talpok alatt hordozzák. Ezen fünek főtt vizet melegen szájban tartani, fogfájást üz. Ha ezen füvet zavaros borba vetik, szép színüvé teszik. Vizével nyári időben jó a' húst meglotsolni, hogy a' légyköpéstől menten maradjon. Ha e' füvel a' méhkest megkenik, nem mennek ki belőle.

Tzits-

Tzitzfarkkóró fünek hasznai.

A' vért vizellő a' száraz tzitzfarkkóró füvet téjben főve igya harmadnapig éhomra, használ néki. A' fünek vizét inni hasznos vérhas, vérhányás, vagy vérköpés ellen. A' megzúzott gyenge füvei jó sebeket kötni. Ha a' virágjainak főtt levét iszszák az aszszonyok, kivált a' veresseknek, a' szülés után való fájdalmakat megsillapítják, és a' vesék' fájdalmait is elállítják. A' kifatsartt nedvek, ha az orrba felszívatnak, annak folyását egyszerre elállítják.

Tormának köz hasznai.

A' torma mindenütt esméretes, még a' vakok előtt is a' tsipős szagáról, az orrot tekerő erejéről. A' szakátsok sok étkekhez valót készítnek a' tormából, mely a' taknyos nedvességet nagyon meghigítja, oszlatja, tisztítja, és annak rekedését megnyitja mint a' mustármag; azért gutaütésben, nehézségben igen jó, a' hideg gyomrot segíti az emésztéshez, vizelleket indít, követ ront, májt, lépet, vesét tisztít, száraz betegség, scorbutus, az az; a' rossz sós vér ellen, és a' giliszták ellen hathatós orvosság; de a' forró természetűeknek, fő és szemfájlalóknak nem igen

egés-

egészséges. Olajjal tormát enni jó méreg ellen. A' mézben főtt tormalevet inni hurut és fulladozás ellen kész orvosság; ha pedig ketsketéjben főve iszszák, a' mejj-fájást megszünteti. A' kifatsartt leve koszos fejet, fájós fogat orvosol, ha mossák vele; a' vízi betegségben, és a giliszták miatt szenvedő személyek éhomra igyák az említett tormalevet, megjobbúlnak. A' melly személyt rendszerént a' hősám nem jár, az vegyen egy marok tormát, megmosván, törje öszve, és tegye két itztzés fazékba, töltsön rá bort, tartsa harmadnapig fedél alatt, azután ruhán által levét kifatsarván, reggel és este azt igya. A' gutaütött embernek rebe-gő nyelvét a' tormamag helyre hozza, ha azt rágja, vagy ha a' tormának magvát megtörvén, vízben áztatja, és annak a' vizével a' nyelvét gyakran mossa, úgy is használ. A' tormamagnak pora az el-ájúltakat felserkenti, ha az orrokba fújják. Ha a' tormamagot etzetben törve a' fül mellett támadt kelevényre kötik, meggyógyítja. A' tormalevelekből a' tageles-teknek ferdőt készítenek. A' reszelt tormát a' fájós tsípőre is hasznosan szokták felkötni.

Tsombornak, vagy is putnokfünek hasznairól.

Ezt az esméretes füvet midőn az ember fején hordozza, akárminémű férget kikerget. A' füstje bolhákat üz. Magvát, virágját borban inni főveny ellen hasznos, azonképpen jó torokgyék, hastekerő tsömör, tsuklás és okádás ellen. Ha kifatsartt levével a' viszkető szemet mossák, azt megszünteti, egyéb más támadást a' testről elüz, sebre kötni jó, úgy főfájás ellen a' főre kötni, vagy vízével a' homlokot mosni hasznos. A' nyavalyatörtteknek, fejeszédültteknek ha etzetben főtt tsombort adnak inni, magokhoz térnek; az etzettel megtörtt tsombor az elájúltakat felébreszti, ha orrok alá tartják; ha pedig görtsre, és viszkető tagokra kötik, azokat megtsillapítja. A' méhanya' nyavalyáiban e' fünek herbatéjával élni, és ferdőt belőle készíteni igen hasznos. A' rekedt szeleket kihajtja, a' fulladozást letsillapítja, ha főtt vizét színmézzel isszák. Ha törtt tsombor közzé árpalisztet kevernek, azt Sz. Antal' tüzére kötik, eloszlatja.

Torokfájásról, és dagadélsról.

A' fejer mályva gyökerét, és lenmagot főzd meg téjben, azzal kösd. — Faragj

ragi meg egy darab szappant egy öszve-
marok lenmaggal hányd sáfrányos édes
télbe, főzd öszve, mint a' pép olyan lé-
szen, ruhára kenven; kösd bé véle jó me-
legen, ha meghül, megújítván. — A' fets-
kefészket, és lenmagot öszvetörven, é-
des téjben főzd meg, tégy sáfránt is hoz-
zá, melegen kösd rá. — A' lábaddbeli kap-
tzát melegen kösd rá. — Mézet, tojás' fe-
jérét keverd öszve bőven pókhállóval, s
ruhára kenven kösd rá. — Ha a' torok-
fájás dagadással vagyon, akár kívül, akár
belől: a' matskatövisnek, vagy is ördög-
szekér fűnek gyökerét kiásván, vagdald
öszve, és vízben megfőzven, melegen
kösd a' daganatra. Belső képpen pedig
így orvosoljad: Egy jó marok korpát, egy
kalán mézet, bodzavirágot felforraltván,
midőn meghiggad, lágymelegen azzal gar-
garizáld. — Egy meszszyel boretzetet,
és annyi vizet öszveelegyítven, és kevés
keményítőt megtörven, vedd abba: figét
is, ha kaphatsz, téven hozzá, forrald fel,
melegen azzal gargarizáld, vagy öblögesd
torkodat. — A' timsót tiszta vízben el-
olvasztván, szádat azzal gargarizáld, a'
nyálat mindeukor kiköpvén. — A' veres
székfűt megreszelven, vagy öszvetörven,
levét fatsard ki, azzal egynéhányszor gar-
garizáld torkodat, azon levét a' nyállal
egygyütt kiköpvén.

Torokgyék ellen.

Az árvatsalánt forró vízzel öntsd meg és két ruha között jó melegen kösd rá. — A' lenmagot törd meg, és irós vajban főzd meg, 's azzal kösd, meggyógyúl. — A' sertés ganéjt, fokhagymát törd össze, azzal kösd, meggyógyúl. Ha szűnik a' fájdalom, és a' beteg könnyebben lehell, és nyel: Főzd össze az Isópot, útifüvet, és árpakását, tiszta ruhán által fatsard ki levét, mézet is tévén belé, azzal mossa torkát. Ha pedig megfakad: Főzd meg jól az árpakását annak sűrű levebe mézet is elegyítvén, azzal gyakran öblítsd, és mosogasd szádát és torkodat. Ha a' nagy hévségben nyelve megszárad, és elfeketedik: laposan és vékonyan szelj kövér szalonnát, azt tartsa rajta.

Turbulya', vagy is olasz saláta' hasznai.

A' kik egészségekre vigyáznak, ezt az egészséges füvet többször is vetik, hogy legyen mindenkor zöld levelek a' kezeknél: mert ezt nyersen is eszik irós vajjal megkentt kenyérre hintve; úgy is mint salátát. Az enyves nedvességeket, szellet, vizelletet, vese-követ kihajt; az aludt vért külső belső élés által eloszlatja. A' szülő Aszszonyoknak igen hasznosle-

vest készítnek belőle. Friss leveleiből kinyomott levét hasznos iuni azoknak, kik vízibetegségben tüdőrothadásban vannak. Az egész fű salétromos, azért mind a' száznak, mind a' gyomornak igen tesszik, kivált ha a' zöld leveleire forró tejet töltenek, és marhahúsnak levével ismét felforralják, egy erős jó egészséges leves kerekedik belőle.

Tökösségről.

Polyvát főzzenek vízben, kössék rá. — A' tekenős béka' tojását rántsd meg vajban, rátóttá módra, azt egye. — Annak megdagadásáról a' petreselyem' levét főzd meg téjben, melegen kössed vele. — Közönséges fejerürmöt főzd meg veres borban, és melegen egy zsatskóban kösd fel. — Kerti lóhere virágjait szedd meg, és olajban megfőzvé, kötzd. — Ha a' tökösséget párló, az az: apróbojtorján fűvel kötzöd, meggyógyul. — Kövi rutafünek porával negyven napig éljen a' tökös. NB. Ez a' Fű a' régi kőfalak körül szokott teremni, a' levele a' közönséges rutához hasonlít; de a' füve nem virágzik. A' fulladozók, köhögők, göthösök főzzék meg ezen fűvet, és igyák herbaté gyanánt színmézzel, megkönnyeb-
bul-

bűlnék; de a' hasfájás ellen borban főz-
 zék meg, és úgy igyák.

Tüdőrothadtsról.

A' törmát reszeld meg, 's elegyítsd
 tiszta szinmézben: 's reggelenként éhom-
 ra késhegyen, mint egy kisdéd dió, végy
 be. — Vedd vizét fejerürömnek, és éde-
 sitsd meg nádmézzel, tiz nap egymás u-
 tán éljen ezzel, 's igya, meggyógyúl.

U.

Uborkának hasznai.

Esztendő által az uborkának sok hasz-
 nát veszszük, mikor savanyú kovásszal,
 vagy etzettel bésavanyítva, vagy salátául,
 sültt, főtt mellett eszszük; mivel a' he-
 ves gyomrot, az elveszett szaglást meg-
 igazítja. A' téjben főtt uborkának magvai'
 levét vese tisztulásról hasznos inni. A'
 forróságban szenvedő kisdedek' fejére sze-

letenként kötik az uborkát, a' melly nem csak a' forróságot, hanem még a' könnyező fluxusokat is szemeikben megszüntetik. A' megfőtt magvak' levét inni jó a' megrekedt vizellet ellen, és a' szomjúság ellen.

Útifünek közhasznairól.

Az útifü, hasznaira nézve a' föld' népe előtt legesméreteresbb majd minden füvek között. Ha a' harmadnap hidegleglősnek három gyökerét; a' negyednapinak pedig négyet borban főve beadnak, a' hideg elhagyja őket. Ha az útifü' gyenge leveleit megsózzák, és etzetben megfőzik, 's úgy iszszák, jó hasfájás, vérhas, és hastekerő tsömör ellen. A' fris leveleinek kifatsart levét jó vérköpés, és véres vizellet ellen inni. Az útifü' vize minden belső betegség ellen hasznos, és ugyan azon vízével az útifünek jó a' fejfájások' homlokát mosni, siketség ellen fülbe bortsátani, kész orvosság. Ha az ember' tzombján valami tüzes dagadás támad, útifü' levelivel kösse, 's vízével mossa, meggyógyúl: fájóstorkot, szájt jó vele mosni, 's öblögetni. Egy szóval mindenféle dagadásokat, sebeket, és fekélyeket jó kötni az útifüvel. Azt mondják az útifü-
ról

ről, ha három levelet az ember szájában tart, a' méhek meg nem tsipik.

V.

Vadbúsról.

Az egérfark, vagy is tiztfarkkóró fűvet megzúzván, tedd rá : vagy megszáritván, és porrá törvén azzal hintsd be.

Vadot m' egérfark vörösgye hintsd be.

Vad tzikória, másként kattangkóró fűnek hasznairól, és erejéről.

A' vad tzikória vagy is kattangkóró úton út félen mindenütt terem. A kórója jó magassan felnő, kék virágokkal forog a' nap után. Ezen fűnek a' belső nyavalyákban kimondhatatlan hasznai vannak: hasznos azoknak, kik sárgasággal terheltetnek, tüdejek, májjok hév, melankolikusoknak, véreveszetteknek, hektikusoknak, hideglelősöknek: mert az enyves belső nedvességeket megritkítja, az e'féle matériákból kitisztítja, ha vízben megfőzik,

zik, és úgy iszszak; és ugyan e' végre levelével, gyenge gyökerével sőt porával is élhetnek vele herbatékban. Kifatsart levét, ha ki két nap iszsza éhomra, a' vérköpést elállítja. Ha a' füvet megzúzva a' baloldalra kötik, a' szívnek fájdalmait elveszi, a' hideglelést is enyhíti. Ezekre való nézve a' szorgalmatos Atyák 's Anyák a' gyermekeiket a' tavaszi vadtzikoriának gyenge leveleit kiküldik a' mezőre szedni, a' mellyeket megszáritván porrá törnek, jó helyre eltesznek, idővel, ha a' szükség úgy hozza magával, igen hasznos Orvosság ez a' köszvény, Hypochondria, és melancholia nyavalyákban.

Vágásról.

A' vágást sóval kell bényomni kétszer, 's háromszor, azután rubát égetni, 's annak hamvával hinteni, 's kötni. A' fejér liliomnak leveleit hányd egy bő szájú üvegbe, és arra faolajt töltvén, tedd a' napfényre, hadd ázzon: olajjával kenegesd a' sebet, és leveleivel kössed. A' fris vágásra, és sebre még hasznosabb a' momordika készített olaj.

Vakkörömről.

Vedd a' kék kükörtsfüvet mind virágostól; törd meg egy kevéssé, kösd rá, és álljon rajta egy ejjel, más nap köss sárga viaszt rá, meggyógyúl. — A' tsigát törd meg, 's kösd rá.

Varaditskoró a'vagy fünek hasznairól.

Ennek a' fünek mind levele, mind virágja hathatos illatúak. Borban, vagy téjben főtt leveleinek levét ha a' gilisztákkal gyakran itatják: azokat kiüzi; úgy a' megzúzott leveleinek azon haszna van, ha a' köldökre kötetnek, ha pedig a' levét kifatsarják, és úgy iszzsák, a' fővényt az emberből kihajtja, a' lósömört, vagy is a' kézen való repedést meggyógyítja; de az idő alatt más vízzel nem kell a' kezét mosni, úgy nem különben a' régi sebeket tisztítja, és béforrasztja. A' falusi Aszszonyok az Aszszonyok nyavalyái ellen, úgy egyebeknek, kivált a' fáradtt, és ellankadt tágu embereknek hasznos ferdőket készítenek a' varaditsfűből. A' magvai téjben főve szinte úgy elölik a' gilisztákat mint a' levelei.

Vérfünek vagy vérgyökérnek hatbatós erejéről.

Nagyon híres orvosló fű ez, mivel külső, 's belsőképpen egyeránt élnek vele. Borban főtt gyökere' levét, ha melegen iszszák, mindenféle hasmenést elállít, mindenféle sebet a' genyetségtől tisztít, és gyógyít, a' juhászok is az ő juhát, midőn hasmenés uralkodik a' nyáján, ezzel segítnek rajtok. Kifatsartt levét inni adni az Aszszonyoknak, a' rendkívülvaló folyásokat megszünteti; a' leveleiből készültt ferdőnek ugyan azon haszna van. A' megzúzott fűvét, gyökerét ha kemény dagadásokra kötik, elosztatja. Ha a' porja sebre hintetik, a' belőle kifolyó vért megrekeszti, úgy egyéb régi tsüvös, folyó, 's tovább terjedő sebekét gyógyít.

Vereshagymának hasznai.

A' vereshagyma bőjti napokon sóval meghintve az oláhoknak kedves eledelek; de rántásúl az eledelekben mások is élnek vele: mert italt ételt megkívántatja. Kifatsartt levét a' vereshagymának, ha mézzel elegyítve a' szem' héjjára kötik, vagy tsak a' környékét megkenik vele, a' szemnek homályosságáról, és egyéb fogyatkozásairól használ. Ugyan azon kifatsartt levével torokgyékot is jó kenni.

Méz-

Mézzel főve pedig éhomra enni igen hasznos a' fulladozóknak, a' nehéz vizelletet megindítja. A' vesefájókat a' vereshagyma meggyógyítja, de a' végre öt vagy hat fejet apróra szeldelvén egy meszely fejt borbán egy éjtszaka áztatván, reggel leszűrven, éhomra iszszák a' hól'd' fogytán lévő három utolsó napokban. A' sült vereshagyma vajban, vagy tsak parás alatt sülvé akárminémü kelést megérelvén meggyógyítja. A' tyúkszemét a' lábujjakról elveszti: de sóval egyhetörve kötik rá. A' vereshagymát ha a' vakondak' lyukába teszi, onnét el fog távozni.

Veronika; ditsösséges fünek sok hasznairól.

Ezt a' nevezetes füvet, mivel sok hasznai vannak, borseprő módjára ki szokták égetni, azután a' napon nyóltz, kilentz napokig distillálódni hagyják, szép tiszta palatrkba elébb leszürük, így meg nem romlik. A' ki verónika' és betonika' száraz füvét herbatéban iszszá, a' fulladozásból, hektikából, májuak, tüdőnek és egyéb belső részeinek rothadásából kigyógyúl. A' kifatsartt vize fejszédelgést szüntet, az elmét élesíti; ha pedig kevés timsót vetnek belé, igen foganatos orvoság a' frantzú ellen, ha azzal gyakorta mosogatja a' bibéjét; a' podagrát, köszvényt

vény ez az ital nagyon megszünteti. Az okos jártas juhászok a' megszózott veronika' fűvét vízben adják beteg juhaiknak, és meggyógyúlnak tőle.

Vérhasról.

A' vérfűnek gyökerét megszáritván (nyersen rágni és lenyelni hasznos) törd apróra, egy kés hegyint kaláuba téven tölts rá veres bort, vagy Pálinkát, vagy vizet, keverd el, és idd meg kétszer, háromszor; bizonyos orvosság ugyan; de annál jobb, ha törtt dióbél hárttyával elegyited. — Szent László' fűvének gyökerét, noha keserű gyakorta rágyad. Az úti fűvet pedig kevés árpával vízben megfőzvé, szomjúságról azt igyad. — Két tyúktojás székét rántsd meg faolajban, és törtt szeretsendióval hintsd meg, add megenni kétszer háromszor. — Vakard avagy reszeld meg a' fekete retket, gyúrd össze szappannal és mézzel, kösd a' köldökére, és hordozza harmad napig. — Végy három vagy négy fris tyúktojás' fejerét, és azt jól öszvehabarván, vagy ismét annyi seprő égett bort a' mennyi a' tyúktojás fejerje, egygyütt és újonnanöszvekevervén abból vegyen mindennap három kalánnal, reggel, délbe, estve. — A' kölest ki kell pattogatni serpenyőben,
vagy

vagy más edényben, porrá törvén, egy egy jó késhegnyit borban vagy pálinkában, vagy téjben bévenni hasznos. — A' tsalánleveleit főzd meg veres borban, kösd bé jó melegen azzal két ágyékát. Lábat is gyakran mosogasd tsalánból főtt vízzel. — Etzetes vízbe süss egyúchányszor tüzes vasat, bírsalmát abban főzd meg, tégy hozzá egy marok tölgy makkot is, kifatsarván levét, kösd jó melegen gyomrára, ha meghül, újítsd. — Gyenge ruhából varj Zsatskót, töltsd meg korpával, és főzd meg etzetben, kifatsarván, tedd hasára, többször is megújítván. — A' pápafüvet főzd meg jól vízben kenyérhaj alatt, arról igyál: gyomrodát, és hasadat mindenkor melegen tartsd. — A' száraz berkenyét, nospolyát, somot, vagy tsak egyikét fejr ó borban megfőzvé, azt egyed, és levét igyad. — Törj porrá annyit a' veres spanyolviaszból, valamennyit egy latnak harmad vagy negyedrésze tészén, égettborba, vagy pálinkába add inni, ha szükség, megújítván. Használ a' száraz vagy piritott kenyeret, túrót enni. Jó a' mákot mézben megpergelni, 's azt enni. — A' főtt lentsét valamennyire törjék meg, 's keverjék egy kevés mézben, lév nélkül kell meg törni, azt egye.

Vérokádásról.

A' retket tisztítsd meg szépen, 's reszeld meg, mézben add enni. — Végy etzetet; törtt gyömbért, egy kevés mézet, add meginni egyszer egyszer annyit, a' mennyi egy dióhéjban fér.

Vérköpés ellen.

A' földi epefüvet főzd meg vízben, 's azt add inni. — A' kakukfüvet mézben, és etzetben főzd meg, kevesenként vedd be. — Főzd meg az útifüvet, tévéen kevés etzetet hozzája, márts ruhát belé, lágy melegen tedd vékonyára, melly felől a' máj fekszik.

Vérvizellet ellen.

A' vért vizellő a' száraz tiztfarkkóro füvet téjben főve igya harmad napig éhomra; használ néki. — A' tárkonynak gyökere' porát, ha vízben megiszszák, a' vérvizelletet megszünteti. — Az útifüvet főzd meg vízben, gyakorta azt igyad.

Vesztés ellen.

Igen használ, ha a' megromlott tagodat

dat magad emésztetteddel békötöd, vagy vizelleteddel megmosogatod. Ha sebbel van, vagy varrala a' búbajos vesztés; szinmézzel kend bé, és annyira való vereshagymát reszelj, 's két ruha közt kössed.

Vizketésről.

Főzd meg káposzta lévben a' tyúkganéjt, és veres hagymát, azzal mosogasd vizkető tagjaidat egynéhányszor. — Törd meg a' régi diónak a' belét, tölts vajra, főzd meg jól, vess gálitzkövet, és temjént, timsóval, kéukövel egygyütt, és tűznél kend vele jó melegen.

Vizellésnek fájdalmairól, és nehez voltáról.

Az apró mályvafünek megzúzott, vagy főtt leveleivel, akár köttessék, akár pedig italok által élj. Így szorulásban, és vízi betegségben e' fü használ.

Vizibetegségről.

A' fekete retket meg kell reszelni, 's annak vizét gyenge ruhán általfatsarni, azután fenyőmagot zsállyával 's izsóppal egygyütt vízben főzni, és a' megfőzés után a' retek' vizét belétölteni, 's úgy inni. —

Más-

Másfél itztzés új mázos fazékban egy itze jóféle bort töltvén, ániszmagból, fejer ürömből, feyőmagból különösen mindegyikből tégy hozzá annyit, a' mennyit öt újaid közt feltsíphetsz, ezek meleg helyen fedő alatt forrás nélkül huszonnégy óráig ázzanak egygyütt, meghiggadván reggel és estve egynehány nap egyegy pohárkával abból végy bé. — A' földi bodza' gyökerét borban megfőzvé, reggel estve egy pohárkával abból igyál. Illyen formán hasznos a' borban vagy vízben megfőzött majoránnának itala. — Főzd meg a' fejer mályvának gyökerét téjben, és estve reggel azt kóstolgasd és hörpölgesd. — Kék liliumgyökeret megreszelvén, vagy másképpen őszvetörvén, és levét kifatsarván, azután annyi fejer bort hozzá töltvén, tégy belé kevés nád, vagy más szimézet, minden reggel egy tsészével igyál belőle: nagyon aláindítja, és a' vizellet által tisztítja a' rossz hőv nedvességet.

Z.

Zsállya fünek hasznai.

A' zsállya igen esméretes, mert majd minden veteményes kertekben szaporítják. Azt tartják, hogy éhomra három hegyes zsályalevelet jó sóval enni: az nap nem árt semmiféle mérég és dögleletesség. A' zsállya borban, sültben, főttben mérég ellen jó; vizelletet indít; a' száraz betegségtől köhögőnek is jó. Öklelést állít: agyvelőt tisztít, gutaütést, reszketést és álmos betegséget üz, fogak' inyjét erősíti, hasnak, májnak, lépnek tisztítására szolgál; vérhas ellen borban főtt zsállya' levét sokan iszszak. Fekélyes sebeket megrágva gyógyít ha rá rakják. Ezekre való nézve:

K. Miért hal meg kinek kertje természet zsályát?

F. Mert halálnak kertben nem ládd orvos-ságát.

V É G E.

BÉ-

BÉFEJEZŐ

D A L L,

mellyet

mind az egészségesek, mind a' betegesek
 élénkelhetnek vigasztalásokra.

Tulajdon Nótára.

I.

Nem lesz mindenkor így,
 mit búsúlsz tehát itt?
 hogy tőled a' szerentse
 elpártolt, 's nints hívsége,
 mit búsúlsz azért itt,
 nem lesz' mindenkor így.

2.

2.

Nem lesz mindenkor így,
 ámbár sokaktól itt
 megbetstelenítessél,
 semmire betsültessél:
 békével mondjad itt:
 nem lesz' mindenkor így.

3.

Nem lesz mindenkor így,
 bár légy szerentsés itt:
 a' szerentse' kereke,
 nem foroghat egy helybe,
 mondd azért böltsen itt:
 nem lesz' mindenkor így.

4.

Nem lesz mindenkor így,
 sokan szeretnek itt:
 segítséged' kedvelik,
 szegénységed' gyűlölik:
 elhagynak téged' itt,
 nem lesz' mindenkor így.

5.

Nem lesz' mindenkor így,
 ha dítsértetel itt:

a'

a' halász horgát veti,
 madarász lépét hinti:
 törbe ne essél itt:
 nem lesz' mindenkor így.

7.

Nem lesz' mindenkor így,
 élj bár bú nélkül itt:
 egy legkisebb nyavalya
 fektet téged' itt ágyba:
 mondd azért frissen itt:
 nem lesz' mindenkor így.

8.

Nem lesz' mindenkor így,
 ez vigasztaljon itt:
 felhőt követ fényes nap,
 beteg egészségre kap:
 örömmel mondjad itt:
 nem lesz' mindenkor így.

9.

Nem lesz' mindenkor így,
 titkaid' tartsd meg itt:
 ámbár ki ígérettel,
 fogadja 's esküvéssel;
 hallgatni nem tud itt:
 nem lesz' mindenkor így.

10.

Nem lesz' mindenkor így!
 ámbár légy hív te itt:
 ha nem tudsz hazudozni,
 másokkal ravaszkodni:
 nem lesz' jutalmad itt:
 nem lesz' mindenkor így.

11.

Nem lesz' mindenkor így!
 kerüld az udvart itt:
 olyan mint széles tenger,
 mellybe merül sok ember:
 hogy ne veszs el, mondd itt:
 nem lesz' mindenkor így.

12.

Nem lesz mindenkor így,
 bár tiszteltessél itt;
 az emberi tisztelet,
 a' mint jött, úgy elmehet:
 senkinek ne hidj itt:
 nem lesz mindenkor így.

13.

Nem lesz' mindenkor így,
 Nints állandóság itt:

---

sem jóban sem gonoszban,
hanem Isten' szavában:
kérd azért Istent így:
óltalmaz engem' itt.

I4.

Nem lesz mindenkor így,
mert hiység minden itt:
elhagyván e' világot,
megnyervén menyországot:
bátran mondhatod itt:
nem lesz mindenkor így.

V É G E.

MUTATÓ TÁBLA.

A.

	Öldal.
<i>Ábrázátnak szépítéséről</i>	3
<i>Ágyékfájásról</i>	6
<i>Ájulásról vagy elhalásról</i>	7
<i>Alomtalanságról</i>	7
<i>Ánismagynak gyógyító hasznairól</i>	7
<i>Aranyérről</i>	8
<i>Aréna, avagy belső fővény ellen</i>	9
<i>Aszszonyok' külömbféle bajairól</i>	10

B.

Oldal.

Bánatnak elűzéséről	11
Béled ha lejár	11
Bodzasfának sokféle gyógyító hasznairól	12
Bolondulás ellen	13
Borsfűnek hasznairól és erejéről	13
Bujaság ellen	14
Büdös szájról.	15

C.

Csallánfűnek sokféle gyógyító erejéről.	15
Csecsdagadásról.	16
Csont' és egyéb test' fájdalmai ellen.	17
Csömör ellen.	17
Csuklás ellen.	18

D.

Dagadásról.	18
Derekfájás ellen.	19
Dobánsynak külső 's belső hasznairól.	19

E.

Égés ellen.	21
-------------	----

Étel

<i>Étel nem kíváncsról.</i>	22
<i>Ezerjőfünek, a'vagy földi epe - fünek hasznairól.</i>	23

F.

<i>Fagyott tagokról.</i>	23
<i>Fejér fejes káposztának hasznairól.</i>	24
<i>Fekete üröm' vagy is seprőfünek hasznairól.</i>	25
<i>Flastrom, a'vagy ír mindenféle sebre, vágásra 's ütésre igen hasznos.</i>	26
<i>Fenéről.</i>	27
<i>Fogfájás ellen.</i>	27
<i>Fogak' innyének megerősítéséről.</i>	28
<i>Fokbagymának sokféle hasznairól és ere- jéről.</i>	28
<i>Folyosó ellen.</i>	29
<i>Forróbetegség ellen.</i>	30
<i>Főfájás ellen.</i>	30
<i>Főszédülés ellen.</i>	31
<i>Főnyitalás ellen.</i>	31
<i>Fulladás ellen.</i>	31
<i>Füxzúgás és nehéz hallás ellen.</i>	32
<i>Füzfá' leveleinek 's héjjának hasznairól.</i>	32

G.

<i>Gyalogfenyőmagnak külső 's belső hasz- nairól.</i>	33
---	----

Giliszták ellen.	34
Gélyvőről.	34
Gyermek elszáradás ellen.	35
Gyermek' tagjai ha megmerevedtek.	36
Gyermek ha álomtalan.	36
Gyermek ha álomban ijedez.	37
Gyermek ha forrózást szenved az ár- talmás szemek' sebes tekintete miatt, melly igézésnek neveztetik.	37
Gyermeken ha nyavalyatörés történik.	38
Gyermek' potrohossága ellen.	38
Gyermeket ha a' giliszta háborgatja.	39
Gyermek ha okád, és csuklik.	39
Gyermek' hasa ha fáj.	40
Gyermek' hasa ha megszorúl.	40
Gyermek ha ganéjlást nem tehet,	40
Gyermek, ha nem vizelbetik.	41
Gyermeknek' Hasmenése ellen.	41
Gyermeknek, ha véghurkája kijön	41
Gyermek' bele, ha ágyékába lejár, vagy köl- döke kidagad, és kikél.	42
Gyermek' ina, ágyéka és alfele ha kipárlík.	42
Gyermek' torka ha fáj vagy megdagad'	43
Gyermek' szája ha fáj, és innye feljő.	43
Gyermek' ajaka ha kitserepesedik.	44
Gyermek' teste ha ótváros és fakadékos.	44
Gyermek' orrlyuka ha bedugódik.	45
Gyermek ha burutos.	45
Gyermek' feje ha varas.	45
Gyermek' feje ha serkés, vagy tetves.	45

Gyermek ha, veres bajú.	46
Gyomor fájás ellen.	46
Gyomor Dagadásról.	47
Gyomortisztító Purgátxió alólról.	47
Görts ellen.	48
Gutaités ellen.	48

H.

Hagymáz betegségéről.	49
Hajbullásról, és nevelésről.	50
Hályogos Szemről.	51
Hasfájás ellen.	52
Haskeménységéről.	53
Hasrágás ellen.	53
Hasmenésről.	53
Haszorulásról.	54
Hasindításról.	55
Hévség vagy is Szomjúság ellen.	55
Hideglelés ellen.	56
Himlőről.	58
Hugyozásról.	60
Hútról.	61

I.

Ingó Fogról.	62
Inyfájásról, és rothadásról.	63

<i>I'sóp' kerti jó szagú fünek gyógyító hasznairól.</i>	63
<i>Istenfája hasznairól, és gyógyító erejéről.</i>	64
<i>Iz ellen.</i>	64

K.

<i>Kakukfünek sokféle gyógyító hasznairól.</i>	65
<i>Kelésről.</i>	66
<i>Kelevény ellen.</i>	67
<i>Kerti kapornak sokféle hasznairól.</i>	67
<i>Kéz reszketésről.</i>	68
<i>Kéz, vagy Lábsugorodásról.</i>	68
<i>Kígyó marásról.</i>	69
<i>Kígyó kiben vagyon.</i>	69
<i>Kólikáról.</i>	69
<i>Kólíka ellen Purgátzió.</i>	70
<i>Koszorú fürdő.</i>	70
<i>Köhögés ellen.</i>	71
<i>Koldökfájásról, és tsömréről.</i>	72
<i>Koménymagnak haszna, és ereje.</i>	72
<i>Körömméregéről.</i>	73
<i>Köszvény ellen.</i>	73

L.

<i>Lentsének külső, 's belső haszna.</i>	75
<i>Levendula fünek, 's virágnak hasznairól; és erejéről.</i>	76

Oldal.

Lómentának sokféle haszna.	77
Lósóskának sokféle gyógyító hasznairól.	77

M.

Máj, vagy Tüdő rothadásról.	78
Majoránna, bokrétafünek hasznairól.	78
Mályvafünek gyógyító haszna.	79
Mezei székfünek sokféle hasznairól.	79
Mustármagnak gyógyító ereje és haszna.	80
Mejzfájás ellen.	81

N.

Nátha ellen.	82
Nyavalyatörés ellen.	82
Nebéz ballásról és siketségről.	83
Nyilalás ellen.	84
Nyirfa víznek haszna.	85

O.

O'dalfájás ellen.	86
Orbánzós lábnak orvossága.	87
Orrvér folyása ellen.	87
Orrban való Sülyről.	88
Ökörfark fünek, vagy kórónak haszna.	88
Örvénygyökérnek 's fünek haszna, és ereje.	89

Pá-

P.

	Oldal.
Pápafünek sokféle haszna, és ereje.	91
Pemetfünek sokféle gyógyító hasznairól.	91
Petrez. ehyem' haszna, és betsülete.	92
Pipatsnak sokféle hasznairól.	93
Pokolvarról.	94

R.

Rágás ellen.	95
Rekedés ellen.	95
Retek' haszna, és ereje.	96
Rozmaring' hasznairól.	97
Rutafünek hasznairól és erejéről.	98
Rüh ellen.	99

S.

Sárgaság ellen.	100
Sárga répa' hasznai.	101
Szaporafünek hasznai.	102
Szarvasnyelvű fünek hasznai.	102
Szárazbetegség ellen.	103
Sebfünek, másként betonikának hasznairól.	105
Szemfájásról.	106
Szemen való vérről.	107
Szem verességéről.	108

	Oldal.
Szem' könnyvezéséről, 's folyásáról.	108
Szemen való fluxusról, mellyet orbantz- nak hívnak.	108
Szemnek hévségéről.	109
Szem' homályosságáról.	109
Szemnek ütés által lett dagadásáról.	109
Szemen való árpáról.	110
Sérvésről.	110
Sz. László füve' hasznairól.	110
Sz. Robert' füve, másként, jószagú gó- lyaorru' fü' hasznairól.	111
Szörfajásról.	112
Sóskának sokféle hasznairól.	112
Súlynek gyógyításáról.	113
Szömöltsről.	116

T.

Tagoknak elszáradása ellen.	117
Tagoknak erősítéséről.	117
Talpnak feltöréséről és fájásáról.	117
Tályogról.	118
Tálmosó vagy ólomsimitó fünek hasznai.	118
Tárkonyfünek hasznairól.	119
Terjékfünek vagy matskagyökérnek hasznai.	119
Tzitrom, vagy méhfünek hasznairól.	120
Tzitzfarkkóró fünek hasznai.	121
Tormának köz hasznai.	121

Tsombornak, vagy is putnokfünek köz- hasznai.	123
Torokfájdsról és dagadásról.	123
Torokgyék ellen.	125
Turbulya', vagy is olasz saláta' hasznai.	125
Tökösségről.	126
Tüdőrothadásról.	127

U.

Uborkának hasznai.	127
Útifünek közhasznairól.	128

V.

Vadhúsról.	129
Vad tzikoria, másként kattangkóró fünek hasznairól, és erejéről.	129
Vágásról.	130
Vakkörömről.	131
Varaditskoró a'vagy fünek hasznairól.	131
Vérfünek vagy vérgyökérnek bathatós ere- jéről.	132
Vereshagymának hasznai.	132
Veronika; ditsösséges fünek sok haszna- iról.	133
Vérhasról.	134
Vérökadásról.	136
Vérköpés ellen.	136

Vérvizellet ellen.	136
Vesztés ellen.	136
Viszketésről.	137
Vizelésnek fájdalmairól, és nehez voltá- ról.	137
Vizibetegségről.	137

Z.

Zsállya fünek basznai.	139
------------------------	-----

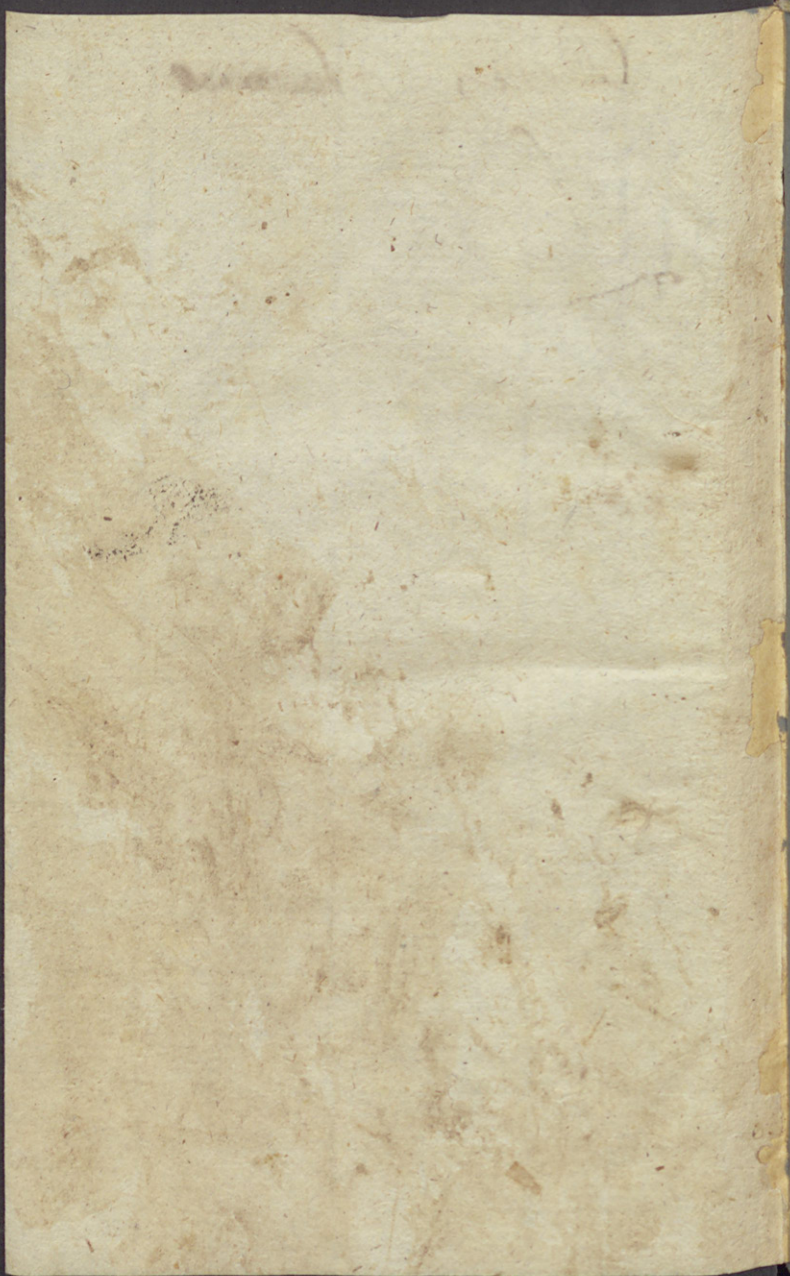
38257

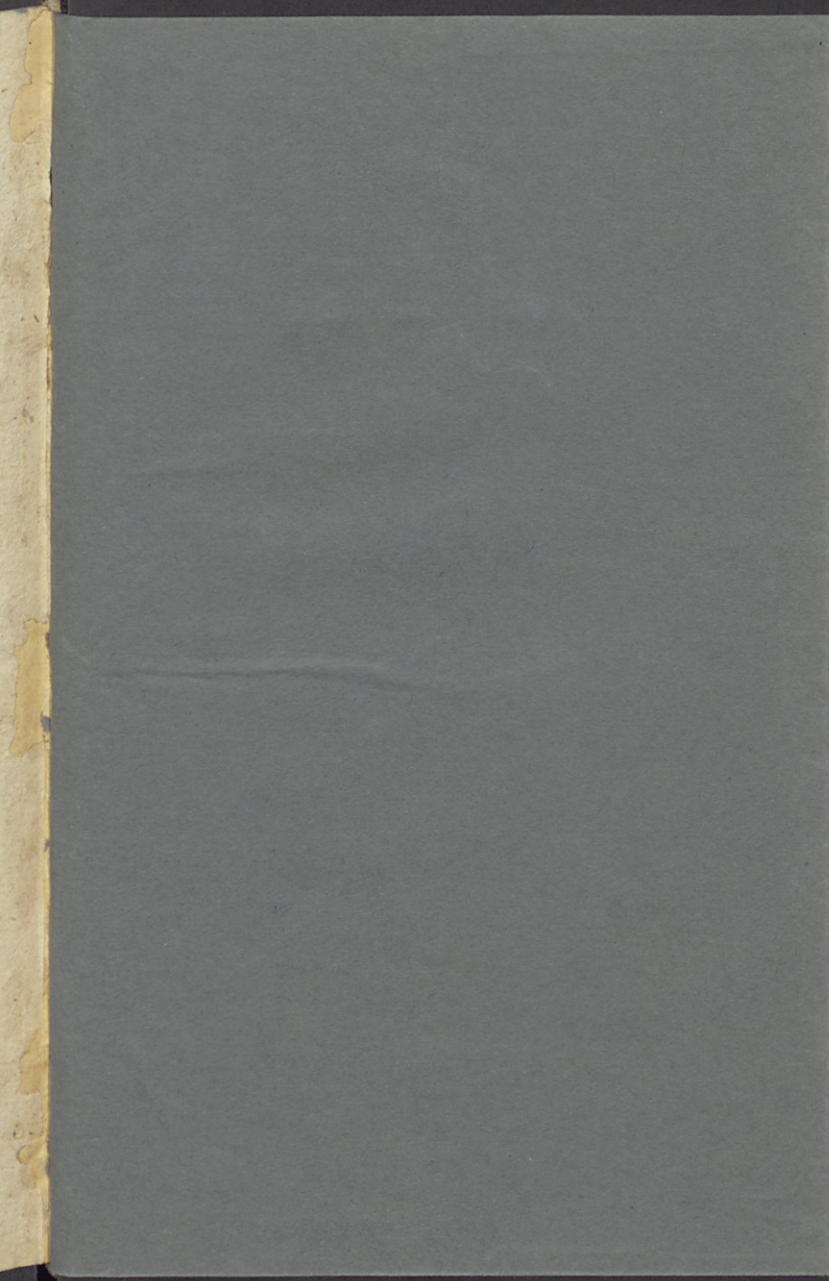
DEBRECENI EGYETEMI KÖNYVTÁR
1951. gyarapodási naplószám

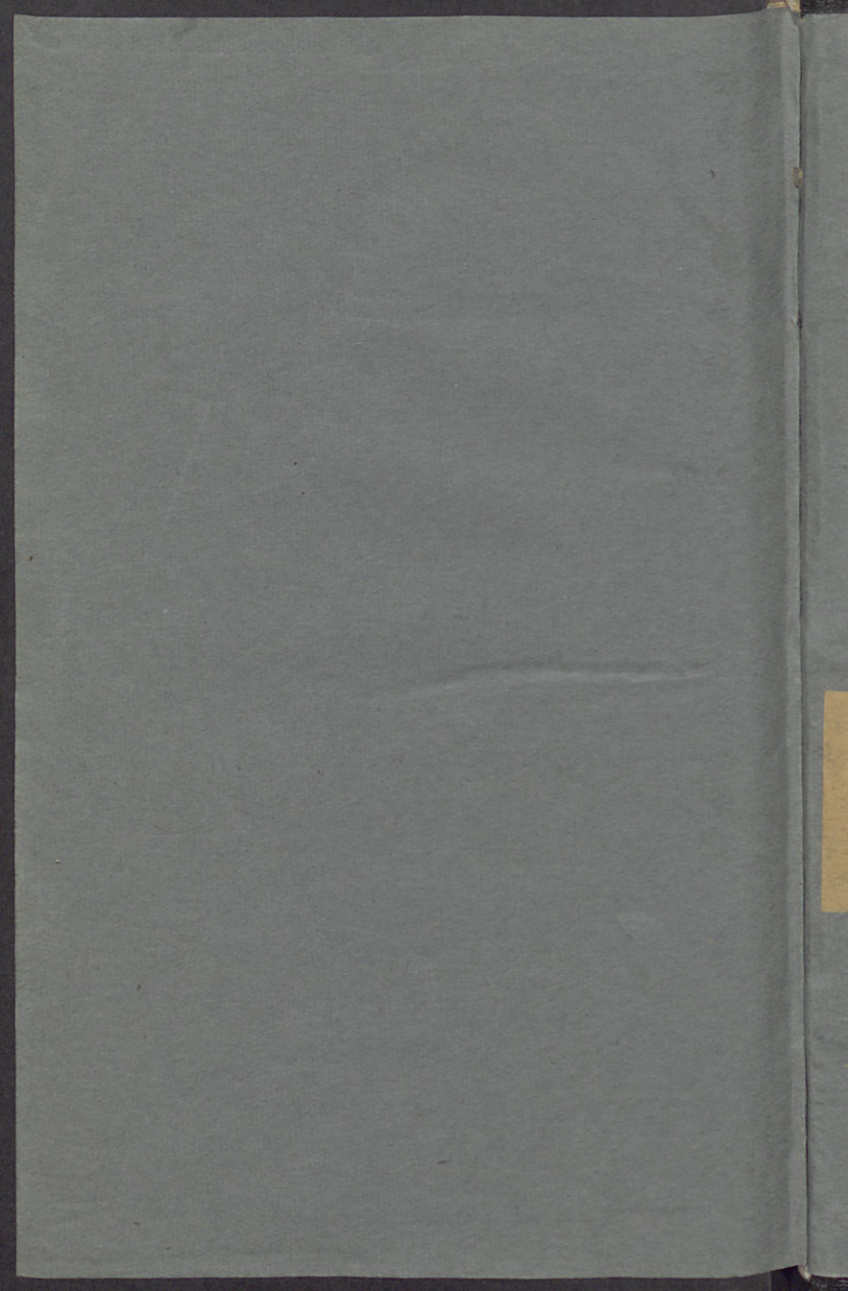
Donis

Source

S

750467

750 467

LEXIKONA

